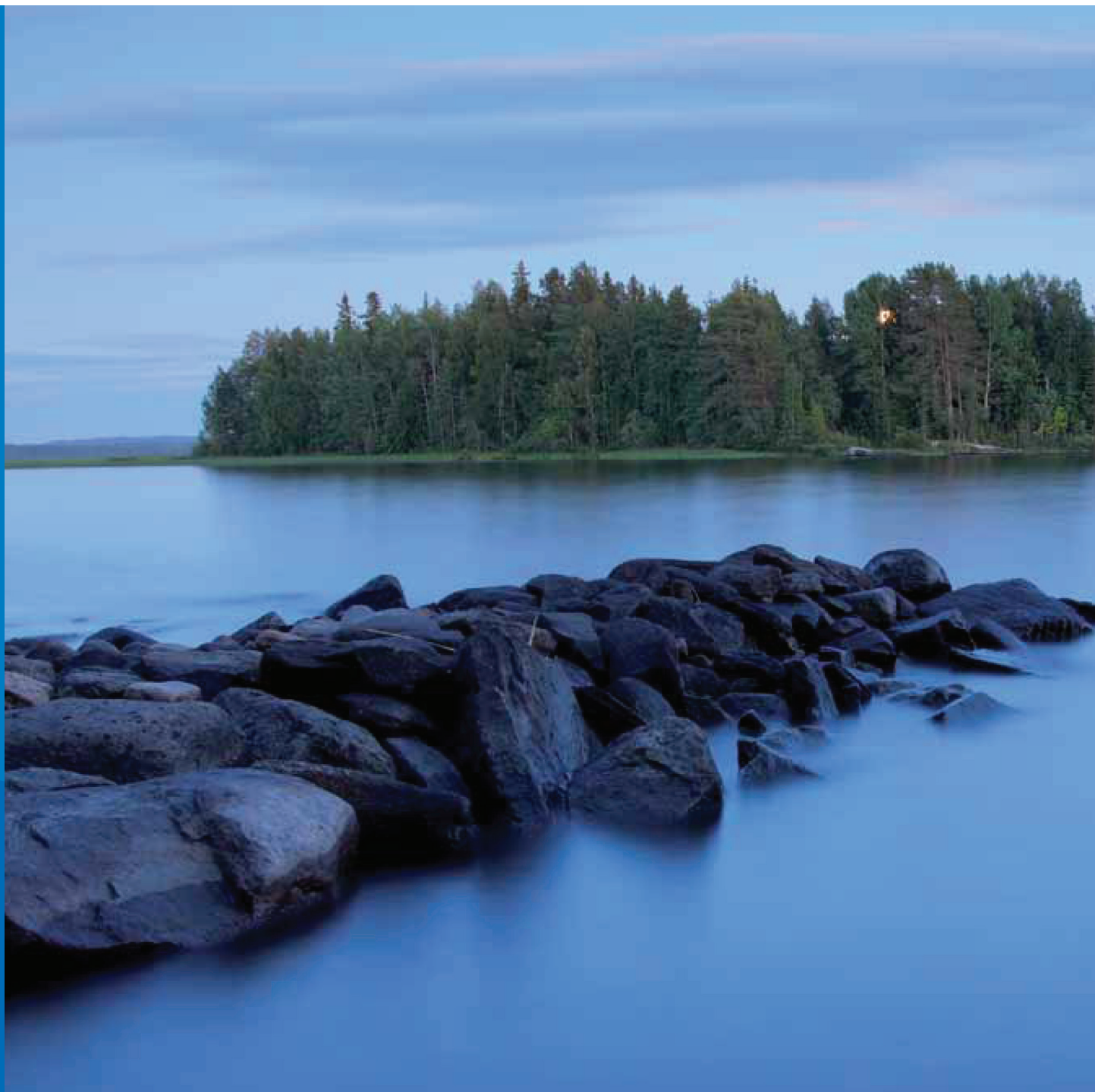

LOHJA

LOHJAN KAUPUNKI
LOJO STAD

Tilinpäätös 2011

Kaupunginhallitus 10.4.2012

Kaupunginvaltuusto 23.5.2012

KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS	1
TOIMINTAKERTOMUS	3
1 Tilinpäätöksen laatiminen ja sisältö.....	4
2 Yleinen taloudellinen kehitys.....	4
3 Lohja toimintaympäristönä	6
3.1 Toimintaympäristö ja haasteet	6
3.2 Väestö ja muuttoliike	7
3.3 Tontinmyynti ja rakennusluvut.....	8
3.4 Asuminen ja asuntotuotanto.....	9
3.4.1 Asuntokunnat ja asumisväljyys.....	9
3.4.2 Asuntotuotanto Lohjalla	9
3.4.3 Vuokra- ja asumisoikeusasuntotilanne	10
3.5 Työllisyys ja elinkeinot.....	10
4 Kaupungin hallinto	12
4.1 Organisaatio	12
4.2 Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat	12
4.3 Lohjan kaupungin henkilökunta.....	13
5 Alueellinen yhteistyö	15
5.1 Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteuttaminen.....	15
5.2 Seutuyhteistyö.....	15
6 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen	16
6.1 Sisäisen valvonnan organisointi ja painopisteet tilikaudella 2011	16
6.2 Riskienhallinta	16
7 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	18
7.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	18
7.2 Investoinnit ja toiminnan rahoitus	21
7.3 Rahoitusasema ja sen muutokset	24
7.4 Kokonaistulot ja menot.....	26
8 Kaupunkikonsernin toiminta ja talous.....	27
8.1 Lohjan konsernirakenne	27
8.2 Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat	28
8.3 Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut	29
8.4 Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	30
8.5 Konsernitaseen tarkastelu.....	32
8.6 Konsernivalvonnan järjestäminen	34
9 Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä	35
9.1 Tilikauden tuloksen käsittely.....	35
9.2 Arvio tulevasta kehityksestä	35
10 Vuoden 2011 toiminta ja talousarvion toteutuminen.....	36
10.1 Käyttötalousosan toteutuminen	36
10.1.1 Keskusvaalilautakunta	36
10.1.2 Tarkastuslautakunta	37
10.1.3 Yleinen luottamushenkilöhallinto	39
10.1.4 Keskushallinto.....	41
10.1.5 Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta	44
10.1.6 Lohjan perusturvalautakunta	47

10.1.7 Opetuslautakunta.....	49
10.1.8 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	52
10.1.9 Tekninen lautakunta	55
10.1.10 Ympäristölautakunta	59
10.1.11 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta.....	64
10.2 Tuloslaskelman toteutuminen.....	66
10.3 Investointi- ja rahoitusosan toteutuminen.....	71
10.3.1 Investointiosan toteutuminen	72
10.3.2 Rahoituslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)	75
10.3.3 Investointiosan hankekohtaiset kustannukset, niiden hankkeiden osalta , joiden kustannukset jakaantuvat useammalle tilikaudelle	76
10.4 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta 2011	77
11 Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot.....	81
11.1 Lohjan kaupungin Tuloslaskelma	82
11.2 Lohjan kaupungin Rahoituslaskelma.....	83
11.3 Lohjan kaupungin Tase	84
11.4 Konsernituloslaskelma	86
11.5 Konsernin rahoituslaskelma	87
11.6 Konsernitase	88
11.7 Tilinpäätöksen liitetiedot	90
11.8 Tuloslaskelman liitetiedot	93
11.9 Taseen liitetiedot	95
11.10 Lohjan vesi- ja viemärilaitos	100
11.11 Käyttöomaisuus	103
11.12 Omistukset muissa yhtiöissä	104
11.13 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja säilytystavoista	105
12 Tilintarkastuskertomus	106
TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS	109
13 Tarkastuslautakunnan arviointikertomus.....	111
13.1 Tiivistelmä vuoden 2011 arviointikertomuksen keskeisistä havainnoista	111
13.1.1 Kaupungin ja konsernin taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	111
13.1.2 Kaupungin ja konsernin toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	111
13.2 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet tilikaudelle 2011	112
13.2.1 Arviointikriteerit ja painotukset	114
13.2.2 Arviointiprosessi ja arviointiyön rajaukset	114
13.3 Kaupungin ja kaupunkikonsernin taloudellisen aseman arviointi	115
13.3.1 Taloudellinen kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2011	115
13.3.2 Kaupunkikonsernin talous ja talousarvion toteutuminen tilikaudella 2011	117
13.3.3 Investoinnit ja toiminnan rahoitus / kaupunkitaso	118
13.4 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	118
13.4.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto	118
13.4.2 Keskushallinto.....	119
13.4.3 Henkilöstökertomus 2011	121
13.4.4 Sosiaali- ja terveyslautakunta	124
13.4.5 Lohjan perusturvalautakunta	125
13.4.6 Opetuslautakunta.....	126
13.4.7 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	128
13.4.8 Tekninen lautakunta	129
13.4.9 Ympäristölautakunta	130
13.4.10 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta.....	132
13.5 Kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi	133
13.5.1 Konserniohjaus Lohjan kaupungissa	133
13.5.2 Energiayhtiöt.....	134
13.5.3 Lohjan vuokra-asunnot	135

13.5.4 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)	136
13.6 Johtopäätökset	137

KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS

Vuotta 2011 leimasi keskeisesti kuntaliitosten valmistelu. Alkuvuodesta käytiin Lohjan, Nummi-Pusulan ja Siuntion väliset yhdistymisneuvottelut, joiden pohjalta kuntien valtuustot päättivät kuntaliitoksesta marraskuussa. Vielä tätä kirjoitettaessa maaliskuussa 2012 on liitosten toteutuminen epävarmaa oikeusistuimissa käsiteltävinä olevien valitusten vuoksi. Karjalohjan liittyminen Lohjaan on päätetty jo aiemmin.

Riippumatta siitä, mitä liitoksia tapahtuu vuoden 2013 alusta, kehitys vie joka tapauksessa kohti suurempaa kuntakokoa. Tähän tähtää maan hallituskin. Lohja lähestyy kuntauudistusta seutukeskuksen näkökulmasta - meille on luontevaa tavoitella seudullisesti vahvaa ja maakunnallisesti vaikuttavaa kuntayksikköä.

Vuonna 2011 Lohja on strategiansa mukaisesti pyrkinyt turvaamaan kaupungin ja seudun kasvun edellytyksiä. Keskeinen vaikutussuunta on ollut uuden maakuntakaavan valmistelu, jossa on pystytty vakiinnuttamaan Lohjan seutukeskusasema, linjaamaan riidattomasti Länsiradan ja Esa-radan kulku sekä varmistamaan kaupan suuryksiköiden sijoittumisedellytykset Lohjan keskeisille kauppapaikoille.

Kaupungin oma yleiskaavoitus on sekin edennyt. Tavoite saada valmiiksi keskustan ja harjunmukaisen taajaman osayleiskaavat kuluvan valtuustokauden aikana on edelleen realistinen. Myös asemakaavoituksessa ja sitä seuraavassa kunnallistekniikan rakentamisessa on edetty niin, että Lohja pystyy tällä vuosikymmenellä vastaamaan monipuolisesti asuin- ja työpaikkatonttien kysyntään. Uskon, että pienen notkahduksen jälkeen väestön kasvukin nousee entiselle kasvu-uralle.

Lohjan kaupungin palvelut toimivat hyvin. Tämän todistavat monet asiakas- ja kuntalaiskyselyt. Myös henkilöstön työtyytyväisyys on tuoreen kyselyn mukaan pysynyt hyvällä tasolla. Kiitos tästä on osoitettava sekä hyvillä päättäjillä, vastuullisille esimiehille että osaavalle henkilöstölle.

Kaupungin talous on vakaalla pohjalla. Vuoden 2011 tilikauden tulos on jälleen positiivinen, ja rahoitusasema investoinnit mukaan lukien on pysynyt vakaana. Kun Suomen kunnat ovat yleensä lisänneet lainamääräänsä reippaasti viime vuosina, on Lohjan lainamäärä pysynyt vuodesta 2008 suunnilleen samalla tasolla, vajaassa 1 500 eurossa asukasta kohti. Se on tällä hetkellä noin neljänneksen alempi kuin maassa keskimäärin. Todettakoon kuitenkin, että tänä aikana on veroprosenttia nostettu kaksi kertaa, yhteensä yhdellä prosenttiyksiköllä. Tulvat haasteet tiedetään, ja töitä kestävästä tasapainon eteen on tehtävä tosissaan.

Kaupungin konsernirakenteen uudistaminen on jatkunut. Vuokrataloyhtiöiden fuusion kautta laajentunut Lohjan Vuokra-asunnot Oy aloitti toimintansa. Ojamon Lämpö Oy fuusioitiin Loher Oy:öön ja Virkkalan Lämpö Oy:n sulautumista valmisteltiin. Seudullinen Novago Yrityskeskus Oy käynnistyi ja fuusiossa lakkautettiin aiemmat yrityspalvelun tytäryhtiöt.

Konserniyhtiöt myös investoivat kaupungin kehityksen kannalta keskeisiin kohteisiin. Loher Oy:n puoleksi omistama Lohjan Biolämpölaite Oy perustettiin ja uusi laite on jo rakenteilla. Lohjan Vuokratalo Oy on heti mukana uudisrakentamisessa, kun uusia vanhusten tukiasuntoja valmistuu Kultakotien nimellä vuoden 2012 aikana.

Kiitän kaupunginvaltuustoa ja hallitusta hyvästä yhteistyöstä ja henkilöstöä laadukkaasta työstä ja vastuullisesta talousarvion toteuttamisesta.

Simo Juva
Kaupunginjohtaja

TOIMINTAKERTOMUS

1 Tilinpäätöksen laatiminen ja sisältö

Kuntalain 68 §:n mukaan tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka on saatettava valtuuston käsiteltäväksi tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Tilinpäätökseen kuuluvat tuloslaskelma, tase ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Lisäksi kunnan, jolla on määräämisvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernituloslaskelma, konsernin rahoituslaskelma ja konsernitase liitteineen. Kuntalain 67 §:n perusteella kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan kuntalain ja soveltuvin osin kirjanpitolain säännöksiä. Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

Toimintakertomus on osa tilinpäätöstä, jonka sisällöstä säädetään kuntalain 69 §:ssä. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Toimintakertomuksessa on myös annettava tietoja sellaisista kunnan talouteen ja konserni-taseeseen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei ole tehtävä selkoa tuloslaskelmassa tai taseessa. Tämän tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on noudatettu Suomen Kuntaliiton tilinpäätösmallin rakennetta ja sisältöä.

2 Yleinen taloudellinen kehitys

Suomessa vuosi 2011 alkoi hyvin, kun tuotanto, vienti sekä työllisyystilanne kehittyivät varsin myönteisesti ja näkymät lähitulevaisuuteen olivat suotuisat. Tilanne oli hyvin samantyyppinen myös muualla maailmassa. Kuitenkin loppukesästä alkanut epävarmuuden lisääntyminen erityisesti euroalueella alkoi välittyä reaalityönteeseen. Suomen talouden arvioidaan kasvaneen 2,6 % vuonna 2011 ja kuluvan vuoden talouskasvusta arviot vaihtelevat lievästä kasvusta jopa prosentin supistumiseen. Maailmantalouden ja maailmankaupan kasvun arvioidaan hidastuvan väliaikaisesti vuonna 2012 ja kiihtyvän uudelleen vuonna 2013. Suomen ulkomaankauppa väheni viime vuonna edellisestä vuodesta ja tänä vuonna sen ennakoitaan pysyvän viime vuoden tasolla. Työllisyys koheni vuonna 2011, kun työllisten määrä lisääntyi prosentin ja työttömyysaste aleni puoli prosenttiyksikköä 7,9 prosenttiin. Ennusteen mukaan vuonna 2012 työllisyys heikkenee ja työttömyysaste nousee 8,1 prosenttiin.

Nimellinen ansiotasoindeksi nousi vuonna 2011 2,7 %, josta 2,0 prosenttiyksikköä selittyi sopimuskorotusten vaikutuksella ja 0,7 prosenttiyksikköä muilla tekijöillä. Koska inflaatio oli keskimäärin 3,4 %, reaalin ansiotasoindeksi laski 0,7 % vuonna 2011. Vuosina 2012 – 13 sopimuskorotukset määräytyvät hyvin kattavasti raamisopimuksen mukaan, sillä sopimuksen piirissä on 94 % palkansaajista. Vuonna 2012 yksityisen sektorin sekä valtiosektorin sopimuskorotusten vuosimuutoksen vaikutukseksi arvioidaan 2,7 % ja kuntasektorilla 3,2, kun sopimuskorotukseen sisällytetään raamisopimuksen palkansaajille maksettava kertaerä, palkkaperintö edelliseltä vuodelta sekä sopimusten rakenteen sisäiset muutokset.

Kuluttajahintaindeksin 12 kuukauden muutos nopeutui yli kahden prosentin jo vuoden 2010 lopulla. Kuluttajahintojen nousuvauhti jatkoi kiihtymistään vuoden 2011 aikana ja oli nopeimmillaan heinäkuussa 2011, jolloin inflaatioksi mitattiin neljä prosenttia. Koko vuoden keskimääräiseksi inflaatioksi muodostui 3,4 %. Hintojen nousua vuoden aikana selitti nopea energian kallistuminen noin 15 prosentilla johtuen sähkön ja polttoaineiden hintojen noususta sekä kotitalouksien sähköveron ja polttoöljyn valmisteveron muutoksista. Elintarvikkeiden hintoja nosti viime vuonna elintarvikeraaka-aineiden kallistuminen vuoden 2010 lopulla ja vuoden 2011 alkupuolella. Vuoden 2011 inflaatioon kiihdyttävästi vaikutti edellisen vuoden heinäkuussa tehty arvonlisäverokantojen yhden prosenttiyksikön korotus. Koko vuonna veromuutokset vaikuttivat inflaatioon keskimäärin noin 0,5 prosenttiyksikköä. Inflaation ennustetaan olevan keskimäärin 2,7 % vuonna 2012, kun aikaisempaa vaatimattomammat talouden näkymät laimentavat kuluttajahintojen nousupainetta.

Palkansaajien yhteenlaskettu reaaliostovoima kasvoi vuonna 2011 noin prosentin. Koska työpanos työllisinä tai työtunteina mitattuna kasvoi myös noin prosentin, työllistä kohden ostovoima ei kasvanut. Vuonna 2012 ostovoima ei juuri kasva, sillä palkansaajien palkkasumman tuloverotuksen ja tulonsiirtojen jälkeen ennakoitaan kasvavan inflaation kanssa lähes samaa vauhtia. Keskipalkkaisen työntekijän ostovoima heikentyi viime vuonna nopean inflaation takia puolisen prosenttia.

Kuntien taloustilanne kokonaisuutena heikkeni selvästi viime vuonna ja alijäämä kasvoi. Nopea tulojen kasvu vuonna 2010 sai kunnat yliarvioimaan mahdollisuutensa kasvattaa tuloja. Viime vuoden menojen kasvun taustalla on liki seitsemän prosentin investointimenojen kasvu. Yhtenä syynä kuntien optimismiin oli ilmeisesti yhteisöverot. Yhteisöverojen tuotto kasvoi vuonna 2010 yli 30 %, mutta kasvu ei enää jatkunut näin ripeänä vuonna 2011. Vuonna 2012 yleisen taloustilanteen ja työllisyyden heikkeneminen vähentävät kuntien verotuloja. Kotitalouksien tulojen kasvu hidastuu selvästi ja sen myötä kunnallisveron tuotto. Kuntien yhteisöverotulot puolestaan vähenevät, kun yhteisövero-osuuden väliaikainen korotus pienenee samaan aikaan kuin yhteisöverojen koko jaettava määrä pienenee.

Talouden tunnuslukujen muutokset	2009	2010	2011*	2012*	2013*
Bruttokansantuote markkinahintaan	-8,2	3,6	2,6	0,4	1,7
Kulutus	-1,9	2,1	2,7	0,5	1,1
Investoinnit	-13,5	2,8	5,6	-1,9	2,2
Työllisyysaste, %	68,3	67,8	68,5	68,5	68,9
Työttömyysaste, %	8,2	8,4	7,9	8,1	8,0
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	0,0	1,2	3,5	2,7	2,2
Ansiotasoindeksi, muutos, %	4,0	2,6	2,8	3,4	2,6
Lyhyet korot (Euribor 3kk), %	1,2	0,8	1,4	1,3	1,9
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10v), %	3,7	3,0	3,0	2,7	3,6

*Ennuste

Tiedot: Suhdanne katsaus, joulukuu 2011/VM

3 Lohja toimintaympäristönä

3.1 Toimintaympäristö ja haasteet

Väestö keskittyy Etelä-Suomeen ja Helsingin metropolialueelle. Asumisväljyyden kasvu, ruokakuntakuntakoon pieneneminen ja omakotitaloihanteen säilyminen yhdessä myötävaikuttavat rakenteen leviämiseen kaupunkiseutujen ulkopuolelle. Elinympäristön laatu ja turvallisuus sekä palveluiden saavutettavuus nähdään yhä tärkeämpänä tekijänä asuinpaikkaa valittaessa. Tässä kehitystrendissä Lohjalla on avainasema liikenteellisen ja ympäristöllisen sijaintinsa ansiosta. Toimintaympäristönä Lohja onkin jo osa metropolialuetta, monipuolinen, kaksikielinen teollisuus- ja koulutuskaupunki, joka on Uudenmaan valmisteilla olevassa maakuntakaavassa esitetty seudullisena keskuksena.

Liikennetarkoituksissa Lohjan keskeisenä haasteena on joukkoliikennemuotojen kehittäminen. Erityisasemaan ovat nousseet rataratkaisut, koska jo pelkästään Lohjalta kulkee YTV-alueelle päivittäin töihin runsaat 4 000 henkeä, mikä on neljännes työssäkäyvistä työvoimasta. Näiden ratkaisujen nopeuttaminen vaatii Lohjalta aktiivista otetta.

Pääkaupunkiseudun ympäröivien kuntien joukossa on imagoltaan Lohjaa selvästi vahvempia, ja liikenteelliseltä etäisyydeltään pääkaupunkiseutua lähempänä olevia kuntia, jotka jo ilman erityisiä ponnisteluja imevät pääkaupunkiseudulta koulutettua väestöä. Tähän tunnettuuden ja imagon kehittämishaasteeseen on Lohjalla vastattu viime aikoina aktiivisen asukasmarkkinoinnin keinoin. Todellisiin vahvuuksiin perustuvaa imagoa on edelleen kehitettävä, koska maineella on suuri merkitys myös vetovoimatekijänä. Toisaalta markkinoinnillisten viestien taustalla olevia tekijöitä on jatkuvasti ja asiakaslähtöisesti kehitettävä, että viesteillä on myös todellisuus pohjaa.

Lohjan vahvuuksia ovat asuinympäristön turvallisuus ja viihtyisyys, lapsiystävällisyys ja edulliset asumiskustannukset. Heikoimmat arviot tulevat opiskelumahdollisuuksista ja työpaikkojen tarjonnasta, jolta osin etenkin korkeaa koulutustasoa vaativien työpaikkojen määrässä on edelleen kehitettävää. Väestön ikääntymisen ja elintapojen muutosten myötä terveydenhoidon kasvat, jolloin ennaltaehkäisyn ja työkyvyn ylläpidon merkitys kasvaa. Vanhusväestön palveluille tulee jatkossa olemaan enenevässä määrin kysyntää. Toisaalta on huolehdittava myös nuorison tarpeista, että syrjäytymisen ja pahoinvoinnin seurauksena medioissakin esiin tuotuja ongelmakäyttäytymisestä seuranneita lieveilmiöitä ei esiintyisi.

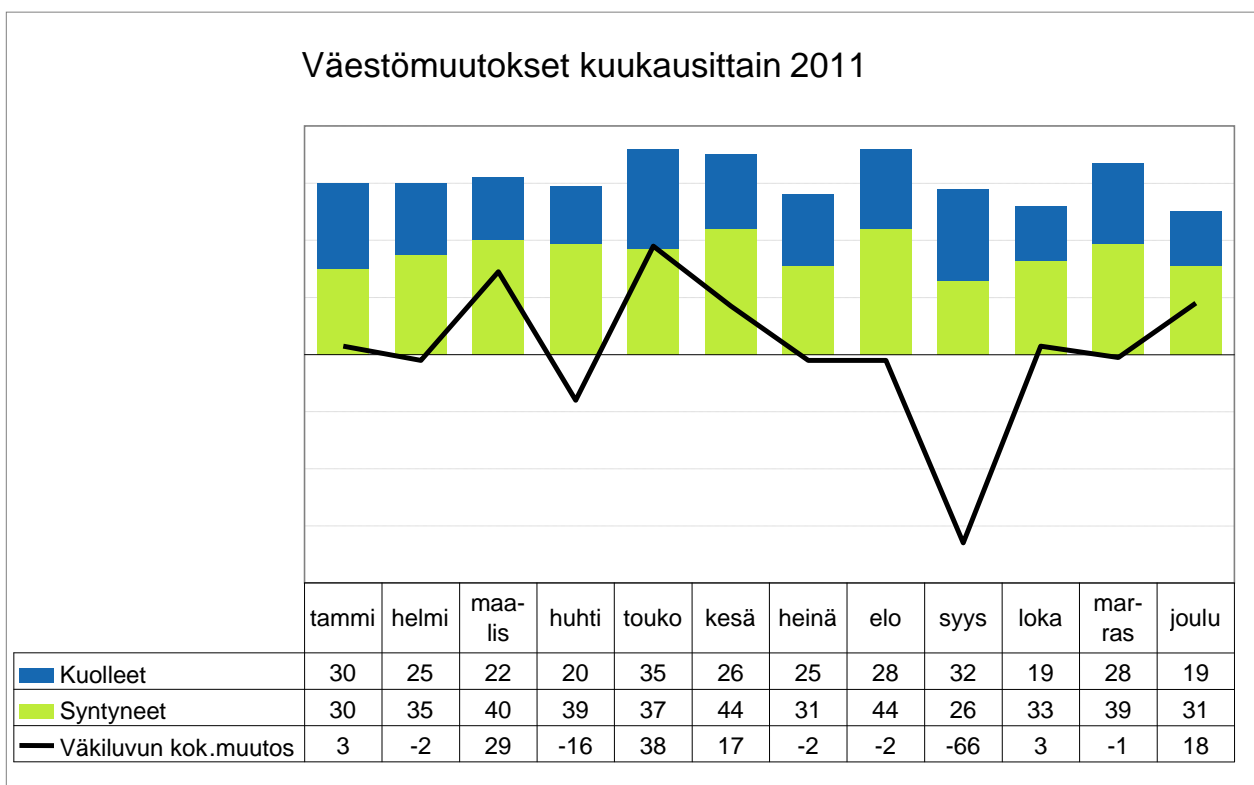
Elinkeinorakenteen pohjalta kansainvälisenä haasteena on kilpailun kiristyminen, toimintojen globalisaatio ja verkostoista riippuvuuden kasvu. Lohjalaisittain elinkeinoelämän kehittämisen haasteita ovat perinteisen teollisuuden uusiutumiskyky ja rakennemuutoksen aiheuttamat paineet, uuden yritystoiminnan ja uusien työpaikkojen aikaansaaminen sekä osaamistason nostaminen. Tietoyhteiskuntakehityksessä mukana pysyminen edellyttää tietoverkkojen kattavuutta ja nopeutta, jotka ovat tekijöitä, joihin kuntien on yksin haasteellista vastata; tämä edellyttää kuntien välistä yhteistyötä. Myös energiakysymykset ja niiden vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja ilmastomuutoksen hillintään on voitava ratkaista.

Meneillään oleva kuntarakennemuutos osaltaan luo paineita edellä mainituissa tekijöissä menestymiselle, ja toisi yhdistyvien kuntien rakenteellisen erilaisuuden kautta lisää kehittämishaasteita. Ajankohtaisena kehittämishaasteena tähän liittyen on hallinnollisten päätösten lopputulosten selvittyä saada nopealla aikataululla yhdessä mahdolliseen liitokseen lähtevien naapurikuntien kanssa uuden kunnan rakennukselliset elementit kasatuiksi. Suuremman kuntakoon myötä Lohjan alueellinen painoarvo ja tunnettuus tulevat saamaan lisää kasvupohjaa. Toisaalta on huomioitava, että jos kuntarakennetyöryhmän esitykset Uudenmaan alueella muuttuvat muidenkin kuntien osalta osittainkaan realiteeteiksi, muodostuu alueelle tulevaa Lohjaa selkeästi suurempia kuntakokonaisuuksia, esimerkiksi Keski-Uudenmaan alueelle. Tämä osaltaan asettaa myös edunvalvonnallisia haasteita Lohjalle.

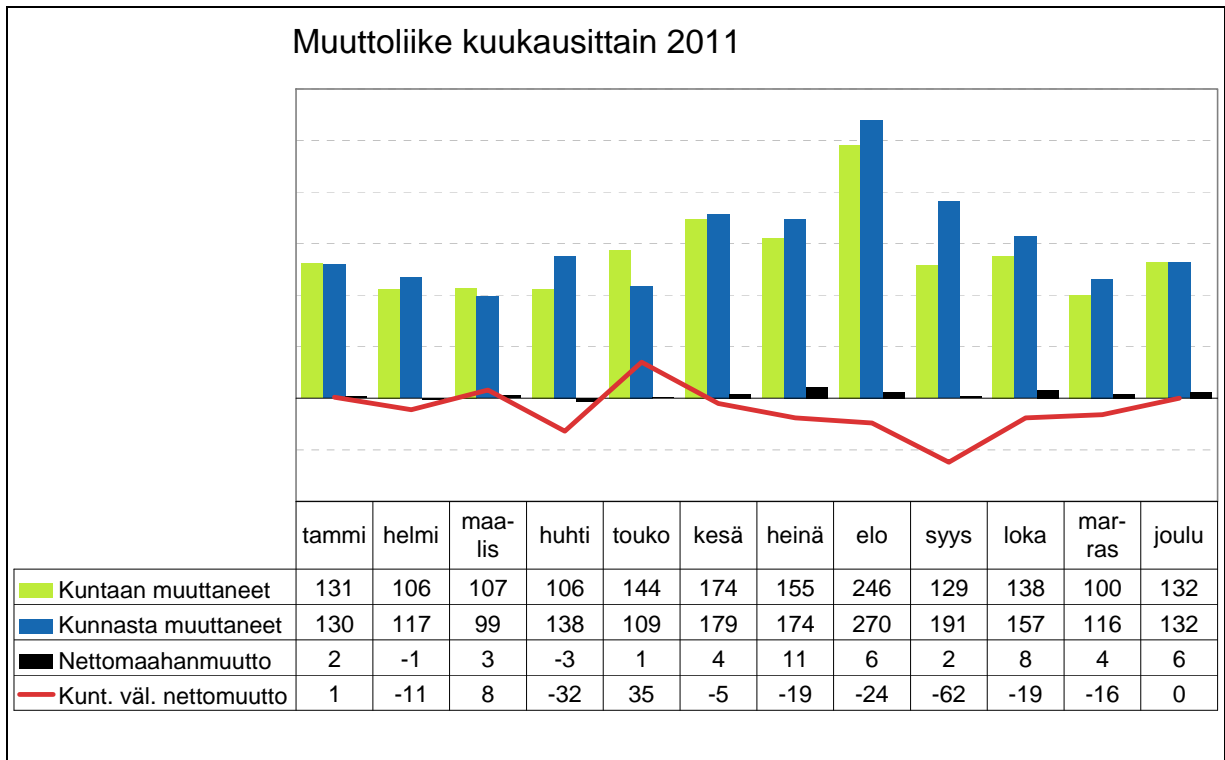
3.2 Väestö ja muuttoliike

Lohjan kaupungin väestömäärä oli vuoden 2011 lopussa 39 726 asukasta. Kasvu edellisestä vuodesta oli vain 12 henkeä, mikä osaltaan kertoo käsillä olevan taantuman vaikutuksista. Luonnosvaiheessa olevassa taajamaosayleiskaavassa asetettuun 1,5 %:n vuosittaisen kasvun tavoitteeseen on paljon matkaa. Lohjan väestörakenteen tulevan tasapainoisuuden takia kaupungin väkiluvun tulisi kasvaa riittäväällä, vähintään prosentin tahdilla vuosittain, että kaupungin tuleva palvelutaso saataisiin verovaroin turvattua.

Lohjan väestöstä noin 44 % asuu Lohjan keskustan osa-alueella, 22 % Pohjois-Lohjalla, 21 % Etelä-Lohjalla ja 12 % Länsi-Lohjalla. Ruotsinkielisen väestön osuus vuonna 2010 oli 4 %.

Kuukausittaisella tasolla Lohjan väkiluku kasvoi voimakkaimmin vuoden 2011 aikana touko-kuussa, jolloin kokonaismuutos oli 38 henkeä. Syyskuu puolestaan oli Lohjan väkiluvun kehityksen kannalta synkin kuukausi. Silloin Lohjan väkiluku laski 66 hengellä. Syynä tähän oli opiskelijoiden muuttaminen muualla sijaitseville opiskelupaikkakunnilleen. Väkiluvun kokonaismuutos Lohjalla oli vuoden 2011 aikana vain 19 henkeä kaikki kuukaudet huomioiden.

Lohjan muuttoliikkeen osalta elokuu oli vuoden 2011 aikana voimakkain muuttokuukausi joh-
tuen opiskelijoiden tulo- ja lähtömuutoista. Nettomuuton osalta positiivisin kuukausi Lohjalla
oli toukokuu ja negatiivisin kuukausi syyskuu, jolloin kuntien välinen nettomuutto oli -62 hen-
keä. Kokonaisuutena Lohjan nettomuutto oli vuoden 2011 aikana -144 henkeä, mikä luonnol-
lisesti ei edistänyt Lohjan väestörakenteen kehitystä toivottavalla, positiivisella tavalla.

Tulevina vuosina kaupungin nettomuuton tulisi ehdottomasti kääntyä selkeän positiiviseksi,
jotta väestörakenne saataisiin pysymään mahdollisimman tasapainoisena niin, että huol-
tosuhde ei pääse väestön ikääntymisen myötä vääristymään. Ikääntyvän väestön tarvitsemat
palvelut olisi pystyttävä turvaamaan työssä käyvän väestön maksamilla verotuloilla, jotta ra-
dikaaleihin talouden tasapainottamistoimenpiteisiin ei tarvitsisi ryhtyä.

Nettomaahanmuutto Lohjalla oli vuoden 2011 aikana varsin vähäistä. Heinäkuu oli tässä
mielessä vilkkain kuukausi.

3.3 Tontinmyynti ja rakennusluvut

Kaupunki on vuonna 2011 myynyt omakotitontteja 27 kpl, liike- ja teollisuustontteja 4 kpl se-
kä rivi- ja kerrostalotontteja 1 kpl.

Kaupunki on myynyt omakotitontteja kaavoitetuilta alueilta keskimäärin 37 tonttia vuodessa
ajanjaksolla 2000–2011. Yksityiset maanomistajat ovat myyneet kaava-alueilta vuosina
2006–2011 keskimäärin 31 asuntotonttia ja haja-asutusalueilta keskimäärin 21 rakennus-
paikkaa vuodessa. Vuonna 2011 yksityisten maanomistajien tonttien myynti oli kaavatonttien
osalta 34 eli hieman keskimääräistä tasoa enemmän ja haja-asutusalueen osalta 13 raken-
nuspaikkaa eli keskimääräistä tasoa vähemmän. Omakotitonttien ostajista on ollut 90 % loh-
jalaisia. Tonttikysyntää olisi järvenrantatonteista, joita ei Lohjalla juurikaan ole tarjolla. Muual-
la Lohjalla tonttitarjontaa on runsaasti, eli sijaitsevatko tarjolla olevat tontit kysynnän näkö-
kulmasta oikeissa paikoissa. Tonttikysyntä on lähestynyt edelleen keskimääräistä tasoa.

Kaupungin kaava-alueilta myymien omakotitonttien hinnat olivat vuonna 2011 keskimäärin
31 euroa/m². Yksityisten kaavatonttien keskihinta oli 55 euroa/m².

Vuonna 2011 myönnettiin uusille asuinrakennuksille 125 rakennuslupaa, yhteensä 293 asunnolle. Lupia myönnettiin 110 erillispientalolle ja 11 rivitalolle (49 asuntoa). Vuosina 2000–2011 on pientaloille myönnetty keskimäärin 119 lupaa vuodessa ja taloja on valmistunut keskimäärin 113 kpl vuodessa.

Myönnetyt rakennusluvut	2009	2010	2011
erilliset pientalot	60	105	110
rivi- ja ketjutalot	6	6	11
asuinkerrostalot	0	2	4
Valmistuneet rakennukset	2009	2010	2011
erilliset pientalot	80	74	91
rivi- ja ketjutalot	7	1	5
asuinkerrostalot	0	0	1

3.4 Asuminen ja asuntotuotanto

3.4.1 Asuntokunnat ja asumisväljyys

Kaupungin asuntokanta oli vuoden 2010 lopussa 19 126 asuntoa, joista omakotitaloasuntoja 44 %, kerrostaloasuntoja 39,7 % ja rivitaloasuntoja 14,6 %. Vuosina 2001–2010 kaupungin asuntokanta on kasvanut 2 127 asunnolla ja asuntokuntien määrä 2 009 asuntokunnalla. Asuntokannan vuosittainen kasvu on ollut keskimäärin 1,3 % ja asuntokuntien määrän kasvu 1,3 %, kun taas koko kaupungin väestön kasvu vastaavana aikana oli 0,9 % vuodessa. Tämä kehitys näkyy asumisväljyyden kasvuna, asuntojen pinta-alan kasvamisena sekä toisaalta asuntokunnan keskikoon pienentymisenä. Asuntokunnan keskikoko vuonna 2010 oli 2,16 henkilöä (2001: 2,26) ja pinta-ala 39,4 m²/henkilö (2001: 36,0 m²/hlö). Asumisväljyys on haja-asutusalueilla taajama-alueita hieman suurempaa, 43 m²/henkilö vuonna 2000. Lohjalla asumisväljyys on suurempi kuin keskimäärin Uudellamaalla, jossa se on 36,4 m² henkilöä kohden. Koko maassa asumisväljyys on 39,1 m².

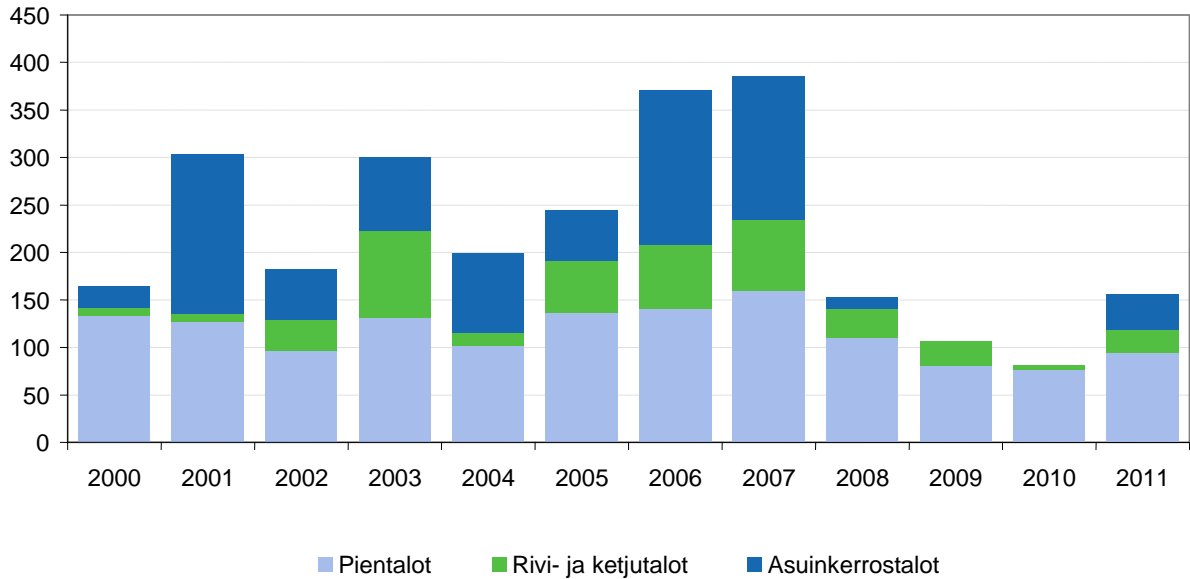
Asuntokuntien keskikoon pienentyminen ilmenee myös perhetyyppien muuttumisessa, sillä yksin asuvien määrä kasvaa ja yli 2 henkilön asuntokuntien määrä laskee. Yhden henkilön asuntokuntia oli 36,8 % kaupungin asuntokunnista vuonna 2010, kun vuonna 1990 osuus oli 28 %. Näistä asuntokunnista 62,6 % asui kerrostaloasunnoissa. Valtaosa eli noin 71 % asuntokunnista on 1–2 henkilön asuntokuntia. Yli 65-vuotiaiden asuntokuntien määrä vuoden 2010 lopussa oli 4 675, joka on 26 % kaikista asuntokunnista. Yli 75-vuotiaiden asuntokuntia oli 2 095.

3.4.2 Asuntotuotanto Lohjalla

Vuonna 2011 Lohjalla valmistui yhteensä 159 asuntoa, joista valtaosa eli 94 kpl oli omakotitaloasuntoja, 24 rivi- tai ketjutaloasuntoja sekä yksi asuinkerrostalo, jossa oli 38 asuinhuoneistoa. Valmistuneiden asuntojen määrä nousi edellisvuodesta (2010: 81 asuntoa) merkittävästi.

Vuosien 2000–2011 aikana kaupunkiin on valmistunut yhteensä 2 648 asuntoa eli keskimäärin 220 asuntoa vuodessa. Valmistuneiden asuntojen lukumäärä on ylittänyt 300 asuntoa vuosina 2001, 2003, 2006 ja 2007. Kyseisinä vuosina on valmistunut useita kerrostalokohteita. Hajarakentamisen osuus vuosittain valmistuneista omakotitaloista on 2000-luvulla ollut noin 30 %.

Valmistuneet uudet asunnot 2000–2011

3.4.3 Vuokra- ja asumisoikeusasuntotilanne

Omistusasuntojen määrä kasvaa, jolloin taas vuokra-asuntojen osuus vähenee. Asunnoista omistusasuntoja oli vuonna 2010 lähes 65 %, vuokra-asuntoja 26 % ja asumisoikeusasuntoja 1,5 %. Vuokra-asunnossa asuvien osuus Lohjalla vuonna 1995 oli vielä lähes 33 %. Uudellamaalla vuokra-asunnoissa asuvien osuus on noin 35 %. Aravavuokra-asuntojen osuus Lohjalla (5,5 asuntoa 100 asukasta kohti) oli vuonna 2010 valtakunnallista keskiarvoa (6,5) alempi. Asumisoikeusasuntojen osuudessa ei viime vuosina ole tapahtunut muutoksia.

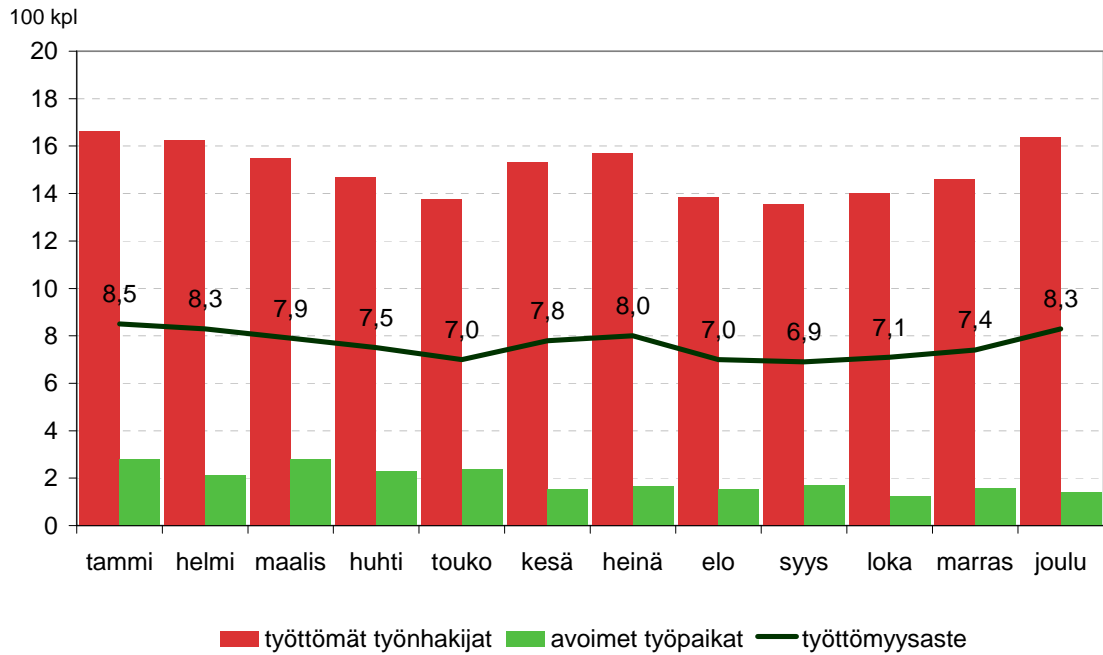
3.5 Työllisyys ja elinkeinot

Lohjan työttömyysaste pysytteli koko vuoden 2011 ajan 8 prosentin tuntumassa. Kausivaihtelut luonnollisesti hieman muuttivat tilannetta vuoden aikana. Vuodenvaihteen aika on tässä mielessä negatiivisen kehityksen aikaa, kun esimerkiksi rakennustyömaille on tällöin hiljaisempi kausi. Työttömien työnhakijoiden määrä noudatteli vuoden aikana samaa jaksovaihtelua työttömyysasteen kehityksen kanssa. Avointen työpaikkojen määrä Lohjalla oli vuoden 2011 aikana suurimmillaan maaliskuussa.

Tilastokeskuksen analyysin mukaan nuorten työttömyyden kausivaihtelu johtuu osaltaan siitä, että oppilaitoksista valmistuvat nuoret alkavat jo aikaisin keväällä hakea ensimmäistä valmistumisen jälkeistä työpaikkaansa tai toissijaisesti mitä tahansa kesätyötä. Opintojaan yhä jatkavat nuoret alkavat viimeistään maaliskuussa etsiä kesätöitä rahoittaakseen opintonsa ja opiskelijaelämänsä. Tällä tavalla siis suuri joukko nuoria tulee samanaikaisesti työmarkkinoille.

Työttömyysaste, työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat 2011

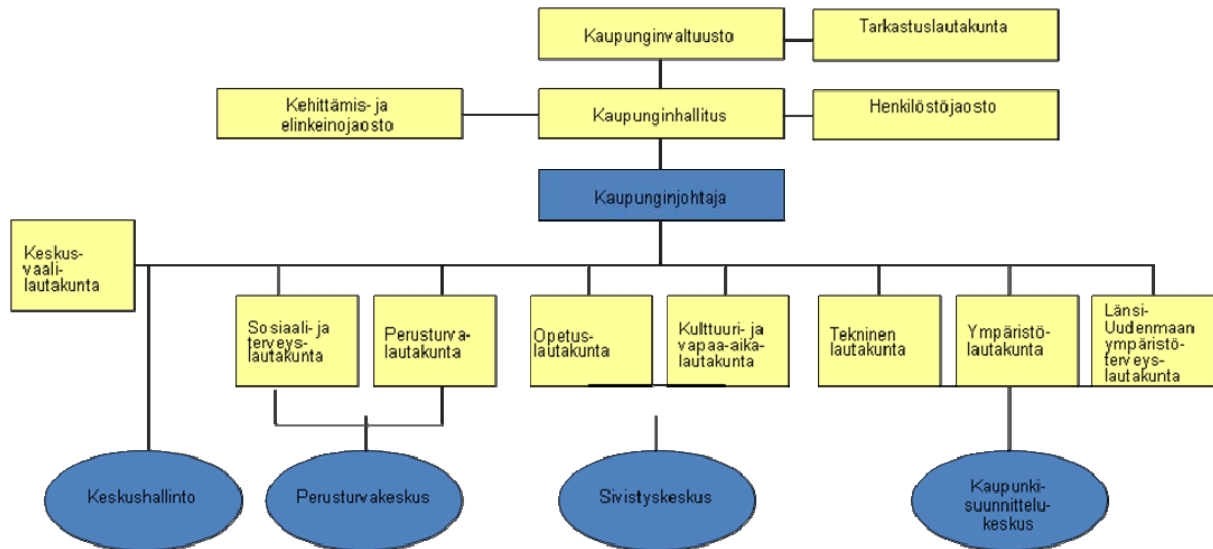

Yleensä runsaan nuorisotyöttömyyden jakso alkaa huhtikuussa ja jatkuu kesäkuun puolelle. Runsaimmillaan työttömyys on toukokuussa. Heinäkuussa tilanne normalisoituu, kun nuoret ovat saaneet töitä tai ovat siltä kesältä luopuneet työnhausta. Lohjan osalta tässä tilanteessa kehitys tapahtuu hieman yleiseen kausivaihteluun nähden myöhemmin.

4 Kaupungin hallinto

4.1 Organisaatio

Luottamushenkilö- ja viranhaltijaorganisaatiossa ei vuoden aikana tapahtunut muutoksia. Edellinen merkittävämpi muutos tapahtui vuoden 2009 alussa Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen aloittaessa toimintansa.

Luottamushenkilöorganisaatio

Viranhaltijaorganisaatio

4.2 Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat

Lohjan kaupunginvaltuuston paikkajako toimikaudella 2009 – 2012 on seuraava:

Kokoomus 14
 SDP 14
 Vasemmistoliitto 7
 Vihreät 6
 Keskusta 4
 Meidän Lohja 3
 RKP 1
 Kristillisdemokraatit 1
 Perussuomalaiset 1

Kokoomus, Keskusta ja RKP muodostavat yhdessä oikeisto- ja keskiryhmien valtuustoryhmän.

Kaupunginhallituksen 13 paikkaa jakautuivat seuraavasti: Kokoomus 4, SDP 4, Vasemmistoliitto 2, Keskusta 1, Vihreät 1 ja Meidän Lohja 1.

Valtuuston puheenjohtajana toimi Pekka Räsänen (SDP) ja hallituksen puheenjohtajana Jussi Patinen (KOK). Tilinpäätöskertomuksen liiteosaan sisältyy yhteenveto eri toimielinten kokoonpanosta.

4.3 Lohjan kaupungin henkilökunta

Palvelukeskus	Vakinaiset				Määräaikaiset			Työllistetyt		Oppisopimus		Oppilas, harjoittelija	Yht.	Yht. ilman työllistettyjä
	koko-aik.	osa-aik.	osa-aik. eläk.	sivutoimiset	koko-aik.	osa-aik.	sivutoimiset	koko-aik.	osa-aik.	koko-aik.	osa-aik.			
Keskushallinto	68	3	1	0	8	0	0	1	0	0	0	0	81	80
Perusturvakeskus	648	104	17	0	189	17	9	12	1	12	1	1	1011	998
Sivistyskeskus (sis. sivu-toim.tuntiopett. ja kerho-ohjaajat)	874	113	8	15	206	51	165	6	4	6	6	0	1454	1444
Kaupunkisuunn.kes.	340	14	6	0	39	1	0	1	3	4	0	1	409	405
Yhteensä 31.12.2011	1930	234	32	15	442	69	174	20	8	22	7	2	2955	2927
Yhteensä 31.12.2010	1912	199	38	11	455	60	180	13	29	24	6	1	2928	2886

Lohjan kaupungin palveluksessa oli vuoden 2011 lopussa 2 955 henkilöä. Näistä vakinaisia oli 2 211, määräaikaisia 685 sekä työllistettyjä ja oppisopimusopiskelijoita 59. Henkilöstön sukupuolijakauma pysyi edellisen vuoden tasolla. Miehiä vakinaisesta henkilökunnasta oli 16,1 % ja naisia 83,9 %. Koko henkilökunnan keski-ikä hieman laski ja vuonna 2011 se oli 44,8 vuotta. Yli 50-vuotiaita oli henkilöstöstä 1 141 eli 38,6 %. Vakinaisesta henkilökunnasta 35,7 % on ollut Lohjan kaupungin palveluksessa yli 15 vuotta. Alle viisi vuotta kaupungin palveluksessa olleita on 23,5 % vakinaisesta henkilöstöstä.

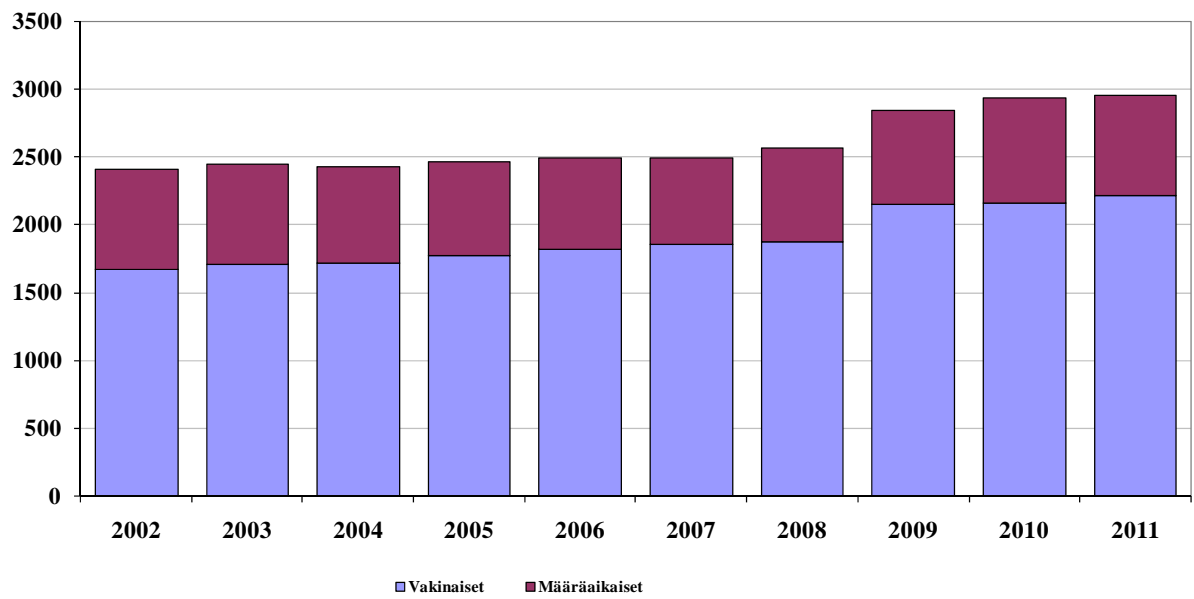
Eläkkeelle vuonna 2011 jäi 91 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle 79 ja työkyvyttömyyseläkkeelle 12. Osa-aikaeläkkeelle siirtyi 7 työntekijää, osatyökyvyttömyyseläkkeelle 7 ja kuntoutustuelle 17. Työkyvyttömyyseläkkeelle jäettiin ensisijaisesti tuki- ja liikuntaeläinsairauksien ja mielenterveyden sairauksien vuoksi

Kaupungin henkilöstöstä 20,3 %:lla on ylempi korkeakoulututkinto tai tutkijan koulutus, 11,6 %:lla alimman korkea asteen ja 16,3 %:lla alemman korkeakouluasteen tutkinnot sekä 40,8 %:lla keskiasteen tutkinto. Perusasteen tutkinto on 7,6 %:lla ja 3,4 %:lta puuttuu ammattitutkinto kokonaan tai tutkinnosta ei ole tietoa.

Vuonna 2011 vakinaisen henkilökunnan sairauspoissaolot henkeä kohti nousivat hiukan edellisestä vuodesta. Sairauslomapäivien määrä kokonaisuutena lisääntyi kaupungin henkilöstömäärän kasvun myötä. Yhteensä sairauspoissaolopäiviä oli 46 295. Sairauspoissaolot olivat korkeimmat niillä tulosalueilla, joissa työ on fyysisesti raskasta. Sairasajalta maksettiin palkkoja 2 775 347 euroa, mikä oli 162 677 euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. KELA maksoi päivärahoja sairaus- ja äitiyslomien ajalta 1 164 402 euroa, jolloin kaupungin kustannuksiksi jäi 1 610 990 euroa. Työtaturmia koko henkilökunnalle sattui 170, joista aiheutui 1 190 poissaolopäivää. Pääasiassa tapaturmat olivat lieviä ja liittyivät työssä tai työmatkalla sattuneisiin putoamisiin, nostamisiin, liukastumisiin ja kompastumisiin. Ammattitauteja todettiin 5.

Työterveyshuollossa kirjattiin kaupungin henkilökunnalle 4 707 käyntiä lääkärille ja 2 220 käyntiä terveydenhoitajalle sekä suoritettiin 8 952 laboratoriotutkimusta ja 699 radiologista tutkimusta.. Työterveyshuolto sisälsi lakisääteisen työterveyshuollon sekä työterveydenhuollon toimintasuunnitelman mukaisesti rajatusti yleislääkäritasoisien sairaanhoidon, minkä lisäksi henkilökunnan käytettävissä oli työfysioterapeutti, työpsykologi ja tarvittaessa erikoislääkärikonsultaatiot. Henkilöstökoulutuksessa vuonna 2011 jatkettiin esimieskoulutusta Jet-koulutuksen muodossa, prosessiajattelun kehittämiskoulutusta ja toimistojärjestelmien atk-koulutusta. Sisäisenä koulutuksena jatkettiin henkilöstöpalvelujen antamaa ns. Usko-koulutusta uusille esimiehille. Oppisopimuskoulutukseen osallistui 137 kaupungin työntekijää.

Henkilöstömäärän kehitys 2002-2011

5 Alueellinen yhteistyö

5.1 Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteuttaminen

Karjalohjan kunta liittyy Lohjaan 1.1.2013 alkaen.

Kaupunginvaltuusto päätti perusteellisen valmistelun jälkeen marraskuussa äänin 27 - 24 hyväksyä Lohjan kaupungin, Nummi-Pusulan kunnan ja Siuntion kunnan yhdistymissopimuksen sekä tehdä yhdessä näiden kuntien kanssa esityksen valtioneuvostolle kuntien yhdistämisestä 1.1.2013 alkaen. Kuntaliitosprosessin yhteydessä Lohja irtisanoi Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen, hallinnon ja palvelujen järjestämissopimuksen päättymään 31.12.2012.

Tulevan kuntaliitoksen varalta Lohja irtisanoi loppuvuodesta myös Länsi-Uudenmaan kuntien (Karjalohja, Karkkila, Lohja, Nummi-Pusula, Siuntio ja Vihti) ympäristöterveydenhuollon ja eläinlääkintähuollon toimintaa koskevan yhteistoimintasopimuksen 31.12.2012 lukien.

5.2 Seutuyhteistyö

Länsi-Uudenmaan alueellisessa koheesio- ja kilpailukykyohjelmassa (KOKO) on yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi rakennettu seudullisia yrityspalveluja mm. uuden yrityskehitysyksikön käynnistämiseksi ja maatalousorganisaation yhdistämiseksi Länsi-Uudella maalla. Lisäksi tehtiin kehitettävän neuvontatyön tueksi laaja selvitystyö alueen yrittäjien atk-valmiuksista. Yritysten sijoittumisen vetovoiman lisäämiseksi tehtiin yhteistyössä Hyvinkää-Riihimäki KOKO:n kanssa esiselvitys pääomarahaston käynnistämisestä alueellemme.

Seutuviestinnässä rakennettiin Länsi-Uudenmaan yhteistä imagoa laatimalla ”Lähde Lanteen” yritysmarkkinointijulkaisu, joka ilmestyi Kauppalehden Option välissä 19.1.2012 koko Suomeen. Lehtistä jaetaan lisäksi messujen ja tapahtumien yhteydessä. Kuntien yhteinen tonttipörssi-portaalin palvelu on käynnistynyt. Alueen tiedotusta hoidettiin Paletti-julkaisuissa, sähköisillä Länsi News -kirjeillä sekä ylläpidettiin Länsi.fi alueportaalia ja KOKO -sivustoa. Seudun vetovoimatutkimuksen toteutti Innolink Oy jatkotoimenpiteiden suunnittelun pohjaksi. Mediaseurantaa toteutettiin syksyn 2011 ajan sekä lehdistössä että sosiaalisessa mediassa.

Teknologiaklusterissa alue osallistui Tekesin rahoittamaan ja Laurean toteuttamaan Tulevaisuuden kestävä yhdyskunta – reitit ja umpikujat -hankkeeseen, jossa laadittiin tulevaisuuden kuva Länsi-Uudellemaalle. Lisäksi käynnistettiin Länsi-Uudenmaan kunnissa ja yrityksissä ”Energiatehokkuuden parantamisen merkitys kilpailukykyyn” -selvitystyö ja sen jatkosuunnittelu konkreettisten toimenpiteiden tekemiseksi.

Matkailutuotteiden myynnin tehostamiseksi Länsi-Uudenmaan yhteisen myynti- ja markkinointiorganisaation perustamisselvitystyön perusteella käynnistettiin toimenpiteet yritysvetoisen LUMO -matkailuyhtiön aikaansaamiseksi.

Muun seutuyhteistyön puitteissa jatkettiin ict-yhteistoimintaa ja erityisesti maakuntaverkon suunnittelua Kirkkonummen, Raaseporin ja liikelaitoskuntayhtymä Puhdin kanssa. Elinkeino- ja palvelujen osalta saavutettiin merkittävä kehitysaskel Novago Yrityskehitys Oy:n toiminnan käynnistyttyä keväällä 2011. Kirjastojen osalta käynnistettiin seudullinen kirjastojen välinen kuljetuskokeilu, joka on tarkoitus vakinaistaa. Museotoimessa toteutettiin Länsi-Uudenmaan ammattimuseoiden kokoelmapoliittinen ohjelma ja teknisen toimen merkittävänä yhteishankkeena käynnistettiin Karjalohja-Sammatti – vesihuoltohankkeen 2. vaiheen toteutus. Perusturvassa toteutettiin lastensuojelun sijaishuoltopalvelujen sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden seudullinen kilpailutus.

6 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

6.1 Sisäisen valvonnan organisointi ja painopisteet tilikaudella 2011

Lohjan kaupungin sisäinen valvonnan järjestämiseen liittyvästä ohjeistuksesta vastaa kaupunginhallitus. Käytännössä kaupungin eri lautakunnat valvovat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista omalla toimialallaan. Johtavien viranhaltijoiden sekä esimiesten tehtävänä on toteuttaa sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa omalla vastuualueellaan. Kaupungin sisäisen valvonnan ohjeessa (luku 2) on selvitetty operatiivisen valvonnan toteuttamiseen liittyvät vastuut ja korostettu samalla jokaisen kaupungin organisaatiossa olevan henkilön omaa vastuuta osana kaupungin sisäistä valvontajärjestelmää. Sisäisen valvontaympäristön normiperustana ovat hallintosääntö ja toimialakohtaiset johtosäännöt, sisäisen valvonnan ohje, muut pysyväisluontoiset ohjeet ja toimintaperiaatteet, sopimushallinta, johdon etiikka ja kaupungissa vallitseva organisaatiokulttuuri, henkilöstöpolitiikka sekä Lohjan kaupungin kokonaisvaltaisen riskienhallinnan viitekehys.

Kaupungin sisäinen tarkastus toimii valvontatyössä sisäisen tarkastuksen toimintaohjeessa hyväksytyyn toimintavaltuutuksen nojalla ylimmän johdon apuna. Kaupungin johtamis-, suunnittelu- ja ohjaukseen varmistavat käytännössä sen, että hyvän sisäisen valvonnan periaatteet näkyvät toiminnassa. Tästä esimerkkinä ovat talousarvion valmistelu- ja seuranta-prosessi, kaupungin talouden tasapainottamiseen ja toiminnan laadun parantamiseen sekä tehostamiseen tähtäävät palveluverkkoselvitykset, kaupungin ydin- ja tukiprosessien kuvaaminen ja kehittäminen poikkialueelliset rajapinnat huomioon ottaen, säännöllisin väliajoin päivitettävät toimialakohtaiset riskianalyysit sekä kaupungin eri johtoryhmissä ja työpaikkakokouksissa käsiteltävät hyvään sisäiseen valvontaan liittyvät asiat.

Sisäinen tarkastus on osallistunut aktiivisesti kaupungissa meneillä oleviin kehittämishankkeisiin kuten tietoturvan jalkauttamiseen tulosalueiden esimiehille, palveluprosessien kehittämishankkeeseen sekä riskienhallintaohjelman ja matkalaskuohjelman käyttöönottoprosessiin. Ohjeistuksen osalta matkustusohjeet ja gsm-puhelimien käyttöä koskeva ohjeistus on myös päivitetty kuluneen vuoden aikana. Vuoden 2011 aikana sisäinen tarkastus on varsinaisen tarkastustoiminnan osalta arvioinut pistokokein hankintaprosessin asianmukaisuutta, selvittänyt vammaispalvelukuljetusten lainmukaisuutta ja dokumentoinnin riittävyyttä, arvioinut asiantuntijapalveluostojen hyväksymisprosessin asianmukaisuutta sekä arvioinut perusturvakeskuksen tiliöintiprosessin ja kustannuslaskennan riittävyyttä.

Tehtyjen pistokokeiden, säännöllisen arviointi- ja varmistustyön ja olemassa olevan dokumentaation perusteella voidaan johtopäätöksenä todeta, ettei sisäisen valvonnan rakenteessa ja toimivuudessa ole tilikaudella 2011 havaittu sellaisia kaupungin operatiiviseen toimintaan vaikuttavia olennaisia puutteita, jotka edellyttäisivät välittömiä toimenpiteitä. Tehdyistä tarkastuksista on laadittu sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen mukaisesti joko raportti tai muistio, johon on kirjattu keskeiset havainnot ja niiden perusteella tehdyt kehittämisehdotukset. Annettujen kehittämisehdotusten toteutumista on seurattu vähintään vuosittain ja joissakin tapauksissa seuranta on ollut huomattavasti tiiviimpää.

6.2 Riskienhallinta

Lohjan kaupungin kokonaisvaltaisessa riskienhallinnassa on edistytty vuoden 2011 aikana. Turvallisuussuunnitelmaa on toteutettu konkreettisin toimenpitein ja suunnitelman toteutumistilanne on kokonaisuutena päivitetty. Valmiussuunnittelun osalta on järjestetty yksi laaja luentopainotteinen harjoitus, työsuojeluun liittyviä riskejä ja niiden hallintakeinoja on kartoitettu sekä tulosalueiden että aluehallintoviraston toimesta ja kaupungin strategiseen riskienhallintaan on otettu käyttöön tuloskorttipohjainen dokumentointi-, seuranta- ja raportointiväline sekä päivitetty keskushallinnon riskianalyysi. Muiden toimialojen riskianalyysit päivitetään viimeistään tulevien kuntaliitosten yhteydessä. Lohjan kaupungin riskienhallintapolitiikasta on

laadittu luonnos, joka tullaan esittelemään uuden yhdistyneen kunnan valtuustolle. Lohjan kaupunginhallituksen ja ylimmän johdon tiedossa ei ole Lohjan kaupunkiin kohdistuvia sellaisia vaateita, joista voisi aiheutua merkittävää taloudellista vahinkoa.

7 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

7.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Talouden elpymistä ennakoivista lähtökohdista Lohjan kaupungin tulos päättyi hieman ennakoitua paremmaksi heikentyen kuitenkin edellisestä vuodesta vajaat 0,5 milj. euroa. Tuloksen muodostumisen näkökulmasta vuoteen 2011 ei kohdistunut merkittäviä yllätyksiä. Toimintakulut tosin kasvoivat ennakoitua enemmän, mutta ne katettiin suunniteltua suuremmilla tuloilla. Tuloslaskelman ulkoiset toimintakulut kasvoivat 5,0 % ja toimintatuotot 4,7 %, jolloin toimintakate heikkeni edellisestä vuodesta 5,1 %. Kun yhteenlasketut verotulot ja valtionosuudet kasvoivat 4,7 %, heikkeni vuosikate rahoituserien jälkeen 1,6 % edellisestä vuodesta. Edelliseen vuoteen verrattuna toimintakatetta paransivat 2,0 milj. euron käyttöomaisuuden myyntivoitot, jotka kasvoivat edellisestä vuodesta 0,4 milj. euroa.

Toimintatuotoissa myyntituotot kasvoivat vain 0,5 % vesi- ja jätevesimaksutuottojen pienenessä 4,9 %. Merkittävistä myyntituotoista terveyspalvelumaksut kasvoivat 7,4 %, opetuspalvelumaksut 22,4 %, Lost-kuntien korvaukset 5,0 % ja opetuspalveluista muodostuvat kotikuntakorvaukset 3,0 %. Maksutuottojen 10,3 %:n kasvuun vaikuttivat ennen kaikkea vanhustenhuollon palvelujen kasvusta aiheutuvat laitosmaksut, kotihoitomaksut ja tukipalvelumaksut. Rakentamisen viikastumista osoittivat rakennusvalvonta- ja poikkeuslupamaksujen sekä LVI-tarkastusmaksujen kasvaneet tuotot. Sen sijaan maankäyttösopimukset tuottivat huomattavasti edellistä vuotta vähemmän. Myös päivähoitomaksut kasvoivat vain prosenttia. Tuet ja avustukset kasvoivat edellisestä vuodesta lähes 14 %, mihin vaikutti nuorison työllistämishanke sekä perusturva- ja sivistyskeskuksen projektit. Muiden toimintatuottojen 5,7 %:n kasvuun vaikutti pääosin myyntivoittojen kasvu.

Ulkoisissa toimintakuluissa palkat ja palkkiot kasvoivat 5,5 %. Henkilöstösivukulut kasvoivat tätäkin nopeammin, mihin vaikuttivat palkkaperusteisen eläkemaksuprosentin kohoaminen sekä tapaturmavakuutusmaksut. Voimakkaimmin palkoissa kasvoivat vuosilomansijaisten palkat, lisä- ja ylityöpalkat sekä työllisyyskustannukset. Kuukausipalkat kasvoivat edellisestä vuodesta 4,9 % sisältäen sopimusten mukaiset palkankorotukset ja harkinnanvaraisen sosiaali- ja terveydenhuollon palkkojen harmonisoinnin sekä kaupungin toiminnoiksi siirrettyjen tehtävien ja uuden henkilöstön palkkakustannukset.

Palvelujen ostot kasvoivat edellisestä vuodesta 3,7 %. Valmiiden asiakaspalvelujen ostot pienenevät edellisestä vuodesta, kun palvelujen tuottamista siirrettiin mm. vanhustenhuollossa kaupungin omaksi toiminnaksi. Muissa palveluissa voimakkaimmin kasvoivat kiinteistöpalvelut, koneiden kunnossapitopalvelut, ateriakuljetukset, vammaispalvelukuljetukset, henkilökunnan koulutus, sairaankuljetus ja sairaanhoidolliset palvelut sekä lähinnä teknisen lautakunnan ryhmään muut palvelut kirjaamat kulut.

Materiaalien hankinnat kasvoivat 7,4 %, mikä on heijastumaa edellisten vuosien säästöjen kohdistamisesta materiaalihankintoihin ja toisaalta hintatason noususta mm. lämmityksessä, polttoaineissa ja elintarvikkeissa. Avustuksissa omaishoidon tukimenot kasvoivat 24,9 ja vammaisille annetut avustukset peräti 53,4 prosenttia. Toisaalta toimeentulotukimenot, työllistämisen kuntalisä, työmarkkinatuen kuntaosuus ja kotihoito tukimenot pysyivät edellisen vuoden tasolla tai kasvoivat vain hieman. Pääomavuokrien, koneiden ja laitteiden vuokrien ja välillisten verojen kasvu sekä vanhojen saatavien poistaminen nostivat muiden kulujen kasvun 6,7 prosenttiin.

Yleisen luottamushenkilöhallinnon ulkoinen toimintakate heikkeni 27,2 %, teknisen lautakunnan 11,7 %, sosiaali- ja terveyslautakunnan 6,7, perusturvalautakunnan 4,4 %, keskushallinnon 4,3 %, opetuslautakunnan 2,6 ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan 1,0 %. Yleisen luottamushenkilöhallinnon kuluihin sisällytettiin monikuntaliitoksen valmistelukustannukset. Opetuslautakunnan ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakatetta paransivat kuluja enemmän kasvaneet tuotot, joiden pieneneminen puolestaan heikensi keskushallinnon ja

teknisen lautakunnan katetta. Ympäristölautakunnan toimintakate parani 5,1 % ja Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunnan 4,3 %, kun molempien osalta myös toimintakulut vähenivät edellisestä vuodesta.

Kunnallisveron tuotto kasvoi edellisestä vuodesta 2,9 %, vaikka alkukauden tilitykset ennakkoivat jonkin verran parempaa kertymää. Yhteisöveron tuotto kasvoi edellisestä vuodesta 22,8 % ja kiinteistöveron tuotto 1,8 %. Veroprosentit olivat vuoden 2010 tasolla, jolloin korotettiin kaikki veroprosentit.

Lohjan kaupungin vuosikatteen muodostui 10,8 milj. euroa, joka oli 272,77 euroa asukasta kohden ja 4,4 % toimintatuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärästä. Edellisen vuoden vuosikate oli 11,0 milj. euroa, joten asukasta kohden laskettuna vuosikate heikkeni edellisestä vuodesta 7,32 euroa.

Kun kaupunginvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaiset poistot olivat 9,2 milj. euroa, muodostui tilikauden tulos 1,6 euroa ylijäämäiseksi. Poistot kasvoivat edellisen vuoden poistoista 0,3 milj. euroa investointien tuoman poistopohjan kasvun johdosta.

Vesi- ja viemärlaitos sisältyy kaupungin tilinpäätöksen lukuihin. Vesihuoltolaitoksesta kuitenkin esitetään liitetietoina erikseen vesihuoltolain 20 §:n mukainen eriytetty tilinpäätös.

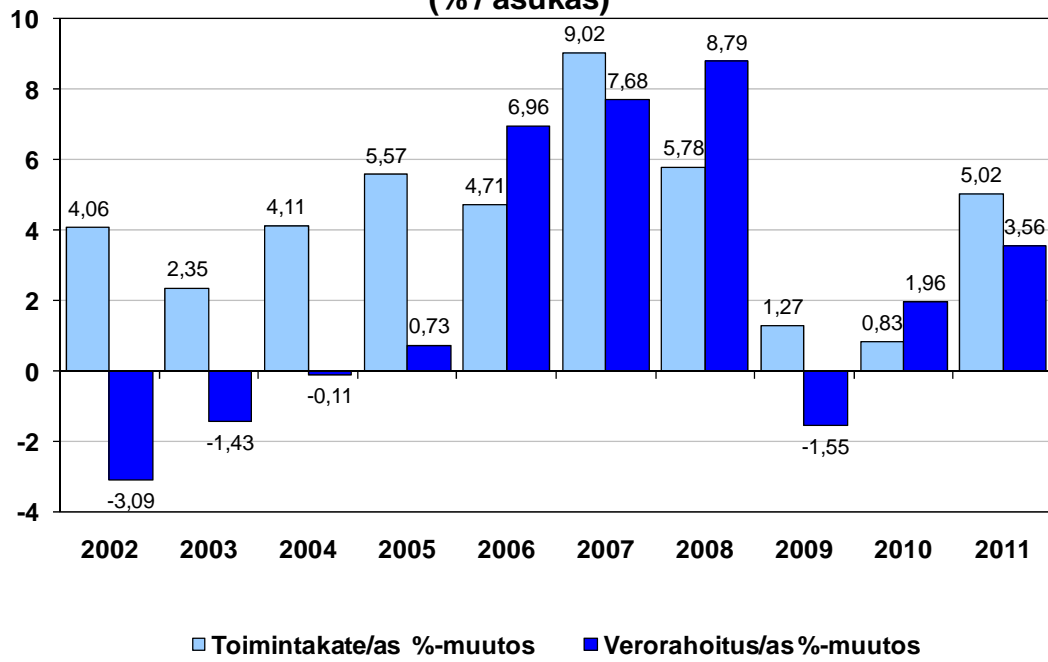
Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut (ulkoiset erät) 1000 €

	<u>2011</u>	<u>2010</u>	2010–11
			Muutos- %
Toimintatuotot	60 589	57 864	4,7
Toimintakulut	236 882	225 672	5,0
Toimintakate	-176 293	-167 808	5,1
Verotulot	142 231	137 305	3,6
Valtionosuudet	45 690	42 170	8,3
Rahoitustuotot ja -kulut			
Korkotuotot	194	150	29,2
Muut rahoitustuotot	854	903	-5,4
Korkokulut	1 680	1 591	5,6
Muut rahoituskulut	160	111	43,9
Vuosikate	10 836	11 017	-1,6
Poistot ja arvonalentumiset	9 232	8 944	3,2
Tilikauden tulos	1 605	2 073	-22,6
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys(+)	26	26	0,0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 630	2 098	-22,3

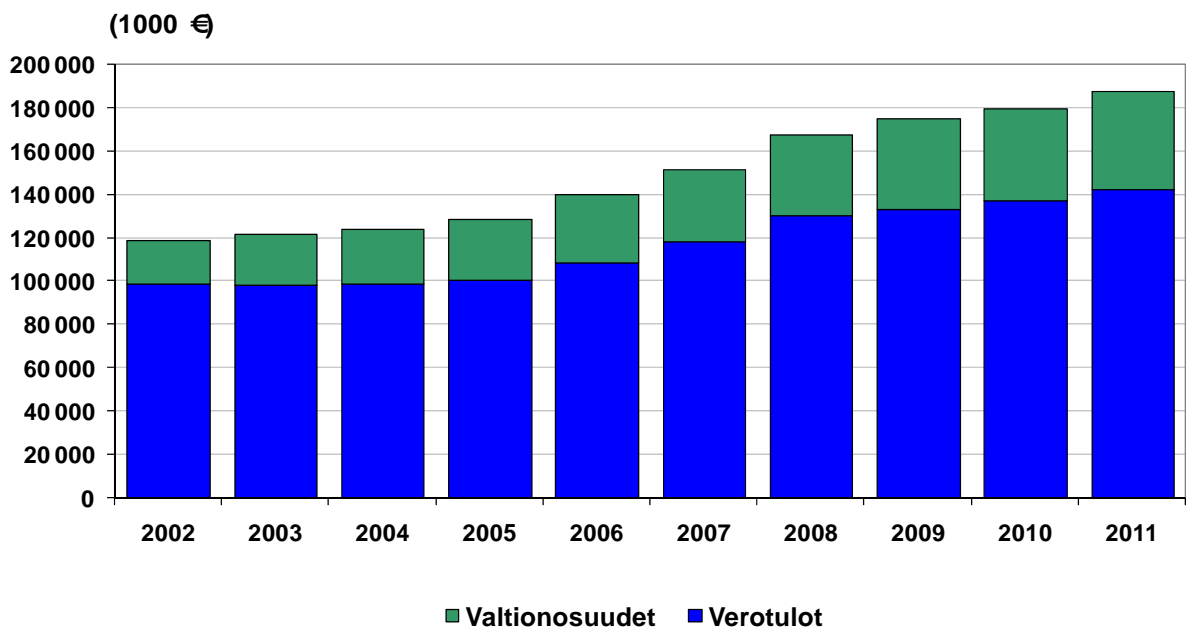
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	25,6	25,6
Vuosikate/Poistot, %	117,4	123,2
Vuosikate, €/asukas	272,77	277,41
Asukasmäärä	39726	39714

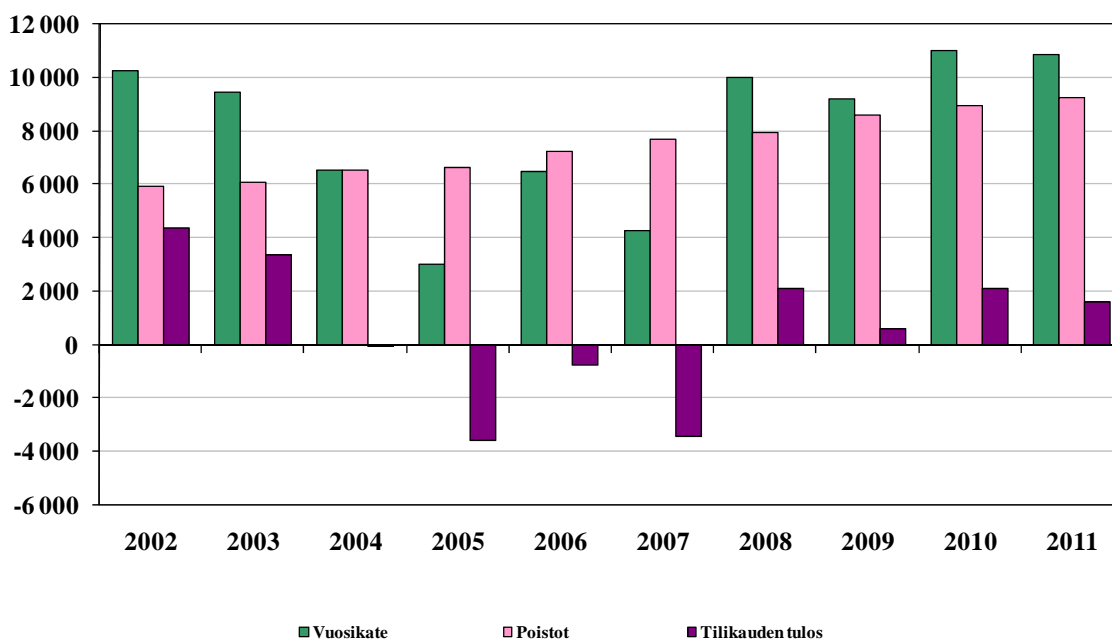
Toimintakate ja verorahoitusmuutos vuosina 2002-2011 (% / asukas)

Verotulot ja valtionosuudet 2002-2011

Vuosikate, poistot, tilikauden tulos 2002-2011

7.2 Investoinnit ja toiminnan rahoitus

Investoinnit kasvoivat edellisestä vuodesta 17,3 %. Nopeampaankin kasvuun olisi ollut mahdollisuudet, kun määrärahoista jäi käyttämättä runsaat 6 milj. euroa. Tilahankkeissa vuoden 2011 suurin kohde oli Mäntynummen koulukeskuksen laajennus ja uuden liikuntahallin rakentaminen. Kaikkiaan tilahallinnon hankkeisiin käytettiin 7,4 milj. euroa. Vesi- ja viemärlaitoksen hankkeisiin käytettiin 3,0 milj. euroa suurimpina kohteina edellisen vuoden tapaan Pitkäniemen puhdistamon laajennus ja seudullisen runkoviemärin rakentaminen. Liikenneväylien ja yleisten alueiden rakentamiseen käytettiin 2,1 milj. euroa. Vuoden lopussa käynnistettiin Immulan alueen käyttöönoton edellyttämän kunnallistekniikan rakentaminen ja pitkään vireillä ollut Helsingiuksentien turvallisuuden parantaminen. Kaikkiaan vuoden 2011 investointeihin sisältyi lukuisia pienehköjä peruskorjaus- ja kunnostushankkeita.

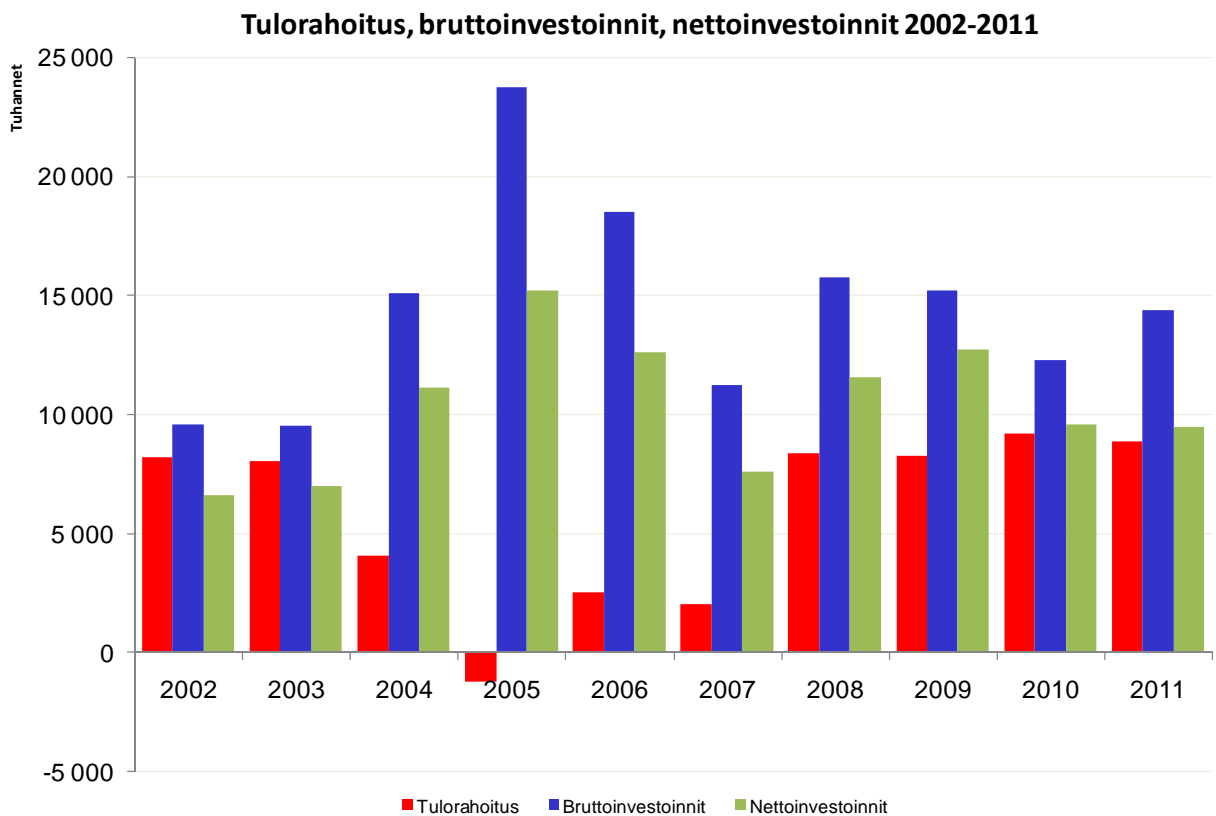
Kiinteän omaisuuden hankintaan käytettiin 229 000 euroa ja Virkkalan Lämpö Oy:n, Novago Yrityskehitys Oy:n sekä Tiera Oy:n osakkeiden hankintaan yhteensä 319 000 euroa. Loppuosa investoinneista muodostui irtaimisto- ja ohjelmistohankinnoista, joista merkittävimmät olivat tietohallinnon 586 000 euron hankinnat ja Mäntynummen koulun 183 000 euron irtaimistohankinnat.

Investointeihin oli vuonna 2011 käytettävissä tulo-rahoitusta 8,9 milj. euroa sekä valtionosuuksia tai avustuksia ja naapurikuntien maksuosuuksia 2,4 milj. euroa, mikä oli yli 2 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Investointien rahoituksessa omaisuuden myynnin merkitys pysyi edellisen vuoden tasolla ja siitä kertyi yhteensä 2,5 milj. euroa. Omaisuuden myyntituottoja kertyi Kiinteistö Oy Riikuntien ja Sammatin Sahatien osakkeiden sekä maa-alueiden myynnistä. Toiminnan ja investointien kokonaisrahavirrassa menot olivat 0,6 milj. euroa suuremmat kuin tulot. Edelliseen vuoteen verrattuna kokonaisrahoituksessa ei tapahtunut oleellista muutosta.

Aikaisemmilta vuosilta syntyneet huostaan otettujen lasten hoitokulut jouduttiin KHO:n ratkaisun jälkeen suorittamaan Kirkkonummen kunnalle. Vuotta 2011 edeltäneiden vuosien osalta suorituksia ei sisällytetty tuloslaskelmaan, vaan suoraan oman pääoman vähennykseksi. Lyhytaikaisia lainoja muutettiin vuoden aikana pitkäaikaisiksi 10,0 milj. euroa. Kun lyhytaikaiset

lainat vähenivät kaikkiaan 3,3 milj. eurolla ja kun pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 5,7 milj. euroa, kasvoi kaupungin lainojen kokonaismäärä 1,0 milj. eurolla. Edellä mainittuja rahoitustarpeita ja saatavien kasvua katettiin liittymismaksutuloilla, korottomien velkojen lisäyksellä sekä käyttämällä kassavaroja, jotka pienuivät vuoden kuluessa 850 000 euroa. Korottomissa veloissa merkittävimmät erät olivat ennakkomaksutulot, ostovelat ja lomapalkkajaksotukset sivukuluineen.

Rahoitusosuuksilla vähennetyistä investoinneista rahoitettiin tulorahoituksella 90,3 %, kun vastaava prosentti edellisenä vuonna oli 92,1. Pääomamenojen tulorahoitusosuus kuvaa tulorahoituksen suhdetta investointien omahankintamenojen, antolainojen nettolisäyksen ja lainanlyhennysten yhteismäärään, joka vuonna 2011 oli 61,3 %.

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut (ulkoiset erät) 1 000 euroa

	2011	2010
Toiminnan rahavirta	8 873	9 178
Vuosikate	10 836	11 017
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-1 963	-1 839
Investointien rahavirta	-9 482	-9 565
Investointimenot	-14 389	-12 265
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 383	306
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 524	2 394
Toiminnan ja investointien rahavirta	-609	-387
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Lainakannan muutokset	1 026	-4 497
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000	15 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 677	-3 536
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-3 296	-15 961
Oman pääoman muutokset	-1 100	-110
Muut maksuvalmiuden muutokset	-168	5 034
Rahoituksen rahavirta	-241	427
Rahavarojen muutos	-850	40
Rahavarat 31.12.; 1000 €	4 406	5 256
Rahavarat 1.1.; 1000 €	5 256	5 216
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Investointien tulorahoitus, %	90,26	92,13
Pääomamenojen tulorahoitus, %	61,28	71,10
Lainanhoitokate	1,70	2,46
Kassan riittävyys (pv)	6,21	7,89
Asukasmäärä	39 726	39 714

* ilman konsernitiliä

7.3 Rahoitusasema ja sen muutokset

Pysyvissä vastaavissa 9,2 milj. euron poistojen jälkeen aineellisten hyödykkeiden määrä kasvoi 1,5 % eli 2,6 milj. euroa, mikä investointikohteiden valmistuessa kohdistui rakennuksiin ja vesihuollon laitteisiin. Vaihtuvissa vastaavissa pitkäaikaiset saamiset kasvoivat vuoden aikana 1,0 milj. euroa osittain valtionosuuksilla rahoitettujen Mäntynummen kohteiden valmistuessa. Lyhytaikaiset saamiset kasvoivat 1,1 milj. euroa. Sijoitukset ja rahoitusarvopaperit pysyivät edellisen vuoden tasolla. Sen sijaan rahat ja pankkisaamiset pienenivät 850 000 euroa.

Oma pääoma kasvoi 1,6 milj. euron ylijäämästä huolimatta vain 530 000 euroa, koska edellisten vuosien ylijäämää pienennettiin Kirkkonummen kunnalle vuoden 2011 syksyllä suorite- tuilla aikaisempien vuosien 1,1 milj. euron hoitokustannuksilla. Liittymismaksut kasvoivat 0,7 milj. eurolla ja lyhytaikaisten lainojen konvertointi lisäsi pitkäaikaista vierasta pääomaa.

Kaupungin omavaraisuusaste hieman heikkeni edellisestä vuodesta ja oli 59,4 %. Pitkän aikavälin kehitys onkin ollut voimakkaasti negatiivinen, kun omavaraisuusaste vielä vuonna 2004 oli 76,3 %. Kaupungin lainamäärä kasvoi noin 1,0 milj. euroa ja oli asukasta kohden laskettuna vuoden lopussa 1 483,53 euroa.

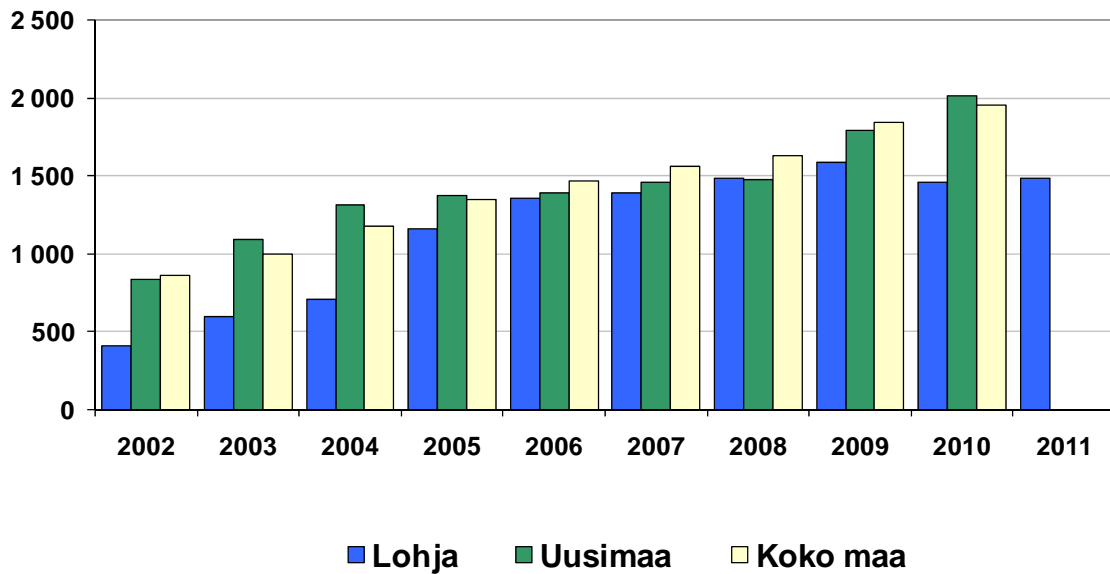
V A S T A A V A A	2011	2010
A PYSYVÄT VASTAAVAT	206 533	203 810
I Aineettomat hyödykkeet	2 697	2 865
II Aineelliset hyödykkeet	176 347	173 707
III Sijoitukset	27 489	27 238
<i>Osakkeet ja osuudet</i>	24 630	24 379
<i>Muut lainasaamiset</i>	2 843	2 843
<i>Muut saamiset</i>	16	16
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	178	202
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	15 977	14 797
I Vaihto-omaisuus	62	63
II Saamiset	11 509	9 478
<i>Pitkäaikaiset saamiset</i>	3 226	2 276
<i>Lyhytaikaiset saamiset</i>	8 282	7 202
III Rahoitusarvopaperit	531	532
IV Rahat ja pankkisaamiset	3 875	4 724
VASTAAVAA YHTEENSÄ	222 688	218 809

VASTATTAVAA	2011	2010
A OMA PÄÄOMA	131 573	131 042
I Peruspääoma	108 881	108 881
II Liittymismaksurahasto	0	0
III Arvonkorotusrahasto	127	127
IV Muut omat rahastot		
Lainalyhennysrahasto	1 070	1 070
V Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	19 866	18 867
VI Tilikauden yli-/alijäämä	1 630	2 098
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	368	393
C PAKOLLISET VARAUKSET	1 022	988
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	507	707
E VIERAS PÄÄOMA	89 218	85 679
I Pitkäaikainen	50 024	46 041
II Lyhytaikainen	39 195	39 637
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	222 688	218 809

TASEEN TUNNUSLUVUT

TASEEN TUNNUSLUVUT	TP 2011	TP2010
Omavaraisuusaste, %	59,40	60,21
Rahoitusvarallisuus, €/asukas	-1 831,01	-1 773,23
Suhteellinen velkaantuneisuus - %	35,67	35,88
Kertynyt yli-/alijäämä 1000 €	21 496	20965
Kertynyt yli-/alijäämä euroa/asukas	541	528
Lainat €/asukas	1483,53	1 458,13
Lainakanta 31.12., 1000 €	58 935	57 908
Lainasaamiset 31.12., 1000 €	2 843	2 843
Asukasmäärä	39726	39 714

Lainakanta €as, 2002-2011

Kaavio 1 Lainakanta €as, 2002–2011

7.4 Kokonaistulot ja menot

TULOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintatuotot	60 589	23,1
Verotulot	142 231	54,2
Valtionosuudet	45 690	17,4
Korkotuotot	194	0,1
Muut rahoitustuotot	854	0,3
Satunnaiset tuotot	0	0,0
Tulorahoituksen korjaukset - pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	-2 109	-0,8
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 383	0,9
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 524	1,0
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000	3,8
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0	0,0
Kokonaistulot yhteensä	262 356	100,0

MENOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintakulut	236 882	90,1
Korkokulut	1 680	0,6
Muut rahoituskulut	160	0,1
Tulorahoituksen korjaukset - pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot	-111	0,0
- pakollisen varauksen lisäys	-35	0,0
- muut korjaukset	0	0,0
Investoinnit		
Investointimenot	14 389	5,5
Rahoitustoiminta		
Lyhytaikaistenlainojen vähennys	3 296	1,3
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	5 677	2,2
Oman pääoman vähennykset	1 100	0,4
Antolainasaamisten lisäys	0	0,0
Kokonaismenot yhteensä	263 037	100,0

8 Kaupunkikonsernin toiminta ja talous

8.1 Lohjan konsernirakenne

Lohjan kaupunkikonserniin kuuluu 10 tytäryhtiötä ja yksi säätiö. Kaupungin omistusosuus ja määräämisvalta on 9 yhtiössä 20 % tai suurempi, kuitenkin enintään 50 %. Kaupunki on jäsenenä kuudessa kuntayhtymässä. Vuoden kuluessa tapahtui merkittäviä muutoksia kaupungin konsernirakenteessa, kun pitkään valmisteilla olleet vuokratyöyhtiöiden fuusiot ja kuntien yhteistoiminnan laajentaminen elinkeinopalveluissa toteutuivat.

Tytär- ja osakkuusyhtiöt jakaantuvat niiden toiminnan perusteella seuraavasti:

Tytäryhtiöt:

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	2 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	4 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	4 kpl
- palvelu- ja palvelutalossäätiöt	1 kpl

Osakkuusyhtiöt

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	3 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	1 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	5 kpl

Kuntayhtymät

- perusturvan kuntayhtymä	4 kpl
- ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät	1 kpl
- hallinnon ja yhdyskuntasuunnittelun kuntayhtymät	1 kpl

Vuoden aikana saatiin valmiiksi vuokratyöyhtiöiden fuusio, jossa seitsemän kaupungin sataprosenttisesti omistamaa asunto- ja kiinteistöyhtiötä sulautettiin Lohjan Vuokra-asunnot Oy:öön Audiapro Oy:n laatiman sulautussuunnitelman mukaisesti. Sitä ennen Lohjan kaupunki oli lunastanut Helsingin kaupungin Roution Vuokra-asunnot Oy:ssä omistamat osakkeet. Laajentunut yhtiö aloitti toimintansa 1.3.2011. Fuusion tavoitteena oli saada aikaan omavarainen toimija, joka kykenee huolehtimaan vuokra-asuntojen uustuotannosta ja perusparannuksista. Fuusioyhtiössä vahvistettiin taloudellista, teknistä ja sosiaalista osaamista, jotka toteutettiin palkkaamalla yhtiöön toimitusjohtaja ja asumisneuvoja.

Uudenmaan ELY-keskus teki työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta selvityksen Länsi-Uudenmaan elinkeinopalvelujen kehittämismahdollisuuksista ja kuntien yhteisen elinkeinoyhtiön perustamisesta. Selvityksen ja suositusten pohjalta valmisteltiin uuden elinkeinoyhtiön perustaminen ja käynnistysuunnitelma. Uuden yhtiön toiminta käynnistyi 1.4.2011. Käynnistymisen myötä Lohjan kaupungin tytäryhtiöiden, Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy:n ja Länsi-Uudenmaan Yrityshautomo Oy:n sekä yhdistyspohjalta toimineen uusyrityskeskuksen toiminnot siirrettiin Novago Yrityskeskus Oy:öön, joka omistuspohjan laajentuessa muuttui kaupungin osakkuusyhtiöksi. Samalla kaupungin vanhat tytäryhtiöt purettiin.

Niin ikään vuoden aikana jatkettiin kaupungin omistamien energiayhtiöiden omistusjärjestelyjä kohti lämpöyhtiöiden fuusiota. Ensimmäisenä valmisteltiin kaupungin 100 prosenttiseen omistukseen siirtyneen Ojamon Lämpö Oy:n fuusioiminen Lohjan Energiahuolto Oy Loheriin, jonka toteutuminen siirtyi vuoden 2012 puolelle. Virkkalan Lämpö Oy:n sulautumisen valmistelu käynnistettiin myymällä yhtiön huoltoliiketoiminta ja pääosa isännöintitoiminnasta kaupunkikonsernin ulkopuolisille yhtiöille. Samanaikaisesti Lohjan kaupunki lisäsi omistusosuuttaan Virkkalan Lämpö Oy:ssä noin 20 prosenttiyksiköllä, jolloin kaupunkikonsernin omistusosuus nousi 70,3 prosenttiin. Vuoden lopussa neuvoteltiin isännöintitoiminnan loppuosan myymisestä Lohjan Vuokra-asunnot Oy:lle, jolloin Virkkalan Lämmöstä muodostuisi vain energialiiketoimintaa harjoittava yhtiö.

Vuoden aikana myös Palotalo Oy:stä osakekauppojen myötä muodostui Lohjan kaupungin 100 prosenttisesti omistama tytäryhtiö. Tilinpäätöksen yhteydessä on myös tarkistettu Lohjan kaupungin omistusosuus Lohjan Liikuntakeskus Oy:ssä, joka osoittautui 82,4 prosentiksi. Vuoden alussa siirtyivät Lohjan palvelutalosaatiön toiminnot liikkeenluovutuksena Lohjan kaupungille, jolloin henkilökunta siirtyi Lohjan kaupungin palvelukseen. Kaupunkikonserniin kuuluva säätiö jatkaa edelleen toimintaansa asuntojen ja palvelutilojen omistajana.

Novago Kehityspalvelut Oy:n lisäksi konsernirakenteessa uutena osakkuusyhtiönä toimintansa aloitti Loherin osakkuusyhtiö Lohjan Biolämpölaitos Oy, josta Loher omistaa 49 % ja joka tulee tuottamaan Loherille lämpöenergiaa. Lohja puolestaan myi vuoden aikana Kiinteistö Oy Riikuntiestä omistamansa 20 prosentin osakeosuuden.

Vuokrataloyhtiöiden fuusion, uuden elinkeinoyhtiön käynnistymisen ja energiayhtiöiden fuusion myötä kaupungin konsernirakenne yksinkertaistuu merkittävästi.

8.2 Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat

Edellä olevassa luvussa on erikseen selvitetty konserniyhtiöiden omistusjärjestelyjä. Lohjan Vuokratalot Oy:ssä toiminta painottui fuusion jälkeen laajentuneen yhtiön toiminnan käynnistämiseen ja järjestämiseen, tavanomaiseen ylläpitoon sekä juoksevaan hoitoon. Vuoden aikana käynnistyi omana projektinaan Kultakotien rakentaminen. Yhtiön omistama hanke sisältää 56 paikkaisen palveluasumisyksikön, joka vuokrataan 40 vuodeksi Lohjan kaupungille.

Yhtiö saattoi vuoden aikana loppuun Antinkatu 1-3 julkisivu-urakan, jossa uudistettiin parvekkeita ja uusittiin ikkunoita ja ovia noin 836 000 eurolla. Puistokatu 1:ssä toteutettiin 52 asunnon käyttövesiputkien uusinta 420 000 eurolla ja eri taloyksiköissä käytettiin huoneistoremontteihin sekä keittiö- ja kylpyhuonekalusteiden uusimiseen yhteensä 829 000 euroa. Yhtiön kaikkien talojen vesikatot tarkistettiin, kaikille leikkipaikoille tehtiin EU-määräysten mukainen turvallisuustarkistus sekä suoritettiin kattojen ja leikkipaikkojen välittömät kunnostustoimenpiteet. Asunnonvaihtoja yhtiössä oli vuoden aikana 264 eli 19,1 % asuntokannasta.

Lohjan Liikuntakeskus Oy:n toiminnassa Neidonkeitaan kävijämäärä kasvoi edellisestä vuodesta 3,1 %. Muiden yhtiön ylläpitämien liikuntatilojen käyttäjien ja ohjattuun toimintaan osallistuneiden kokonaissuoritemäärä sen sijaan pieneni edellisestä vuodesta 6,7 %, mikä johtui pääosin ulkoliikuntapalvelujen käytön vähenemisestä lämpimän ja pitkän syksyn johdosta. Kokonaisuutena liikuntapalvelujen kokonaissuoritemäärä oli 4,4 % vähemmän kuin vuonna 2010. Yhtiön toimintakulut kasvoivat edellisestä vuodesta 2,4 %. Toiminnasta saadut tulot kasvoivat 1,7 %. Yhtiön toimintatuotot kattoivat kuluista 41 % loppuosan 2,4 milj. euroa jäädessä kaupungin avustuksella katettavaksi. Kaupungin Liikuntakeskukselle myöntämä avustus kasvoi 3,5 % edellisestä vuodesta.

Liikuntakeskus Oy:n tytäryhtiön Lohjan Kuplahallit Oy:n hallin käyttöaste oli hieman pienempi kuin edellisenä vuonna. Viikoittainen käyttötuntimäärä ei ole riittävä nousevien kulujen kattamiseen ja tämän johdosta yhtiön taloudelliset vaikeudet jatkuivat edelleen. Liikuntakeskuksen lainaa ei saatu lyhennettyä suunnitelman mukaisesti, jolloin osa siirtyi edelleen myöhempään ajankohtaan.

Lohjan Liikuntahallit Oy:n omistaman Tennarin energiakulutuksessa sekä sähkön että kaukolämmön kulutus laski edellisestä vuodesta suoritettujen säätö- ja säästötoimenpiteiden tuloksena. Kamppailuhallin, lukiosalin ja monitoimihallin käyttäjämäärät pienenivät edellisestä vuodesta. Sen sijaan tennishallin käyttö kasvoi ja tenniksen ilta- ja viikonloppuvuorot olivat lähes kaikki varattuja. Kuntosalin kävijämäärä kasvoi noin 13 %. Lohjan Liikuntahallit Oy:n toimintatuotot kasvoivat edellisestä vuodesta 3,3 % ja toimintakulut 4,0 %. Kaikkien yhtiöiden liikuntapaikkojen käyttäjämäärien muutoksiin vaikutti osaltaan Kisakallion liikuntapaikkojen lisäys ja monipuolistuminen.

Kaupunkikonsernissa elinkeinopalvelujen tuottamisvastuu siirtyi Länsi-Uudenmaan yrityskeskus Oy:ltä 1.4.2011 lukien Novago Yrityskehitys Oy:lle. Novagon hallinnoimana jatkui myös koheesio- ja kilpailukykyohjelma, KOKO Länsi-Uusimaa, jossa olivat mukana Länsi-Uudenmaan 8 kuntaa. Toiminnan sisältöä on tarkemmin selvitetty luvussa 5.2 Seutuyhteistyö.

Kaikkien energiayhtiöiden lämpöenergian myyntiin vaikutti poikkeuksellisen lämmin loppuvuosi. Lohjan Energiahuolto Oy Loherin kaukolämmön myynti oli 15 %, Ojamon Lämpö Oy:n 15,1 % ja Virkkalan Lämpö Oy:n 13,8 % pienempi kuin edellisenä vuonna. Loher solmi uusia lämpösopimuksia 6 kpl ja Virkkalan Lämmön kaukolämpöverkkoon liitettiin kaksi uutta kiinteistöä.

Vuoden aikana jatkettiin energiayhtiöiden omistusjärjestelyjä. Loher hankki omistukseensa 2,99 % Ojamon Lämpö Oy:n osakkeista, jolloin kaupunkikonsernin omistusosuus nousi 100 %:iin. Ojamon Lämpö fuusioidaan Loheriin alkuvuoden 2012 kuluessa. Vuoden aikana Pitkäniemen lämpölaitos siirtyi Mondin Lohjan omistukseen, jolta Loher hankki entisin ehdoin 51 % lämpöenergiastaan. Lohjan Biolämpö Oy käynnisti toimintansa keväällä. Loher saa lämpölaitoksesta omistusosuuttaan vastaavan osuuden energiatuotannosta. Lisäksi Loher liittyi Gasum Paikallisjakelu Oy:n maakaasuasiakkaaksi. Uusien energiaratkaisujen myötä Loher voi luopua varsin nopeasti raskaan polttoöljyn käytöstä.

Palotalo Oy:ssä käynnistettiin laaja peruskorjaus asuntojen saneerauksella, jonka rahoittamiseksi kaupunki myönsi pääomalainan. Peruskorjauksen jatkaminen on tarkoitus toteuttaa kaupungin toimesta sen jälkeen, kun yhtiö on purettu sekä liitetty varoineen ja velkoineen kaupunkiin. Kiinteistö Oy Ventelän Sammutuksessa aloitettiin vuoden lopussa kattilalaitoksen ja piipun uusiminen.

8.3 Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

Konsernituloslaskelmassa on uuden kirjausohjeen mukaisesti ammattikoulutuskuntayhtymän valtionosuudet siirretty toimintatuotoista valtionosuusriville. Laskelmien vertailtavuuden säilyttämiseksi siirto on tehty myös vuoden 2010 lukuihin.

Konsernin vuosikatteen muodostui 16,2 milj. euroa ja 15,4 milj. euron poistojen ja satunnaiserien jälkeen tilikauden tulokseksi 0,7 milj. euroa, josta kaupungin osuus oli 1,6 milj. euroa ylijäämää ja konserniyhtiöiden osuus 0,9 milj. euron alijäämä. Verrattuna edelliseen vuoteen vuosikate heikkeni 1,8 milj. euroa ja tulos noin 2,5 milj. euroa. Pääosin asuintalovarausten purkamisesta syntyneiden tilinpäätössiirtojen ja vähemmistöosuuksien eliminoinnin jälkeen, tilikauden ylijäämäksi muodostui 1,4 milj. euroa. Konsernin ylijäämän muodostumiseen kaupungin ohella euromääräisesti merkittävimmin vaikuttivat Lohjan Liikuntakeskus Oy, Lohjan Energiahuolto Oy Loher, Virkkalan Lämpö Oy ja Länsi-Uudenmaan Ammattikoulutusyhtymä. Suurimmat alijäämät olivat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirillä ja Lohjan Vuokra-asunnot Oy:llä.

Konsernituloslaskelma (1000 €)

	31.12.2011	31.12.2010
Toimintatuotot	138 708	133 706
Toimintakulut	-319 219	-303 626
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	221	219
Toimintakate	-180 290	-169 701
Verotulot	142 231	137 305
Valtionosuudet	56 700	52 639
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	190	100
Muut rahoitustuotot	840	774
Korkokulut	-2 891	-2 577
Muut rahoituskulut	-549	-499
Vuosikate	16 231	18 041
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-15 386	-14 282
Tilikauden yli- ja alipariarvot	-102	-499
Arvonalentumiset		
Tilikauden tulos	743	3 260
Tilinpäätössiirrot	672	-476
Vähemmistöosuudet	-51	-35
Tilikauden yli/alijäämä	1 364	2 749
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista	43,45	44,04
Vuosikate/Poistot, %	105,49	126,32
Vuosikate, euroa/asukas	408,58	454,13
Asukasluku	39726	39714

8.4 Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

Konsernin rahoituslaskelmassa investoinnit kasvoivat edellisestä vuodesta 4,6 milj. euroa, mikä johtui pääosin kaupungin omien sekä Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n ja Palotalo Oy:n investointien kasvusta. Edellä mainittujen lisäksi konsernin rahoituslaskelmassa tarkasteltujen yhteisöjen euromääräisesti selvästi merkittävimmät investoinnit vuonna 2011 olivat kuntayhtymillä ja lämpölaiteinvestoinnista johtuen Loherilla.

Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta oli vuonna 2011 alijäämäinen 4,4 milj. euroa, kun se edellisenä vuonna oli lähes tasapainossa. Alijäämäinen rahavirta rahoitettiin lainamäärää lisäämällä.

Lainamääränsä lisäsivät vuoden aikana kaupungin lisäksi Lohjan Vuokra-Asunnot Oy, Lohjan Energiahuolto Oy Loher, Palotalo Oy, HUS ja Eteva-kuntayhtymä. Koko konsernin investointien tulorahoitusprosentti oli 76,2 %, kun se kaupungilla oli 90,3 %. Konsernin tulorahoitus on heikentynyt edellisestä vuodesta 1,8 milj. euroa, kun samanaikaisesti investointien rahavirta on kasvanut 2,6 milj. euroa.

Konsernin rahoituslaskelma (1000 €)

	31.12.2011	31.12.2010
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	16 231	18 041
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-2 116	-2 144
Toiminnan rahavirta yhteensä	14 115	15 897
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-23 707	-19 114
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 391	373
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 661	2 688
Investointien rahavirta yhteensä	-18 655	-16 053
Toiminnan ja investointien rahavirta	-4 540	-156
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-5	
Antolainasaamisten vähennykset	3	
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	13 122	17 842
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-7 947	-5 946
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-822	-16 789
Oman pääoman muutokset	-1 161	-148
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-172	138
Vaihto-omaisuuden muutos	-59	-222
Saamisten muutokset	-1 691	3 036
Korottomien velkojen muutokset	3 684	2 768
Rahoituksen rahavirta	4 954	678
Rahavarojen muutos	414	522
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12	11 140	10 726
Rahavarat 1.1.	10 726	10 204
	414	522
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Investointientulorahoitus, %	76,15	96,27
Pääomamenojen tulorahoitus, %	55,47	73,08
Lainanhoitokate	1,76	2,42
Kassan riittävyys	11,05	11,8

8.5 Konsernitaseen tarkastelu

VASTAAVAA	31.12.2011	31.12.2010
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	802	952
Muut pitkävaikutteiset menot	3 449	3 474
Ennakkomaksut		
	4 251	4 426
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	36 840	36 502
Rakennukset	147 603	148 331
Kiinteät rakenteet ja laitteet	51 585	50 153
Koneet ja kalusto	7 996	8 108
Muut aineelliset hyödykkeet	184	225
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5 432	1 946
	249 639	245 265
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	4 071	3 779
Osakkeet ja osuudet	2 095	1 318
Muut lainasaamiset	32	35
Muut saamiset	31	26
	6 229	5 159
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	508	514
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	1 274	1 215
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	3 365	2 479
Lyhytaikaiset saamiset	13 483	13 511
	16 848	15 991
Rahoitusarvopaperit	2 437	1 443
Rahat ja pankkisaamiset	8 703	9 283
VASTAAVAA YHTEENSÄ	289 889	283 296

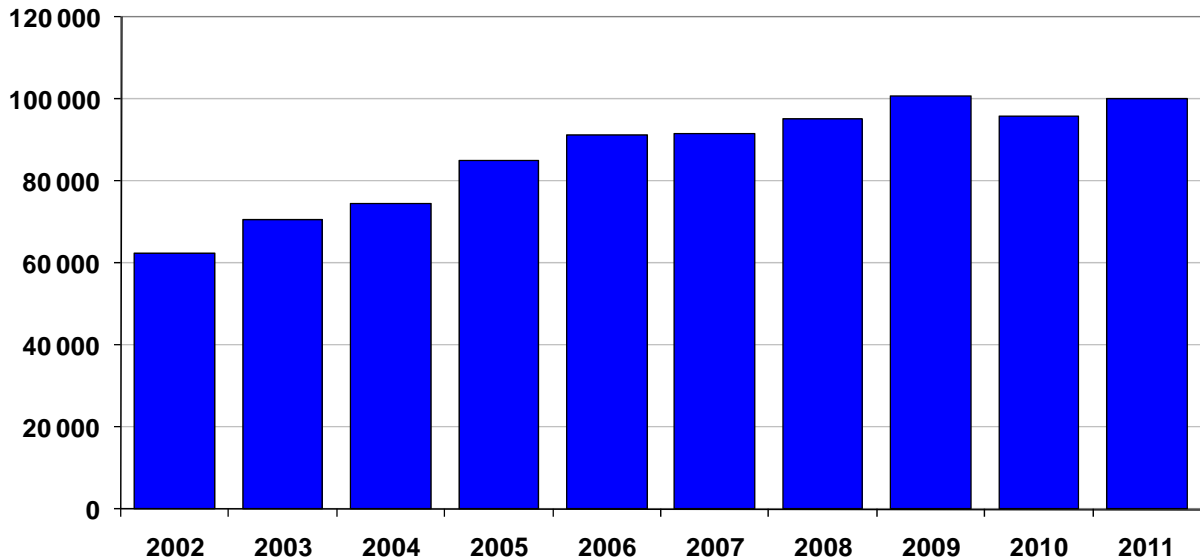
VASTATTAVAA	31.12.2011	31.12.2010
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	108 881	108 881
Osuuskuntayhtymien oman pääoman lisäyksestä		
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	135	135
Arvonkorotusrahasto	127	597
Muut omat rahastot	3 200	3 343
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	21 333	19 606
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 364	2 749
	135 041	135 311
VÄHEMMISTÖOSUUKSET	557	746
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	1 918	2 028
Vapaaehtoiset varaukset	3 564	4 124
	5 482	6 152
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	185	234
Muut pakolliset varaukset	2 153	1 962
	2 338	2 196
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	852	1 031
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	87 092	82 964
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	5 497	4 805
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	12 916	12 691
Saadut ennakot	829	965
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	39 286	36 434
	145 620	137 860
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	289 889	283 296
KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT		
	2011	2010
Omavaraisuus- %	48,81	50,37
Konsernin lainakanta 31.12, 1 000 euroa	100 008	95 655
Konsernin lainat euroa/asukas	2 517,45	2 408,59
Asukasluku	39 726	39 714
Lainasaamiset 31.12, euroa	32	35
Rahoitusvarallisuus euroa/asukas	-2 940,22	-2 774,28
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	42,88	42,3
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 euroa	22 697	22 355
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/ asukas	571,34	562,89

Konsernitaseen loppusumma on kasvanut edellisestä vuodesta 2,3 %. Vastaavissa kasvu on kohdentunut aineellisissa hyödykkeissä keskeneräisiin hankintoihin, osakesijoituksiin, pitkäaikaisiin saamisiin ja rahoitusarvopapereihin. Vastattavaa puolella oma pääoma on pysynyt lähes ennallaan vieraan pääoman kasvaessa 7,8 milj. eurolla. Omassa pääomassa tilikauden 1,4 milj. euron ylijäämän kompensoi kaupungin tekemä, edellisten tilikausien ylijäämän vähennys suoraan taseessa ja Ojamon Lämpö Oy:n arvonkorotusrahaston muutos.

Konsernin omavaraisuusaste eli oman pääoman ja varausten osuus taseen loppusummasta oli 48,8 %, mikä oli puolitoista prosenttiyksikköä alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Vastaava kaupungin tunnusluku oli 59,4 %. Konsernin alhaisempi omavaraisuusaste johtuu siitä, että

varsinkin vuokratulohankkeet ja taloyhtiöiden suorittamat investoinnit on rahoitettu pitkäaikaisilla lainoilla omien pääomien ollessa varsin alhaiset. Konsernitaseen oman pääoman muodostumisessa huomio kiinnittyy siihen, että valtuuston hyväksymällä poistosuunnitelmalla laskeutena Lohjan Vuokra-Asunnot Oy:n oma pääoma on negatiivinen. Muiden tytäryhtiöiden omat pääomat ovat pääsääntöisesti toiminnan luonteen edellyttämällä tasolla.

Konsernin lainakanta 2002-2011

8.6 Konsernivalvonnan järjestäminen

Kaupunginvaltuusto määrittelee kaupungin tavoitteet ja sen mukaiset omistajapolitiikan linjat, päättää kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista sekä hyväksyy konserniohjeet. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 12.12.2009 voimassa olevat konserniohjeet.

Kaupunginhallitus antaa konserniohjeita koskevat yksityiskohtaisemmat yleiset ohjeet tai delegoi ohjeiden antamisvaltuudet kaupungin muulle viranomaiselle. Lisäksi kaupunginhallitus valitsee edustajat ja ehdokkaat tytäryhteisöjen hallintoelimiin ja antaa ohjeet edustajille sekä seuraa ohjeiden noudattamista. Toimintakertomuksen yhteydessä kaupunginhallitus antaa valtuustolle tiedot tytäryhteisöjen toiminnasta.

Lautakunnat toimintojen vastuullisina järjestäjinä ja palvelujen ostajina antavat toimialallaan valtuuston asettamien tavoitteiden pohjalta tytäryhteisöille toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Lautakunta huolehtii toimialaansa kuuluvan tytäryhteisön toiminnan seurannasta ja ilmoittaa mahdollisesti havaitsemistaan toiminnallisista ja taloudellisista poikkeamista ja muista epäkohdista kaupunginhallitukselle. Konserniohjeiden mukaisesti kaupunginjohtaja kaupunginhallituksen alaisena johtaa kaupunkikonsernia ja seuraa omistajapolitiikan toteutumista. Lisäksi tytäryhteisön on raportoitava toiminnasta vastaavalle toimielimelle sen mukaan, kun ao. toimielin on ohjeistuksessaan edellyttänyt.

9 Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä

9.1 Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tulos ennen varausten muutoksia ja rahastosiirtoja on 1 604 616,81 euroa. Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelemiseksi, että

1. vähennetään investointivarauksella rahoitettujen hankkeiden poistoeroa 25 525,77 euroa;
2. poistoeron muutoksen jälkeen syntyvä, määrältään 1 630 142,58 euron ylijäämä kirjataan oman pääoman tilikauden ylijäämätilille.

9.2 Arvio tulevasta kehityksestä

Taloustilanne on edelleen heikkenemässä siitä, minkä pohjalle vuoden 2012 talousarvion laatiminen perustui. Ainakin alkuvuosi 2012 näyttäisi painuvan jopa taantumaa puolelle. Kasvun hidastuminen lisää Suomen taloudessa ilmeneviä epätasapainoja. Taantumasta johtuneen verotulojen tason alentumisen sekä vuonna 2011 uudelleen hidastuneen kasvun ohella kuntien ongelmana on menokehitys. Ikääntyminen aiheuttaa kasvavaa menopainetta erityisesti sosiaali- ja terveystaloudessa.

Vuoden 2012 talousarvion verotulot ovat 2,5 % suuremmat kuin toteutuneet verotulot vuonna 2011. Koko kuntasektorin verotulojen arvioidaan vuonna 2012 kasvavan 1,6 % kunnallisveron tuoton kasvaessa 3,1 %, yhteisöveron tuoton pienentyessä 16,1 % ja kiinteistöverojen kasvaessa 5,1 %. Kunnallisveron ja kiinteistöveron kasvussa ovat mukana myös veroprosenttien korotukset. Yhteisöveron alenemiseen vaikuttaa kuntaosuuden pieneneminen edellisestä vuodesta 5 prosenttiyksiköllä. Alkuvuoden aikana tilitettyjen verotulojen perusteella ei ole vielä arvioitavissa Lohjan koko vuoden kertymää. Sen sijaan valtionosuuksia arvioidaan alkuvuoden tilitysten perusteella kertyvän likipitään talousarvion mukaisesti.

Lohjan talousarviossa vuoden 2012 vuosikate on 5,9 milj. euroa, joka perustuu toimintakatteen 5,2 %:n heikkenemiseen, verotulojen edellä mainittuun 2,5 %:n ja valtionosuuksien 6,4 %:n kasvuun verrattuna vuoden 2011 tilinpäätökseen. Toimintakatteen heikkeneminen muodostuu tuottojen 1,6 %:n pienenemisestä ja kulujen 3,0 %:n kasvusta verrattuna tilinpäätökseen. Sammatin kuntaliitosavustuksen loppumisesta huolimatta tulot vaikuttavat alimitoituiltuista ja erityisesti maksutuottoja kertynee budjetoitua enemmän. Toimintakulujen mitoitus vain 0,8 %:n palvelukulujen kasvua voidaan pitää täysin epärealistisena. Palkkojen 5,5 %:n kasvu arvio sen sijaan riittänee kattamaan palkkatason nousun ja talousarvioon sisältyvät henkilöstölisäykset. Kokonaisuutena suuremmat tulot eivät kuitenkaan riitä kattamaan menojen ylityksiä, vaan vuoden 2012 vuosikate jää vain niukasti ylijäämäiseksi.

Vuoden 2012 talousarviossa investointien määrä on 16,1 milj. euroa, minkä lisäksi vuodelta 2011 siirtyvät investoinnit nostavat määrän noin 20 milj. euroon. Näistä kuitenkin osa siirtynee vielä seuraavaan vuoteen. Siirtyneiden investointien johdosta lainamäärä kasvaa noin 8 milj. euroa vuonna 2012, mikäli tulo-rahoitus pystytään pitämään talousarvion tavoitteessa. Edellä ennustetulla vuosikatteella investointien toteutuessa lainamäärä saattaisi kasvaa jopa 12 – 13 milj. eurolla. Lainojen kokonaislainamääräksi muodostuisi noin 71 milj. euroa.

Pitemmällä aikavälillä tarkasteltuna toimintakatteen 3,5 %:n heikkenemisen kattamiseen tarvitaan yli 4 %:n verotulojen vuosittainen kasvu. Vuonna 2013 koko kuntasektorin verotulojen kasvuksi on arvioitu 3,6 %. Jos lähtökohtana on vuoden 2012 talousarvion mukainen vuosikate, ei kunnallisveron puolen prosenttiyksikön korotuksella päästä velkaantumatta 10 milj. euron nettoinvestointeihin.

10 Vuoden 2011 toiminta ja talousarvion toteutuminen

10.1 Käyttötalouden toteutuminen

10.1.1 Keskusvaalilautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
10 Keskusvaalilautakunta						
Toimintatuotot	0	58 567	58 567	57 286	97,8	*****
Tuet ja avustukset	0	58 567	58 567	57 286	97,8	*****
Toimintakulut	-2 161	-94 879	-94 879	-166 580	175,6	7608,6
Henkilöstökulut	-178	-82 825	-82 825	-131 060	158,2	*****
Palkat ja palkkiot	-147	-76 658	-76 658	-119 679	156,1	*****
Henkilösivukulut	-31	-6 167	-6 167	-11 382	184,6	*****
Eläkekulut	-23	-3 631	-3 631	-8 559	235,8	*****
Muut henkilösivukulut	-8	-2 536	-2 536	-2 822	111,3	*****
Palvelujen ostot	-554	-9 296	-9 296	-22 947	246,8	4039,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-119	-1 128	-1 128	-10 824	959,6	9011,2
Muut toimintakulut	-1 310	-1 630	-1 630	-1 749	107,3	33,5
Toimintakate	-2 161	-36 312	-36 312	-109 294	301,0	4957,7
Kustannuslaskennalliset erät						
Kulut	-2 460	-2 671	-2 671	-2 778	104,0	12,9
Vyörytykset	-42	-266	-266	-360	135,3	757,1
Pääomavuokrat	-1 433	-1 425	-1 425	-1 433	100,6	0,0
Pääomavuokrien korot	-985	-979	-979	-985	100,6	0,0

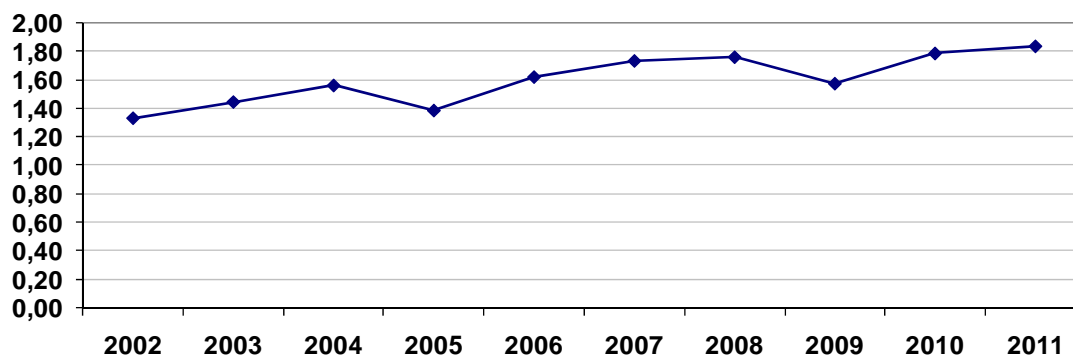
Vuonna 2011 oli eduskuntavaalit huhtikuussa. Ennakoäänestys järjestettiin ajalla 6.4. - 12.4.2011. Lohjalaisista äänesti ennakkoon 8 655 henkilöä eli äänestysprosentiksi muodostui 27,85 %. Varsinainen vaalipäivä oli 17.4.2011. Lohjalla äänestysprosentiksi muodostui 69,7.

Vaalien järjestelyt sujuivat asianmukaisesti ja prosessi on kehitetty sujuvaksi. Kotiäänestyksen tiedottamiseen olisi syytä edelleen kiinnittää huomiota, samoin koti- ja laitosaäänestystä hoitavien tiedotukseen. Puolueiden mainostaminen ei pysynyt aivan ohjeistuksen mukaisena ja ennakoäänestystyöntekijöiden rekrytointi oli melko haasteellista. Järjestyksenpito kaupakeskuksissa sujui kuitenkin hyvin ja saatiin kuntalaisilta kiitosta ennakoäänestysmahdollisuudesta kauppakeskuksissa. Esimiesten myötämielinen suhtautuminen omien alaisten osallistumiseen ennakoäänestystyöhön nähtiin tärkeäksi.

10.1.2 Tarkastuslautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
12 Tarkastuslautakunta						
Toimintakulut	-70 833	-77 656	-77 656	-72 875	93,8	2,9
Henkilöstökulut	-36 041	-39 403	-39 403	-33 358	84,7	-7,4
Palkat ja palkkiot	-30 547	-33 061	-33 061	-28 359	85,8	-7,2
Henkilösivukulut	-5 494	-6 342	-6 342	-4 998	78,8	-9,0
Eläkekulut	-4 424	-4 842	-4 842	-3 991	82,4	-9,8
Muut henkilösivukulut	-1 070	-1 500	-1 500	-1 007	67,2	-5,9
Palvelujen ostot	-33 623	-37 075	-37 075	-37 590	101,4	11,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-594	-912	-912	-802	87,9	35,0
Muut toimintakulut	-575	-266	-266	-1 126	423,2	95,7
Toimintakate	-70 833	-77 656	-77 656	-72 875	93,8	2,9
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	65 548	77 855	77 855	63 641	81,7	-2,9
Vyörytykset	65 548	77 855	77 855	63 641	81,7	-2,9
Kulut	-1 419	-1 245	-1 245	-1 957	157,2	37,9
Vyörytykset	-1 214	-1 045	-1 045	-1 215	116,3	0,1
Pääomavuokrat	-121	-119	-119	-440	369,7	263,6
Pääomavuokrien korot	-84	-82	-82	-302	368,3	259,5
Kust.lask.erät netto	64 129	76 610	76 610	61 684	80,5	-3,8

Nettomenot €/as, Tarkastuslautakunta 2002-2011

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2011 aikana kymmenen kertaa, joista viisi kokousta kohdistui vuoden 2011 tilinpäätöksen arviointiin, arviointikertomuksen esittelyyn ja kaupunkistrategian toteutumisen väliarviointiin. Tilintarkastajien tarkastuspäiviä kertyi vuoden aikana yhteensä 63 päivää (2010: 62 päivää). Kaupungin vastuullinen tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle vuoden aikana kolme kertaa, joista yksi käsitteli tilinpäätöstä vuodelta 2010, yksi tilikauden 2011 työohjelmaa ja yksi tilikauden 2011 aikana tarkastustyössä tehtyjä keskeisiä havaintoja ja johtopäätöksiä.

Tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä oli kevätkaudella vuoden 2011 tilintarkastuskertomuksen valmistelu ja arviointikertomuksen laatiminen valtuustolle vuoden 2011 toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tämän lisäksi tarkastuslautakunta teki kaupunkistrategian 2009-2017 toteutumisen väliarvioinnin. Tarkastuslautakunta tutustui myös Lohjan museoon ja haastatteli museonjohtajaa sekä teatterin johtaja-ohjaajaa.

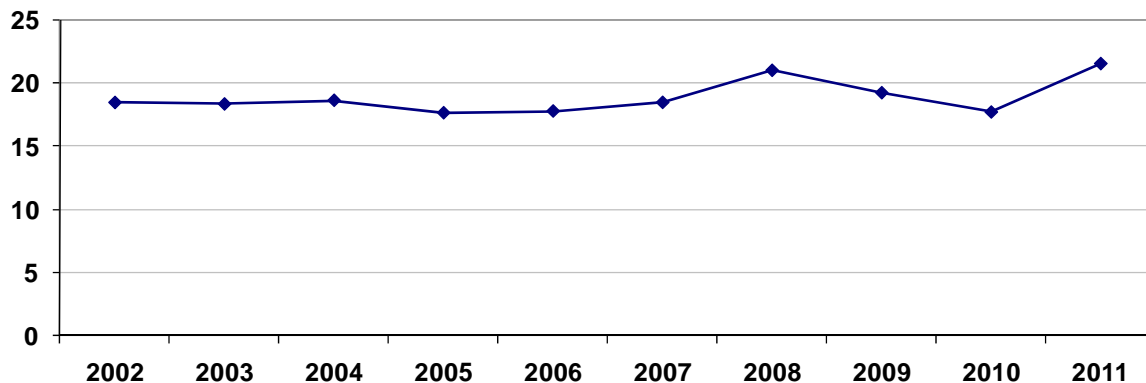
Syyskuussa tarkastuslautakunta laati tilikauden 2011 työohjelman sovittaen sen tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen työohjelman kanssa yhdeksi kattavaksi kokonaisuudeksi. Syyskauden arviointikohteita olivat Sammatin koulun tutustumiskäynti, perusopetuksen tunti-kehysjärjestelmä, elinkeinopoliittiset linjaukset, JUKO:n pääluottamusmiestoiminta, Loher Oy:n strategiset hankkeet ja riskienhallinta sekä Lohjan kaupungin konserniohjaus. Näiden lisäksi tarkastuslautakunta valmistautui tuleviin kuntaliitoksiin järjestämällä yhteiskokouksen Karjalohjan tarkastuslautakunnan kanssa. Syyskuussa tarkastuslautakunta osallistui tarkastuslautakuntien kehittämispäivään, jossa käsiteltiin monipuolisesti mm. kuntauudistusta ja kuntaliitosten toteuttamiseen liittyviä toiminnallisia, taloudellisia ja juridisia näkökulmia.

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2011 asetetut toiminnalliset tavoitteensa sekä pysyi tänäkin tilikautena talousarviossaan.

10.1.3 Yleinen luottamushenkilöhallinto

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
14 Yleinen luottamushenk. hallinto						
Toimintatuotot	28 294	24	24	24 927	****	-11,9
Myyntituotot	0	24	24	16 628	****	****
Tuet ja avustukset	16 200	0	0	0	0,0	-100,0
Muut toimintatuotot	12 094	0	0	8 299	****	-31,4
Toimintakulut	-730 324	-770 189	-770 189	-881 520	114,5	20,7
Henkilöstökulut	-477 256	-535 703	-535 703	-536 649	100,2	12,4
Palkat ja palkkiot	-406 799	-437 723	-437 723	-437 352	99,9	7,5
Henkilösivukulut	-70 457	-97 980	-97 980	-99 297	101,3	40,9
Eläkekulut	-59 916	-81 543	-81 543	-88 216	108,2	47,2
Muut henkilösivukulut	-10 540	-16 437	-16 437	-11 081	67,4	5,1
Palvelujen ostot	-227 914	-206 190	-206 190	-282 794	137,2	24,1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-12 592	-13 423	-13 423	-30 029	223,7	138,5
Avustukset	-3 045	-9 434	-9 434	-2 324	24,6	-23,7
Muut toimintakulut	-9 518	-5 438	-5 438	-29 724	546,6	212,3
Toimintakate	-702 030	-770 165	-770 165	-856 593	111,2	22,0
Poistot ja arvonalentumiset	-1 482	-1 511	-1 511	-1 482	98,1	0,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	632 241	505 165	505 165	750 563	148,6	18,7
Vyörytykset	632 241	505 165	505 165	750 563	148,6	18,7
Kulut	-226 270	-219 330	-219 330	-214 604	97,8	-5,2
Vyörytykset	-223 313	-216 325	-216 325	-211 646	97,8	-5,2
Pääomavuokrat	-1 753	-1 781	-1 781	-1 753	98,4	0,0
Pääomavuokrien korot	-1 205	-1 224	-1 224	-1 205	98,4	0,0
Kust.lask.erät netto	405 971	285 835	285 835	535 959	187,5	32,0

Nettomenot €/as, yleinen luottamushenkilöhallinto 2002-2011

Vuoden aikana hyväksyttiin useita ohjelma-asiakirjoja: vanhusten palveluiden suunnittelua ohjaava ”Ikääntyvä Lohja 2018” -ohjelma, kasvatuksen ja opetuksen kehittämissuunnitelma 2011 – 2018, uusi maapoliittinen ohjelma, elinkeinopoliittinen ohjelma, henkilöstöohjelma 2011 – 2014, lasten ja nuorten hyvinvointipoliittikkaa selvittävän työryhmän raportti sekä lähi-vuosien energiapolitiikan ohjeelliset linjaukset.

Palveluiden suunnittelun ja palvelukehityksen pohjatiedoksi valmistui Lohjan kaupunkikehi-tysraportti vuoteen 2020. Kaupungin päivittäistä toimintaa ohjaamaan hyväksyttiin uudet graafiset ohjeet ja hankintaohjeet.

Kaupungin luottamushenkilöjohdon ja kaupunginjohtajan kesken hyväksyttiin Lohjan kunta-johtamisen sopimus.

Sammatin kuntaliitoksesta johtuen vuoden 2009 alusta Lohjan kaupungin alueella on ollut voimassa kaksi erillistä rakennusjärjestystä. Tilanne korjattiin uudella yhtenäisellä rakennus-järjestyksellä, jossa samalla täydennettiin mm. hajarakentamisen ohjaamista.

Apulaisoikeuskansleri puuttui tehdyn kantelun johdosta kielilain noudattamiseen Lohjalla kat-soen kaupungin toiminnan puutteelliseksi mm. koulujen ja päiväkotien opasteiden ja katukylt-tien osalta. Lohjan kaupunki teki asiaan liittyen valtiovalle aloitteen, että kuntaliitostilan-teessa sallittaisiin kaksikielisten kylttien ja opasteiden muuttamisessa riittävä siirtymäaika eri-tyisesti silloin, kun aiemmin yksikielinen alue liittyy tai liitetään kaksikieliseen kuntaan. Kau-punki ei saanut aloitteelleen myönteistä vastakaikua.

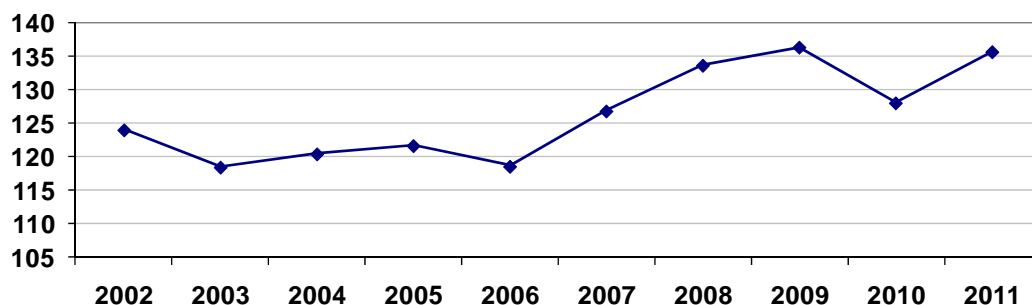
Paperiton kokoustyöskentely otettiin onnistuneesti käyttöön kaupunginhallituksessa. Virheet-tömästi toiminut sovellus rohkaisee järjestelmän laajentamiseen tulevilla valtuustokaudella myös kaupunginvaltuustoon ja lautakuntiin.

Kuntalais- ja valtuustoaloitteet käsiteltiin tavanomaisen vuosikäsittelyn lisäksi ensimmäistä kertaa myös talousarvion yhteydessä.

10.1.4 Keskushallinto

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
16 Keskushallinto						
Toimintatuotot	2 810 142	2 651 440	2 765 440	2 785 320	100,7	-0,9
Myyntituotot	1 886 472	1 781 288	1 781 288	1 871 742	105,1	-0,8
Maksutuotot	71 462	51 803	51 803	77 363	149,3	8,3
Tuet ja avustukset	516 864	476 792	590 792	521 930	88,3	1,0
Muut toimintatuotot	335 343	341 557	341 557	314 285	92,0	-6,3
Toimintakulut	-7 891 892	-8 138 484	-8 381 435	-8 170 278	97,5	3,5
Henkilöstökulut	-3 742 832	-3 888 123	-3 954 073	-3 891 925	98,4	4,0
Palkat ja palkkiot	-2 825 927	-2 964 006	-3 017 956	-2 959 091	98,0	4,7
Henkilösivukulut	-916 906	-924 117	-936 117	-932 834	99,6	1,7
Eläkekulut	-761 531	-747 637	-747 637	-766 565	102,5	0,7
Muut henkilösivukulut	-155 375	-176 480	-188 480	-166 270	88,2	7,0
Palvelujen ostot	-3 633 169	-3 744 605	-3 921 605	-3 766 271	96,0	3,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-226 199	-224 261	-224 261	-238 355	106,3	5,4
Avustukset	-48 318	-48 537	-48 537	-58 775	121,1	21,6
Muut toimintakulut	-241 373	-232 958	-232 958	-214 951	92,3	-10,9
Toimintakate	-5 081 750	-5 487 044	-5 615 995	-5 384 958	95,9	6,0
Poistot ja arvonalentumiset	-465 074	-480 474	-480 474	-478 674	99,6	2,9
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	4 037 047	4 078 219	4 078 219	4 228 861	103,7	4,8
Vyörytykset	4 037 047	4 078 219	4 078 219	4 228 861	103,7	4,8
Kulut	-185 161	-190 844	-190 844	-194 861	102,1	5,2
Vyörytykset muilta	-111 842	-117 415	-117 415	-120 603	102,7	7,8
Pääomavuokrat	-43 449	-43 513	-43 513	-44 006	101,1	1,3
Pääomavuokrien korot	-29 871	-29 915	-29 915	-30 252	101,1	1,3
Kust.lask.erät netto	3 851 886	3 887 375	3 887 375	4 034 000	103,8	4,7

Nettomenot €/as, Keskushallinto 2002-2011

Keskushallinnon toiminnassa operatiiviset tehtävät, määräaikaisraportit ja suunnitelmat hoidettiin asetettujen vaatimusten ja määräaikojen mukaisesti. Kehittämistyössä painopiste oli strategiassa määriteltyjen toimenpiteiden eteenpäin viemisessä. Yritysten kasvua tukevan toimintaympäristön osalta paneuduttiin elinkeinopoliittisen ohjelman laatimiseen, seudullisen yrityspalveluyhtiön perustamiseen sekä tonttien markkinointiin, jota tuettiin Lohjan tunnettuuden lisäämiseksi asukasmarkkinoinnilla.

Palveluiden järjestämisessä painopiste oli edelleen toimintatapojen tehostamisessa prosessitarkastelun, prosessien automatisoinnin ja tietojärjestelmien uudistamisen sekä tehokkuutta tukevien raportointijärjestelmien parantamisen myötä. Vuoden aikana otettiin käyttöön luottamushenkilöportaali, sähköinen kokoustyöskentely sekä matkalaskuohjelmisto. Tietoyhteiskuntavalmiuksia kehitettiin erityisesti terveydenhuollon hankkeissa. Henkilöstötyössä painotettiin tehtäväkohtaisten palkkojen harmonisointiin toimialojen välillä sekä tehtävien vaativuuden arviointiin sekä uuden rekrytointijärjestelmän käyttöönottoon.

Keskushallinto osallistui keskeisesti Lohjan, Nummi-Pusulan ja Siuntion kuntaliitosvalmistelussa tarvittavaan selvitystyöhön. Muutoin kuntayhteistyön puitteissa liittyttiin kuntien tietohallintoyhtiö Tiera Oy:öön sekä laajennettiin Kuntahankinnat Oy:n palvelujen käyttöä. Seudullisesti jatkettiin Maakuntaverkon suunnittelua Kirkkonummen, Raaseporin ja liikelaitoskuntayhtymä Puhdin kanssa. Länsi-Uudenmaan aluekehittämisessä Koheesio- ja kilpailukykyohjelmassa (KOKO) jatkettiin elinkeinoministeriön rahoittamaa klusteripohjaista, elinkeinoiden kehittämiseen painottuvaa ja alueen hyvinvointiin tähtäävää kehittämistyötä. Suunnittelun kohteena olivat työllistämishankkeet ja seudullinen matkailun myynti- ja markkinointiyhtiö.

Keskushallinnon määrärahaksi vahvistettu toimintakate alittui 231 000 eurolla, vaikka Lohjan markkinointiin ja prosessien kehittämisprojektiin käytettiinkin suunniteltua enemmän. Käyttösuunnitelman osamäärärahasa alittivat kaikki tulosalueet.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuttamisen lisäksi keskushallinnon toiminnan sisällöstä voidaan mainita tulosalueittain seuraavaa:

Elinkeinopalvelujen kehittämisessä saavutettiin merkittävä tavoite, kun Novago Yrityskehitys Oy aloitti toimintansa 1.4.2011. Novagoon siirtyivät Lohjan yhteisöistä Länsi-Uudenmaan Uusyrityskeskus ry:n, Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy:n ja Länsi-Uudenmaan Yrityshautomo Oy:n toiminnot. Yhtiön omistajina olevien Länsi-Uudenmaan kuntien vuosittainen toiminta-avustus yhtiölle on 9,25 euroa asukasta kohti.

Elinkeinotoimen markkinoinnissa painopisteenä oli asukasmarkkinointi. Syksyllä toteutettiin mm. lohja.fi -verkkopalvelun uudistaminen, MTV3-kampanja, Jokakoti.fi -kampanja, ulkomainoskampanja Helsingissä, kauppakeskuskierros pääkaupunkiseudulla, ”Rakenna, Sisusta, Asu”- ja ”Oma Koti” -messut, lehti-ilmoituksia sekä graafinen ohjeisto. Lohjan Matkailupalvelukeskus toimi vuonna 2011 aktiivisesti Länsi-Uudenmaan matkailuyhteistyön edistämiseksi. Lohjan matkailupalvelu koordinoi Länsi-Uudenmaan uuden matkailukartan tekemisen, valtakunnallisen KOKO – matkailuverkoston kautta toteutetun työpajakoulutuksen Länsi-Uudenmaan yrittäjille sekä oli mukana Länsi-Uudenmaan matkailun myynti- ja markkinointiyhtiön suunnittelussa. Matkailussa hoidettiin varaukset Vironperälle, Lohjan kirkkoon, Tytyriin, Ojamon kartanoon sekä kiertoajelut. Opastuksia varattiin yli 400. Lohjan kokonaisuöpymiset kasvoivat 9 % edellisvuodesta. Venäjän pienen markkinointikampanjan myötä venäläisten yöpymiset kasvoivat Lohjalla 19 %.

Maataloustoimen tukihakemusten perusteella maksettiin viljelijöille n. 3,6 milj. euroa. Keskimääräinen tilakoko Lohjalla on 36 hehtaaria. Ympäristötukeen ja luonnonhaittakorvaukseen on sitoutunut yli 90 % viljelijöistä ja luonnonmukaisessa viljelyssä on 16,7 % peltoalasta. Länsi-Uudenmaan maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueeseen ovat päättäneet liittyä Espoo, Hanko, Inkoo, Karjalohja, Karkkila, Kirkkonummi, Lohja, Nummi-Pusula, Raasepori, Siuntio ja Vihti. Yhteistoiminta-alueen on tarkoitus aloittaa toimintansa vuoden 2013 alussa.

Hallinto- ja talouspalveluissa luottamushenkilöiden e-asioinnin parantamiseksi otettiin käyttöön luottamushenkilöportaali sekä sähköinen kokouskäytäntö kaupunginhallituksen kokouksissa. Hankintojen kehittämiseksi lisättiin yhteistoimintaa KL- kuntahankintojen kanssa sekä jatkettiin Lohjan kaupungin hankintainfran kehittämistä. Vuoden aikana kilpailutettiin Lohjan kaupungin vakuutusuoja, josta kaupunginhallitus teki päätöksensä 28.11.2011. Lohjan kaupungin vakuutukset jaettiin kolmelle vakuutusyhtiölle.

Suunnittelu- ja tutkimustoimessa saatettiin loppuun prosessien kehittämishanke ja siihen liittyen kuntalaisten osallisuuden kehittäminen, toteutettiin kaupunkitasolla laadunarviointi ITE-itsearviointilla sekä koordinoitiin alueiden käytön suunnittelua ja palveluverkon toimeenpanosuunnittelua. Oppilaitosyhteistyötä vahvistettiin mm. Innomaron-hankkeessa Laurean kanssa, minkä lisäksi osallistuttiin lasten ja nuorten hyvinvointiraportin tuottamiseen.

Vuoden aikana saatiin taloushallinnon prosesseissa valmiiksi eräiden lakisääteisten tilastojen laatimisen automatisointi sekä suoritettiin arvonlisäverotarkistus vuosilta 2008 – 10, minkä tuloksena verottajalta haettiin lisäpalautusta 23 695 euroa.

Henkilöstöpalveluissa Tehy-pöytäkirjan ja KVTES:n väliset palkkaerot tasattiin LOST-sopimuksen mukaisesti 1.2.2011 lukien sekä toteutettiin paikallisten järjestelyvaraerien jakaminen 1.5.2011 kaikilla sopimusaloilla. Tehtäväkohtaisen palkan vaatvuuskriteerit tarkistettiin useilla sopimusaloilla ja useissa hinnoittelukohdissa. Henkilöstöohjelma 2011–2014 valmistui ja työhyvinvointikysely toteutettiin marras-joulukuussa. Hoitohenkilökunnan saannin turvaamiseksi päätettiin ottaa 23 oppisopimusoppilasta lähihoitajan oppisopimuskoulutukseen ja pätevyitysmiskoulutuksena kouluttaa kaupungin lähihoitajia sairaanhoitajiksi. Työsuojelutoiminnassa keskityttiin turvallisuussuunnitelman laatimiseen ja riskien tunnistamiseen. Työterveyshuollon toimintaa painotettiin aikaisempaa enemmän ennaltaehkäisevään toimintaan, työkyvyn ylläpitämiseen sekä kuntoutukseen. Kaupunki toteutti vuoden aikana terveysliikuntahankkeen.

Oikeuspalveluissa talous- ja velkaneuvonnan palveluiden kysyntä pysyi edellisvuosien tapaan korkealla tasolla. Alkuvuodesta jonoja pystyttiin sisäisin työjärjestelyin lyhentämään, mutta loppuvuodesta jonotusaika nousi taas kolmeen - neljään kuukauteen. Pysäköinninvalvonta pääsi tavoitetasolleen henkilöstön määrän heilahteluista huolimatta. Lakipalveluissa painopistealueeksi muodostui hallintokuntien juridisen neuvonnan lisäksi vuokratyöyhtiön toiminnan vakiinnuttamiseen liittyvät toimet sekä energiayhtiöihin liittyvät järjestelyt. Vuotta leimasi myös erilaisten selvityspyyntöjen suuri määrä.

Tietohallinnon palveluita tuotettiin seudullisesti Lohjan kaupungin lisäksi Nummi-Pusulalle, Karkkilalle ja Länsi-Uudenmaan ammatilliselle kuntayhtymälle. Näiden lisäksi Lohjan tietohallinnon palveluita käyttivät Karjalohjan, Inkoon ja Siuntion kunnat. Seudullisesti ylläpidettiin asiahallinta-, talous- ja henkilöstöhallinnon sekä terveystoimen tietojärjestelmiä ja näistä yhteisiä tietoliittymiä internetin kautta yhteistyökumppaneille ja Hus:iin.

Kehittämisen painopiste oli edellisen vuoden tapaan tietoturvallisuuden kohottamisessa. Vuoden aikana hankittiin uusi levyjärjestelmä korvaamaan vanhentuvaa EVA-levyjärjestelmää sekä rakennettiin uusi Citrix-palvelinympäristö korvaamaan vuonna 2006 käyttöön otettu järjestelmä. Terveystoimen Kanta-hankkeen (eResepti) tietotekniikkajärjestelmien käyttöön-otto aloitettiin. Suurimpina teknisinä kokonaisuuksina käynnistettiin Hiiden alueen yhteisen palomuuriympäristön perustaminen HUS:n Alli-liityntäpisteeseen sekä terveydenhuollon henkilöstön toimikorttien käyttöönotto. Seutuyhteistyön kehittämiseksi Hiiden tietotekniikan kanssa aloitettiin Tieran johdolla tietohallintojen nykytilanneanalyysi ja yhteisen tavoitetilan määrittäminen. Kaupungin atk-kouluttaja koulutti vuoden aikana kaikkiaan 523 henkilöä.

10.1.5 Sosiaali- ja terveyslautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
20 Sosiaali- ja terveyslautakunta						
Toimintatuotot	32 511 449	33 441 838	33 441 838	35 168 293	105,2	8,2
Myyntituotot	21 924 815	22 586 421	22 586 421	22 423 350	99,3	2,3
Maksutuotot	8 042 493	7 904 208	7 904 208	9 559 555	120,9	18,9
Tuet ja avustukset	2 164 954	2 349 132	2 349 132	2 655 534	113,0	22,7
Muut toimintatuotot	379 187	602 077	602 077	529 854	88,0	39,7
Toimintakulut	-89 953 574	-93 634 286	-93 709 973	-96 454 380	102,9	7,2
Henkilöstökulut	-35 330 796	-38 217 592	-38 293 279	-38 764 730	101,2	9,7
Palkat ja palkkiot	-28 988 642	-31 318 760	-31 394 447	-31 588 924	100,6	9,0
Henkilösivukulut	-6 342 154	-6 898 832	-6 898 832	-7 175 806	104,0	13,1
Eläkekulut	-4 730 980	-5 168 751	-5 168 751	-5 384 483	104,2	13,8
Muut henkilösivukulut	-1 611 174	-1 730 080	-1 730 080	-1 791 323	103,5	11,2
Palvelujen ostot	-39 793 565	-38 245 588	-38 245 588	-41 504 549	108,5	4,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 199 087	-3 469 830	-3 469 830	-3 409 237	98,3	6,6
Avustukset	-6 551 632	-7 584 997	-7 584 997	-7 038 409	92,8	7,4
Muut toimintakulut	-5 078 495	-6 116 279	-6 116 279	-5 737 454	93,8	13,0
Toimintakate	-57 442 125	-60 192 448	-60 268 135	-61 286 087	101,7	6,7
Poistot ja arvonalentumiset	-287 985	-407 062	-407 062	-324 309	79,7	12,6
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	4 347 207	5 623 387	5 623 387	4 861 024	86,4	11,8
Vyörytykset	4 347 207	5 623 387	5 623 387	4 861 024	86,4	11,8
Kulut	-6 046 844	-7 245 560	-7 245 560	-6 695 948	92,4	10,7
Vyörytykset	-6 040 770	-7 239 449	-7 239 449	-6 695 948	92,5	10,8
Pääomavuokrat	-3 600	-3 621	-3 621	0	0,0	-100,0
Pääomavuokrien korot	-2 475	-2 490	-2 490	0	0,0	-100,0
Kust.lask.erät netto	-1 699 637	-1 622 173	-1 622 173	-1 834 924	113,1	8,0

Nettomenot €/as, Sosiaali- ja terveyslautakunta 2009-2011
 vuoden 2009 alusta jako Lohjan perusturvalautakuntaan ja Sosiaali- ja terveyslautakuntaan

Vuoden 2009 alussa alkanut Lohjan, Siuntion, Inkoon ja Karjalohjan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen Lostin toiminta oli vakiintunutta kolmantena toimintavuotenaan. Lohjan kaupunki järjesti sosiaali- ja terveystalvet näiden kuntien asukkaille. Väestöä alueella oli vuoden 2011 lopussa yhteensä noin 53 000. Kuntaliitosvalmistelujen ja muiden toiminnan uudelleenjärjestelysuunnitelmien johdosta Lost-sopimukset irtisanottiin päättymään 31.12.2012.

Sosiaali- ja terveystalvutakunta on toimielin, joka vastaa sosiaali- ja terveystalvuluista erikoissairaanhoidoa lukuun ottamatta. Talvutakuntaan kuuluu edustajia kaikista yhteistoiminta-alueen kunnista. Talvutakunnan alaisena toimii yksilö- ja perhejaosto, joka käsittelee muutoksenhakuasioita, sekä ruotsinkielinen jaosto, joka huolehtii, että asiakas saa sosiaali- ja terveystalvuluja ruotsin kielellä. Yksilö- ja perhejaoston käsittelyssä oli 59 asiaa asioiden määrän ollessa edellisvuonna 43. Ruotsinkielinen jaosto käsittelee 12 asiaa, kun edellisvuonna asioita oli kuusi ja sitä edeltävänä 13.

Sosiaali- ja terveystalvutakunnan alainen hallinto- ja palvelukeskus on perusturvakeskus, jonka päällikkönä toimii perusturvajohtaja. Perusturvakeskus jakautuu viiteen tulosalueeseen: hallintopalvelut, vanhus- ja sairaalatalvut, sosiaalitalvelut, erityistalvut ja terveystalvut. Perusturvakeskuksen organisaatiota tarkennettiin vuoden lopulla tulosityksikköjen osalta.

Perusturvakeskuksen vakinainen henkilöstömäärä oli 825 työntekijä, joista asuntotalvujen 4,6 henkilöä kuului perusturvatalvutakunnan alaisuuteen. Sijaisvälityksessä ja henkilöstön rekrytoinnissa otettiin käyttöön Kuntarekry-järjestelmä. Rekrytointitilanne säilyi ennallaan, joskin vakinaiisiin lähiohittajan ja sairaanhittajan työsuhteisiin saatiin päteviä työntekijöitä. Hittohenkilöstön sijaisten saannissa oli sen sijaan paljon pulmia. Sosiaalityöntekijöiden vaikea rekrytointitilanne jatkui koko vuoden. Myös lääkkäreiden rekrytointi säilyi haasteellisena. Vuosilomasesonkeina toimintaa keskitettiin aiempien vuosien tapaan henkilöstötilanteesta johtuen.

Sosiaali- ja terveystalvuluista kehitettiin uuden kaupunkistrategian mukaisesti. Lost-alueen ikääntymispoliittinen ohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa. Toimintavuoden aikana jatkettiin palveluverkkoselvitystyötä ja prosesseja kuvattiin koordinoitusti. Haasteellista oli edelleen toimintatapojen ja palvelukriteerien yhtenäistäminen, mikä on kuitenkin tapahtunut jouhevasti ja jopa ennakoitua ripeämmin.

Toimintavuoden aikana koko perusturvakeskuksessa otettiin laadun kehittämiseksi käyttöön ITE-menetelmä. 580 työntekijää vastasi kyselyyn, jonka perusteella laadittiin toimenpidesuunnitelma. Kehittämiskohteiksi nousivat pidemmän aikavälin suunnittelu, koulutussuunnitelma, sisäisten asiakkaiden huomioiminen ja vertailut muihin vastaaviin yksiköihin. Hyvän palvelun laadun kriteereiden työstäminen ja johdon katselmukset aloitettiin.

Vanhusten palveluasuntojen rakentamishankkeita käynnistyi runsaasti. Lohjan vanhusten palvelukeskuksen vieressä alkoivat Kultakotien, jotka tulevat Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n omistukseen ja kaupungin vanhuspalvelujen käyttöön, rakennustyöt. Inkoossa puolestaan alkoivat Vaahteramäki-asumistalvuluyksikön rakennustyöt palvelutalon yhteyteen. Yksityisiä palveluasumishankkeita käynnistyi Lohjalla kaksi, joista Mainio Viren hanke Virkkalaan ja Atendon kohde Mäntynummelle. Kaupungin oman tuotannon asumistalvulun ja tuettujen asuntojen vuokrat tarkistettiin ja yhdenmukaistamisperiaatteet aikatauluineen valmisteltiin ja hyväksyttiin.

Merkittäviä palveluhankintojen kilpailuttamisia olivat mm. mielenterveys- ja päihdekuntoutujiin asumistalvut, lasten sijaishuoltatalvut, lääkkinnälliset kuntoutuksen fysioterapiatalvut sekä suunterveydenhuollon tarveaineiden hankinta. Ensihoitotalvujen ja terveystalvukupäivystysten järjestämisen turvaaminen vaativat runsaasti valmistelua ja päätöksentekokäsittelyä.

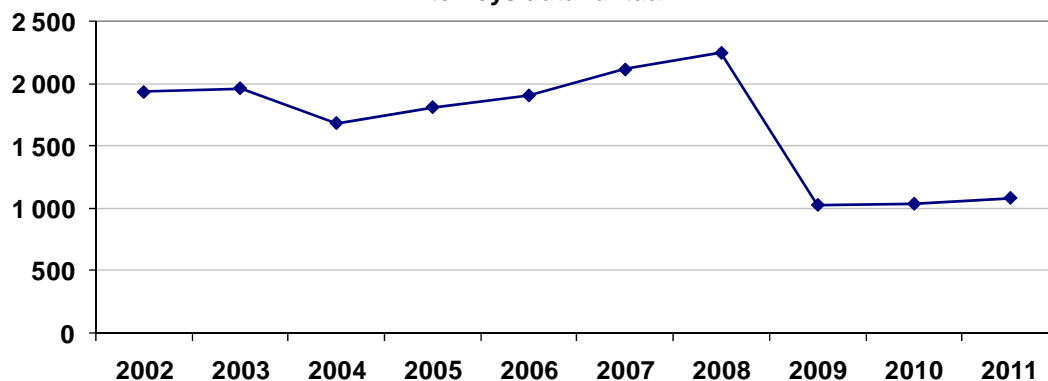
Keskustan terveystalvusaseman B-siiven saneeraus toteutui. Nuorten vastaanottokoti ja perhekuntoutusyksikkö Villa Rubenin peruskorjaus valmistui.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan toimintakulut olivat 96 454 000 euroa, missä kasvua edelliseen vuoteen oli 6 500 000 euroa eli 7,2 %. Toimintatuotot olivat 35 168 000 euroa, mikä oli 8,2 % ja euroina 2 657 000 enemmän kuin edellisenä vuonna. Toimintakatteeksi vuodelle 2011 muodostui 61 286 000 euroa (+6,7 %). Talousarvio ylittyi 1 018 000 euroa. Eri toimintojen ja tulosalueiden väliset erot olivat suuria mm. asiakasrakenne- ja säädösmuutoksista johtuen. Suurimmat ylitykset olivat vammaisten palveluissa sekä vanhusten vuodeosastohoidossa ja asumispalveluissa.

10.1.6 Lohjan perusturvalautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
25 Perusturvaltk / Lohja						
Toimintatuotot	1 306 299	1 159 511	1 159 511	1 214 723	104,8	-7,0
Myyntituotot	86 265	86 475	86 475	124 014	143,4	43,8
Maksutuotot	909	238	238	1 017	427,2	11,9
Tuet ja avustukset	0	68	68	0	0,0	0,0
Muut toimintatuotot	1 219 125	1 072 730	1 072 730	1 089 693	101,6	-10,6
Toimintakulut	-42 647 108	-43 449 907	-44 959 907	-44 414 040	98,8	4,1
Henkilöstökulut	-2 993 194	-3 097 328	-3 097 328	-3 095 734	99,9	3,4
Palkat ja palkkiot	-121 846	-148 760	-148 760	-145 909	98,1	19,7
Henkilösivukulut	-2 871 348	-2 948 568	-2 948 568	-2 949 825	100,0	2,7
Eläkekulut	-2 865 024	-2 940 340	-2 940 340	-2 942 126	100,1	2,7
Muut henkilösivukulut	-6 324	-8 229	-8 229	-7 699	93,6	21,7
Palvelujen ostot	-38 786 294	-39 473 794	-40 983 794	-40 488 239	98,8	4,4
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-9 476	-5 656	-5 656	-5 002	88,4	-47,2
Avustukset	-31 968	-62 929	-62 929	-32 540	51,7	1,8
Muut toimintakulut	-826 177	-810 200	-810 200	-792 524	97,8	-4,1
Toimintakate	-41 340 809	-42 290 396	-43 800 396	-43 199 317	98,6	4,5
Poistot ja arvonalentumiset	-320	0	0	-160	*****	-50,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Vyörytykset						
Kulut	-458 307	-462 343	-462 343	-461 490	99,8	0,7
Vyörytykset	-40 493	-44 510	-44 510	-43 673	98,1	7,9
Pääomavuokrat	-247 593	-247 606	-247 606	-247 596	100,0	0,0
Pääomavuokrien korot	-170 221	-170 227	-170 227	-170 221	100,0	0,0
Kust.lask.erät netto	-458 307	-462 343	-462 343	-461 490	99,8	0,7

Nettomenot €as, Lohjan perusturvalautakunta 2002-2011
 vuonna 2003 päivähoido siirtyi opetustoimen alaisuuteen
 vuoden 2009 alusta jako Lohjan perusturvalautakuntaan ja Sosiaali- ja
 terveyslautakuntaan

Perusturvalautakunta koostuu vain lohjalaisista luottamushenkilöistä. Perusturvakeskuksen alaisista toiminnoista Lostin ulkopuolella on erikoissairaanhoidon, asuntopalvelut ja perusturvalautakunnan vastuulle kuuluva muu hallinto mukaan lukien ns. eläkemenoperusteiset maksut ja lohjalaisten järjestöjen toiminta-avustukset.

Kahdeksan vuokratyöyhtiön fuusio Lohjan Vuokra-asunnot Oy:ksi toteutui suunnitellusti maaliskuun alussa. Perusturvalautakunta hyväksyi yhtiölle konserniohjeet. Toimintojen yhdenmukaistaminen ja kehittäminen käynnistyivät. Asukasdemokratian toimintamalli otettiin käyttöön. Sahakadun 12 asunnon vuokratalo tuhoutui tulipalossa. Korvaavia tiloja järjestettiin rakentamalla neljä uutta erityisasuntoa ja saneeraamalla neljä pois käytöstä ollutta asuntoa.

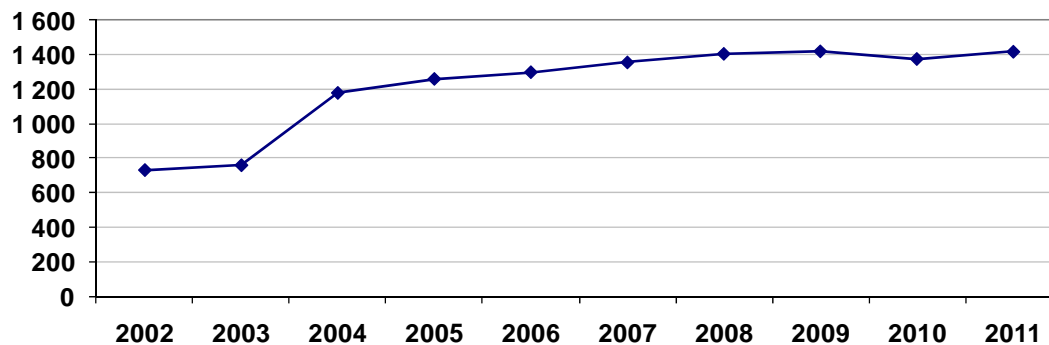
Erikoissairaanhoidossa alkuperäinen talousarvio ylittyi 930 000 euroa (+2,3 %) kulujen ollessa 41 900 000 euroa. Käynnit lisääntyivät 1,7 prosenttia ja hoitajaksot kasvoivat 1,6 prosenttia. Hoitopäivät lisääntyivät 9,7 prosenttia.

Perusturvalautakunnan toimintakatteeksi vuodelle 2011 muodostui 43 199 000 euroa. Muutettu talousarvio alittui 601 000 euroa johtuen erikoissairaanhoidon kalliin hoidon tasausjärjestelmästä ja ylijäämäpalautuksista sekä toisaalta asuntopalvelujen suotuisasta vuokratulo- ja tuottokehityksestä.

10.1.7 Opetuslautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
30 Opetuslautakunta						
Toimintatuotot	6 789 016	6 322 554	6 322 554	7 424 586	117,4	9,4
Myyntituotot	3 442 619	3 145 743	3 145 743	3 747 762	119,1	8,9
Maksutuotot	2 730 834	3 052 519	3 052 519	2 855 536	93,5	4,6
Tuet ja avustukset	501 693	78 673	78 673	718 571	913,4	43,2
Muut toimintatuotot	113 870	45 620	45 620	102 717	225,2	-9,8
Toimintakulut	-61 404 130	-62 006 658	-62 346 806	-63 746 240	102,2	3,8
Henkilöstökulut	-41 214 557	-41 950 236	-42 290 384	-42 560 757	100,6	3,3
Palkat ja palkkiot	-32 792 543	-33 184 454	-33 482 209	-33 862 920	101,1	3,3
Henkilösivukulut	-8 422 015	-8 765 782	-8 808 175	-8 697 837	98,7	3,3
Eläkekulut	-6 588 350	-6 785 718	-6 817 290	-6 772 246	99,3	2,8
Muut henkilösivukulut	-1 833 664	-1 980 064	-1 990 885	-1 925 591	96,7	5,0
Palvelujen ostot	-11 778 286	-11 209 577	-11 209 577	-12 308 477	109,8	4,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 212 034	-1 359 371	-1 359 371	-1 296 099	95,3	6,9
Avustukset	-3 359 962	-3 484 240	-3 484 240	-3 420 180	98,2	1,8
Muut toimintakulut	-3 839 291	-4 003 234	-4 003 234	-4 160 726	103,9	8,4
Toimintakate	-54 615 114	-55 684 104	-56 024 252	-56 321 654	100,5	3,1
Poistot ja arvonalentumiset	-356 556	-271 058	-271 058	-310 116	114,4	-13,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	2 039 962	2 092 882	2 092 882	2 114 059	101,0	3,6
Vyörytykset	2 039 962	2 092 882	2 092 882	2 114 059	101,0	3,6
Kulut	-11 490 424	-11 552 124	-11 552 124	-11 675 583	101,1	1,6
Vyörytykset	-3 614 089	-3 679 655	-3 679 655	-3 813 756	103,6	5,5
Pääomavuokrat	-4 667 458	-4 665 169	-4 665 169	-4 658 859	99,9	-0,2
Pääomavuokrien korot	-3 208 877	-3 207 300	-3 207 300	-3 202 968	99,9	-0,2
Kust.lask.erät netto	-9 450 462	-9 459 242	-9 459 242	-9 561 524	101,1	1,2

Nettomenot €/as, Opetuslautakunta 2002-2011 vuonna 2003 päivähoito osaksi opetustoimea

Opetuslautakunnan strategisina painopisteinä vuonna 2011 on ollut henkilöstön jaksaminen, tarkoituksenmukaiset toimintatavat sekä sivistystoimen julkisuuskuvan edistäminen.

Varhaiskasvatuksessa henkilöstön jaksamista on edistetty ottamalla käyttöön Kuntarekry-ohjelma, kiinnittämällä huomiota työergonomiaan, edistämällä työkiertomahdollisuuksia, järjestämällä työyhteisökoulutusta ja työstämällä MLL:n kiusaamisenehkäisyohjelman mukaista suunnitelmaa. Perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa työhyvinvointia edistettiin myönteiseen vuorovaikutukseen liittyvillä täydennyskoulutuksilla ja kaupungin hyvinvointiohjelman toimeenpanolla.

Tarkoituksenmukaisten toimintatapojen osalta varhaiskasvatuksessa on tarkasteltu prosessien toimivuutta sekä varhaiskasvatuksen sisällä että yhteistyökumppaneiden kanssa. Vuoden aikana on pilotoitu Mukana Päivähoito -ohjelmaa, jolla lasten läsnä- ja poissaolot on voitu kirjata puhelimitse. Yksityisen päivähoiton järjestämistavat on arvioitu uudelleen ja sitä koskeva palvelusetelimalli on valmis käyttöönotettavaksi 2012 alkupuolella. Koko päivähoitossa on ollut käytössä suoriteperusteinen budjetointi. Perusopetuksessa on otettu käyttöön erityisopetusta koskevan lainsäädännön muutoksen johdosta päivitetty opetussuunnitelma ja sen mukaiset uudet toimintamallit. Oppilashuollon palveluvalikko, uusiin toimintamalleihin liittyvine lomakkeineen, ovat käytävissä sähköisessä toimintaympäristössä. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen Osaava-ohjelma käynnistyi tavoitteena rakentaa opetushenkilöstön osaamisen johtamisen ja täydennyskoulutuksen rakenteet.

Julkisuuskuvan nostamiseksi on koko opetustoimessa lisätty paikallislehtien ja radion kautta arjen varhaiskasvatuksen ja opetuksen esille tuomista. Hyvänä kanavana ovat olleet myös muista kunnista Lohjan opetustoimeen tutustumaan tulleet alan ammattilaiset. Hyvään ja tehokkaaseen ulkoiseen viestintään ja julkisuuskuvan edistämiseen ei ole pystytty riittävän suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti.

Vuoden aikana on laadittu strateginen Kasvatuksen ja opetuksen kehittämisohjelma. Kasvatuksen ja opetuksen kehittämisohjelmassa määritellään varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen strategiset linjaukset vuoteen 2018. Ohjelma hyväksyttiin keväällä 2011.

Varhaiskasvatuksessa on jatkettu suoriteperusteisen budjetoinnin kehittämistä. Kaikki päiväkodit siirtyivät toiminnan piiriin. Hallinnossa on valmisteltu yksityiseen päivähoitoon palvelusetelimallia suoriteperusteisen budjetoinnin pohjalta. Asiakslähtöisyyden lisäämiseksi on päivähoito ollut mukana Potkua palveluprosesseihin -hankkeessa, jossa on etsitty erilaisia asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia alueraatien avulla. Vaikka varhaisen tuen vaikuttavuuden selvittämiseksi ei vuodelle 2011 saatu hankerahaa, on se ollut painopistealueena toiminnan kehittämisessä. Sen toteuttamiseksi on henkilöstöä koulutettu monilla alueellisilla ja moniammatillisilla, sekä sisäisillä että ulkoisilla koulutuksilla. Sähköisen asioinnin mahdollisuuksia on lisätty lasten läsnäoloseurannassa, haku- ja ilmoittautumismenettelyissä ja rekrytoinnissa.

Perusopetusta on kehitetty useissa Opetus- ja kulttuuriministeriön Perusopetus paremmaksi -kehittämishankkeissa. KELPO -hankkeessa kehitettiin oppimisen tuen toimintamalleja ja työtapoja, moniammatillista yhteistyötä sekä laadittiin positiivisen käyttäytymisen tukemisen "Hyppää hyvän kierteeseen" -kansio käyttäjäkoulutuksineen. Opetustoimen ja lastensuojelun yhteiset prosessit määriteltiin ja järjestettiin lastensuojeluilmoituskoulutus. Oppilaan ohjauksen kehittämishankkeessa koulutettiin kaksi alakoulujen opo-vastaavaa. Kerhotoimintaan saadulla avustuksella on katettu 75 % koulujen kerhotoiminnasta. THL:n kouluterveydstutkimuksen jalkauttamiseen ja terveyden edistämiseen tähtäävä hanke käynnistettiin, tavoitteena oppilaiden osallisuuden lisääminen sekä koulutuksen järjestäminen. OSAAVA-hankkeessa opettajille teetettiin osaamiskartoitus ja toteutettiin sen pohjalta täydennyskoulutusta sekä käynnistettiin laaja rehtoreille suunnattu osaamisen johtamisen koulutus.. Ruotsinkieliset koulut ovat mukana myös Raaseporin johdolla vastaavassa Kunnig-ohjelmassa. Kaikilla alakou-

luilla otettiin käyttöön sähköinen toimintaympäristö Wilma, joka mahdollistaa sähköisen asiainnin niin oppilasarvioinnissa, oppilashuollossa kuin koulun ja kodin välillä.

Vuoden aikana erityisesti on ollut havaittavissa oppilashuollollisten tarpeiden kasvu ja oppilashuolto- ja tuntiresurssien niukkuus. Opetusryhmien pienentämiseen saatiin 180 000 euron avustus OKM:ltä. Alakouluissa avustus käytettiin jakotunteihin ja samanaikaisopetukseen. Yläkouluissa jakaminen on toteutettu resurssiopettajan tunneilla.

Lukiokoulutuksessa on kehitetty verkko-opetusta ja hyödynnetty uusia oppimisympäristöjä. Suomenkielisen lukiokoulutuksen aloituspaikkamääräksi vahvistettiin 260 opiskelijaa. Kahden tutkinnon opiskelijoiden määrä kasvoi hieman edellisestä vuodesta ollen 89 opiskelijaa syksyllä 2011. Lukion henkilökunnan osaamista parannettiin painopisteen mukaisesti verkkopedagogiikan koulutustilaisuuksilla sekä hyödyntämällä ISO-verstaan laajaa kurssitarjontaa. LUKU -verkoston (Länsi-Uudenmaan kunnat) toimintaa esiteltiin Karjaalla tavoitteena saada ko. lukio myös toimintaan mukaan. Paikallista verkkopedagogiikan virkaehtosopimusta käytettiin ensimmäistä vuotta. Kisakallion Urheiluopiston kanssa käytiin alustavia keskusteluja yhteistyön ja opetuksen lisäämisestä Kisakallion erityisryhmille. Humanitaarinen avustusprojekti "Ekokouluja Haitiin" käynnistettiin.

Ruotsinkielinen lukiokoulutus tekee kehittämistyötä ruotsinkielisten lukioiden verkostossa. Kokonaisuutena verkkopedagogiikkaan liittyvät oppimisympäristöt ovat edenneet erinomaisesti. Ruotsinkielinen lukiokoulutus on toteuttanut kansainvälistä yhteistyötä.

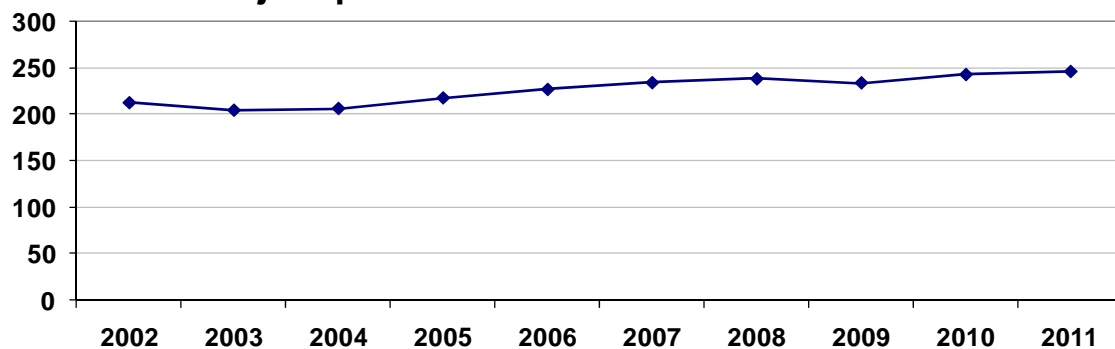
Aikuislinjatoiminnan painopistealueina ovat olleet seudullisen oppilaitosyhteistyön kehittäminen, etälukiohankkeen kehittäminen virtuaalilukion suuntaan sekä koulun opetuksen laadun ja arvioinnin jatkuva kehittäminen.

Opetuslautakunnan toimintatuottoja kertyi 7 424 586 euroa, jossa kasvua edelliseen vuoteen 9,4 %. Toimintakatteeksi muodostui 56 321 654 euroa. Talousarvio ylittyi 297 402 eurola. Suurimmat ylitykset syntyivät perusopetuksen henkilöstökuluista, koulumatkakuljetuksista sekä päivähoitomaksujen tulokertymän vajeesta. Perusopetuksen henkilöstökulujen ylitykseen löytyy kate eri hankkeisiin ja projekteihin saaduista tuista ja avustuksista. Koulumatkakuljetusten ylitys johtuu kohonneista kuljetuskustannuksista, korotus 9,3 % 1.8.2011 alkaen. Päivähoitomaksujen tulokertymä jäi noin 201 000 alle arvioidun.

10.1.8 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
40 Kulttuuri- ja vapaa-aikalkk						
Toimintatuotot	2 140 441	1 703 735	1 703 735	2 247 346	131,9	5,0
Myyntituotot	468 812	479 369	479 369	408 476	85,2	-12,9
Maksutuotot	1 103 147	900 640	900 640	1 194 744	132,7	8,3
Tuet ja avustukset	320 452	78 806	78 806	370 378	470,0	15,6
Muut toimintatuotot	248 030	244 921	244 921	273 749	111,8	10,4
Toimintakulut	-11 795 187	-11 500 125	-11 513 674	-12 037 014	104,5	2,1
Henkilöstökulut	-6 496 136	-6 293 146	-6 306 695	-6 629 140	105,1	2,0
Palkat ja palkkiot	-5 067 570	-4 867 277	-4 880 826	-5 148 564	105,5	1,6
Henkilösivukulut	-1 428 566	-1 425 869	-1 425 869	-1 480 576	103,8	3,6
Eläkekulut	-1 151 326	-1 136 026	-1 136 026	-1 190 946	104,8	3,4
Muut henkilösivukulut	-277 240	-289 843	-289 843	-289 629	99,9	4,5
Palvelujen ostot	-3 734 557	-3 645 944	-3 645 944	-3 893 077	106,8	4,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-514 520	-475 159	-475 159	-542 273	114,1	5,4
Avustukset	-163 416	-192 860	-192 860	-167 170	86,7	2,3
Muut toimintakulut	-886 558	-893 015	-893 015	-805 355	90,2	-9,2
Toimintakate	-9 654 746	-9 796 389	-9 809 938	-9 789 668	99,8	1,4
Poistot ja arvonalentumiset	-138 556	-79 901	-79 901	-131 671	164,8	-5,0
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	351 015	365 868	365 868	369 490	101,0	5,3
Vyörytykset	351 015	365 868	365 868	369 490	101,0	5,3
Kulut	-1 891 773	-1 903 964	-1 903 964	-1 932 278	101,5	2,1
Vyörytykset	-627 548	-640 051	-640 051	-658 975	103,0	5,0
Pääomavuokrat	-749 170	-748 986	-748 986	-754 551	100,7	0,7
Pääomavuokrien korot	-515 055	-514 927	-514 927	-518 752	100,7	0,7
Kust.lask.erät netto	-1 540 758	-1 538 096	-1 538 096	-1 562 788	101,6	1,4

**Nettomenot €/as,
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 2002-2011**

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan strategisina painopisteinä vuonna 2011 on ollut henkilöstön jaksaminen, tarkoituksenmukaiset toimintatavat sekä sivistystoimen julkisuuskuvan edistäminen.

Henkilöstön hyvinvointia ja jaksamista on edistetty huolehtimalla säännöllisistä työpaikkakouksista, joissa henkilöstöä on määrätietoisesti osallistettu toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Hiiden Opistolla toimii työhyvinvointitiimi yhtenä kolmesta opiston kehittämissuunnitelmaa tukevasta tiimistä. Museolle laadittiin henkilöstön hyvinvointiohjelma. Henkilöstölle järjestettiin virkistystoimintaa.

Kulttuuritiimi tulosalueen toimintaa ohjaavana elimenä vakiintui. Yhteistyö kulttuuritoiminnan suunnittelemiseksi ja kehittämiseksi vahvistui. Orkesterin lipunmyynnissä otettiin käyttöön Net-ticket -järjestelmä. Hiiden Opistossa verkostoitumista edistävän Valtakunnallisen alueellista aikuiskoulutuksen verkostoitumista edistävän Opin Ovi -hankkeen kautta opiston ajan-kohtainen opetustarjonta on tavoittanut entistä enemmän opiskelijoita. Kulttuurisihteerien työnjakoa järjesteltiin vuoden aikana.

Sivistystoimen julkisuuskuvaa on edistetty korkeatasoisella ja monipuolisella kulttuuritarjonnalla. Orkesteri säesti elokuussa maailmankuulua tenoria Placido Domingoa ja sai runsaasti valtakunnallista näkyvyyttä. Museon 100-vuotisjuhlavuotena avautui uudistettu perusnäyttely. Musiikkiopiston 40-vuotisjuhla konsertteineen sekä yhteissoittoviikko sai suurta näkyvyyttä. Teatterin täysipainoinen näytelmätarjonta veti hyvin yleisöä. Lohjan Muisti-hankkeen teemavuosi Kirjailijoiden Lohja onnistui hyvin. Lohjan Kesän toiminta iltamineen, kartanokonsertteineen ja tanssiviikkoineen keräsi runsaasti yleisöä.

Vapaan sivistystyön ja muun opetuksen tulosalueella Hiiden Opiston toiminnan volyymi on pysynyt vuoden 2010 tasolla. Opiston opiskelijamäärä oli 11 826 ja valtionosuuteen oikeuttavia toteutuneita tunteja kertyi 19 591. Lyhytkurssien lukumäärä kasvoi, mikä tuotti enemmän kurssimaksuja kuin koko lukuvuoden kestävät kurssit.

Musiikkiopisto juhli 40-vuotista taivaltaan yhteissoittoviikolla ja konserttisarjalla. Opisto kehitti aktiivisesti seudullista toimintaa erityisesti Vihdissä, jossa laajennettiin toimintaa uuteen toimipisteeseen Vihdin kirkonkylään. Varhaisiän musiikkikasvatus aloitettiin sekä Nummi-Pusulassa että Siuntiossa. Musiikkiopiston osalta myyntituottoarvio ei toteutunut.

Nuorisotoimessa nuorisotilojen ja erilaisten tapahtumien kävijämäärät nousivat vajaalla 1 500 kävijällä. Alueellisen nuorisotyön nuoriso-ohjaajat osallistuivat alueella tapahtuvaan monialaiseen verkostotyöhön. Erityisnuorisotyön suoritteet pysyivät vuoden 2010 tasolla, vaikka työntekijäresursseissa oli selkeää vajuusta koko vuoden ajan. Toimintaa kehitettiin useissa hankkeissa. Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama Omin Jaloin -hanke päättyi ja vakiinnutettiin osaksi palvelutoimintaa. Vuonna 2010 käynnistynyt koko kaupungin nuorisotyöllisyysprojekti päättyi. Projektissa työllistyi 64 nuorta. Nuorisotoimen ylijäämäinen tulos johdetaan suurimmaksi osaksi kierrätyskeskuksen myynnin odotettua suuremmasta kasvusta ja täyttämättä olleista vakansseista syntyneistä säästöistä.

Kulttuuritoimessa orkesterin toiminnan painopistealueena oli alueellinen toiminta ja se konsertoi ja teki yhteistyöhankkeita Lohjan seudun lisäksi muualla Uudellamaalla. Lohjan Teatterissa esitettiin viisi näytelmää. Kesäteatteri-hankkeen tarveselvitys valmistui. Kaivosmuseon kehittämissuunnitelma kansainväliseksi matkailukohteeksi ja valtakunnalliseksi kaivos- ja ruukkitoiminnan erikoismuseoksi valmistui. Kulttuuritoimen suurin ylitys on henkilöstömenoisissa, joihin löytyy osittainen kate saaduista tuista ja avustuksista.

Kirjastotoimessa kaupunginkirjaston lainaus lisääntyi 2,49 %, kävijöiden määrä lisääntyi 3,24 ja www-käyntien määrä kasvoi 11 %. Kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus kasvoi 37 %. ”Kiravo – kirjasto avoimena oppimisympäristönä” -projekti jatkui koulutoimen, elinkeinotoimiston, Novago Yrityskehitys Oy:n ja Helsingin kaupunginkirjaston kanssa. Seudullisessa Lukki-

kirjastojen yhteistyössä seutukuljetus vakinaistettiin. Toimintaa kehitettiin useissa kehittämissankkeissa.

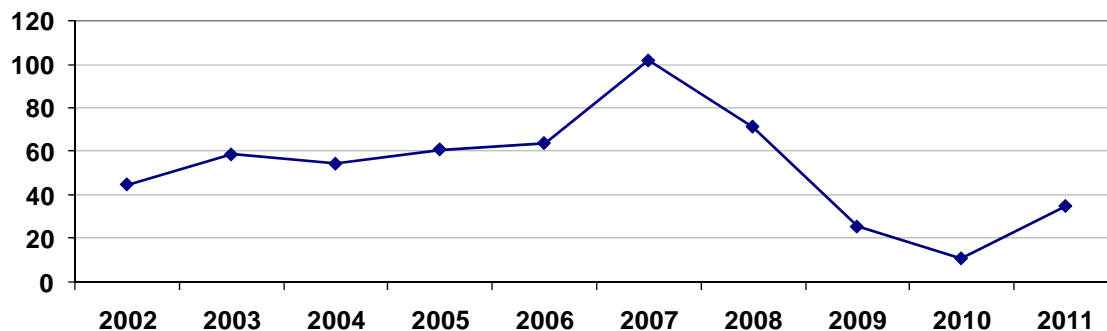
Liikuntatoimessa Lohjan Liikuntakeskus uudisti internet-sivustonsa ja sähköisen asiointin mahdollisuuksia parannettiin saattamalla loppuun tilanvaraus- ja ilmoittautumisohjelman hankintaprosessi. Merkittävää toimintavuonna oli lisääntynyt yhteistyö yksityisten liikunnan palvelutarjoajien, erityisesti St.Laurence Golf Oy ja Aplico Oy, kanssa. Liikuntapalvelujen kokonaissuoritemäärä laski hieman johtuen loppuvuoden huonosta ulkoilusäästä. Virkistysuimala Neidonkeitaan kävijämäärä 281 031 kävijää oli historian toiseksi korkein. Nousua vuoteen 2010 oli 8 398 kävijää. Liikuntakeskuksen omat tapahtumat (Talvitouhulat, Tenavatohinat ja Laavujen kierros) olivat erittäin suosittuja keräten tuhansia kävijöitä. Talouden osalta asetetut tavoitteet saavutettiin vuosikatteen kattaessa poistot.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakate oli 9 789 668 euroa, joka on 99,8 % lautakunnan talousarviosta. Toimintatuottoja kertyi noin 543 611 euroa yli talousarvion, erityisesti nuorisotoimessa ja kulttuuritoimessa. Nuorisotoimen osalta kierrätyskeskuksen maksutuottoja kertyi 24,8 % enemmän kuin vuonna 2010. Kulttuuritoimessa Lohjan kaupunginorkesterin sekä tuotot että kulut ylittyivät neton pysyessä talousarviossa. Kulujen osalta talousarvio ylittyi 523 341 eurolla. Suurimmat toimintamenojen ylitykset johtuvat siitä, että projekteille ei ole varattu erillistä määrärahaa. Näiden kate löytyy projekteille ja hankkeille saaduista tuista ja avustuksista.

10.1.9 Tekninen lautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
50 Tekninen lautakunta						
Toimintatuotot	27 951 525	28 308 792	28 308 792	28 782 786	101,7	3,0
Myyntituotot	17 703 226	17 646 237	17 646 237	18 013 347	102,1	1,8
Maksutuotot	258 729	291 366	291 366	245 889	84,4	-5,0
Tuet ja avustukset	81 226	73 163	73 163	35 333	48,3	-56,5
Muut toimintatuotot	9 908 344	10 298 026	10 298 026	10 488 217	101,8	5,9
Toimintakulut	-28 392 206	-28 890 324	-29 574 416	-30 174 262	102,0	6,3
Henkilöstökulut	-11 626 425	-11 868 882	-12 015 224	-12 154 994	101,2	4,5
Palkat ja palkkiot	-8 479 498	-8 574 206	-8 720 548	-8 877 839	101,8	4,7
Henkilösivukulut	-3 146 927	-3 294 676	-3 294 676	-3 277 155	99,5	4,1
Eläkekulut	-2 671 238	-2 775 726	-2 775 726	-2 769 534	99,8	3,7
Muut henkilösivukulut	-475 688	-518 950	-518 950	-507 621	97,8	6,7
Palvelujen ostot	-8 713 316	-8 676 180	-8 876 180	-9 044 724	101,9	3,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 179 433	-7 457 079	-7 607 079	-7 780 341	102,3	8,4
Avustukset	-153 554	-184 629	-372 379	-336 404	90,3	119,1
Muut toimintakulut	-719 479	-703 554	-703 554	-857 799	121,9	19,2
Toimintakate	-440 681	-581 532	-1 265 624	-1 391 476	109,9	215,8
Poistot ja arvonalentumiset	-7 658 034	-8 164 559	-8 164 559	-7 933 408	97,2	3,6
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	10 998 460	11 114 857	11 114 857	10 994 730	98,9	0,0
Vyörytykset	976 897	1 097 329	1 097 329	983 532	89,6	0,7
Pääomavuokrat	5 938 704	5 936 316	5 936 316	5 932 562	99,9	-0,1
Pääomavuokrien korot	4 082 859	4 081 212	4 081 212	4 078 636	99,9	-0,1
Kulut	-1 935 018	-2 017 770	-2 017 770	-1 972 196	97,7	1,9
Vyörytykset	-2 267 839	-1 684 988	-1 684 988	-1 639 375	97,3	-27,7
Pääomavuokrat	197 227	-197 204	-197 204	-197 226	100,0	-200,0
Pääomavuokrien korot	135 594	-135 578	-135 578	-135 595	100,0	-200,0
Kust.lask.erät netto	9 063 442	9 097 087	9 097 087	9 022 534	99,2	-0,5

Nettomenot €as, Tekninen lautakunta 2002-2011

Teknisen lautakunnan alaisessa toiminnassa vuonna 2011 painopisteenä oli kuntaliitospäätökseen tähtäävä valmistelu, kaupungin strategian mukaisten tavoitteiden toteuttaminen ja kaupungin kehittymisen mukanaan tuomat palvelu- ja investointipaineet. Seutuyhteistyössä jatkettiin alueellisen vesihuoltoverkostohankkeen toteuttamista.

Sitovaksi määrärahaksi vahvistettu tarkistettu toimintakate oli -1 265 624 € ja toimintavuoden toimintakatetoteuma -1 393 338 €, jolloin määräraha ylittyi 127 714 €. Toimintavuoden aikana toimintakatetta muutettiin seuraavasti: valtuusto 8.12.2010 vesihuoltoavustukset 47 100 € ja nuorten työllistämiprojektin rahoitus 146 342 €, 15.6.2011 vesihuoltoavustukset 135 300 €, 7.9.2011 vesihuoltoavustukset 5 350 €, 10.10.2011 poikkeuksellisen talven aiheuttamien liikenneväylien kunnossapitokustannusten, vesihuollon kohonneiden toimintakustannusten ja energian hintojen nousu 350 000 €.

Toimintatuotot ylittyivät 474 011 € eli 1,7 % ja toimintakulut 2 %, eli 599 846 €. Toimintatuottoja kertyi arvioitua enemmän konekeskuksen sisäisissä palveluissa, metsänmyynnissä, tilavuokrissa ja vesihuollossa. Toimintakulut ylittyivät eniten tilojen ylläpidossa, vesihuollossa, liikenneväylien ylläpidossa ja konekeskuksessa. Lisäksi jätehuollon toimintakulut ylittyvät, kun kuluihin kirjattiin kaupunginhallituksen 29.8.2011 § 294 päätöksellä Immulan kylän pilaantuneen maaperän kunnostamisen pakollinen varaus 154 000 €, johon ei myönnetty erillistä määrärahaa. Toimintamenoihin sisältyy taseeseen siirrettynä vesiosuuskunnille myönnettyjä, vielä maksamattomia avustuksia yhteensä 150 324 €. Toimintakulujen kokonaisuylitystä vähentää merkittävät säästöt ruoka- ja siivouspalveluissa sekä pelastuslaitoksen maksuosuudessa.

Uuden jätelain mukaisen yhteisen toimielimen perustamiseen liittyvä sopimusvalmistelu käynnistyi.

Toimintavuonna tehtiin päätös Immulan kylän alueella olevan tontin pilaantuneen maanperän kunnostusvarauksesta.

Strategisen energiahuoltoon liittyvän tavoitteen toteutumista jatkettiin lämpöyhtiöiden osakkeiden omistukseen liittyvillä päätöksillä.

Alueellisen pelastustoimen maksuosuus oli korotettu kustannuskehityksellä. Maksuosuus alitti kuitenkin merkittävästi talousarvion.

Yksitysteiden avustusten myöntämisessä noudatettiin vuonna 2009 vahvistettuja periaatteita.

Toimintavuoden aikana hallinnon tehtäviin siirrettiin joukkoliikenteeseen liittyvät asiat. Seudullinen henkilöliikennelogistikko siirtyi 1.8.2011 Siuntion kunnasta Lohjan kaupungin palvelukseen.

Keskushallinnon alaisessa asiakaspalvelukeskuksessa työskenteli toimintavuoden aikana hallinnon henkilöstöstä vuorotellen kaksi toimistosihteerä osaamisalueenaan kaupunkisuunnittelukeskuksen palvelut.

Kunnallistekniikan merkittävimmät suunnittelukohteet olivat Puruskorventien alikulkusilta katujärjestelyineen sekä Immulan ja Vappulan kaava-alueet. Yksittäisiä katusuunnitelmia laadittiin Sepänkadulle, Vadelmakujalle, Pianakujalle, Rajametsänkadulle, Tilhintielle, Amerikankadulle sekä Laiturikadulle. Merkittävimmät rakennushankkeet olivat Vappulan, Vienolan, Immulan ja Hemmolankadun kaava-alueet, Sepänkadun parantaminen ja osa Helsingiuksentien kevytliikenneväylästä. Virkkalan keskustan parantamistoihin osallistuttiin rahoitusosuuksella.

Liikenneväylien kunnossapidossa tulosta heikensi runsas lumentulo. Liikenneväylien toimintakate ylittyi 0,3 milj. eurolla. Konekeskuksen menoylitykset pystyttiin kattamaan pääosin vastaavilla tuloilla. Konekeskuksen kalustosta uusittiin metsätraktorin perävaunu, kaksi pakettiautoa ja uusittiin leasingautojen sopimuksia.

Viheralueita kunnossapidettiin niiden hoitoluokituksen mukaisella tasolla. Kunnossapidon painopiste oli keskustan viheralueiden ja sisääntuloteiden varsien siisteydessä sekä ranta- ja puistometsien raivauksessa viihtyisän asuinympäristön ylläpitämiseksi. Uimarantojen ja leikkipuistojen kunnossapidolla varmistettiin turvallisuuden ja toiminnallisuuden säilyttäminen. Investointimäärärahoilla uusittiin mm. Aurlahden E-venelaituri, Aurlahden rantapuiston valaistus ja Ruokjärven uimalaituri, leikkipuistojen välineitä ja aitoja Gunnarlassa, Postikadulla, Kartanopuistossa ja Aurlahdessa. Tapaninpäivän myrskyt aiheuttivat mittavia vahinkoja metsätiloilla. Toimintakate oli arvioitua parempi.

Vesihuoltoa toteutettiin Vappulan, Vienolan, Immulan ja Hemmolankadun kaava-alueille. Seudullisen vesihuollon Sammatti-Karjalohjan sekä Sammatti-Saukkola linjat ja Pitkäniemen jätevedenpuhdistamon saneerauksen kolmas vaihe valmistuivat.

Myydyn veden määrä lisääntyi edellisestä vuodesta myydyn määrän ollessa 2 088 274 m³. Kaikki pumpattu vesi on pohjavettä. Pitkäniemen, Peltoniemen ja Sammatin jätevedenpuhdistamoiden puhdistustulokset täyttivät asetetut jätevesien laskulupien lupaehdot. Vesi- ja viemärlaitoksen toiminnallinen tulos ei toteutunut talousarvion mukaisena johtuen toimintakulujen ylittymisestä. Toimintakate oli arvioitua heikompi. Toimintakatetta heikensi mm. koneiden ja laitteistojen ennakoitua suuremmat korjauskustannukset. Vesi- ja viemärlaitoksen tuloslaskelma, tase ja rahoituslaskelma ovat tilinpäätöksen liiteasiakirjoissa. Jäännöspääoman tuotto on talousarvion mukaisesti 9 %.

Tilapalveluissa toteutettiin mm. lastensuojeluyksikkö Lagus-rakennukseen, keskustan terveysaseman lääkäreiden vastaanottotilat, uusi asuntoyksikkö Paloniementie 50 C, Mäntynummen uusi liikuntahalli, Virkby skolan muutostyöt, päiväkotitilat Maksjoentie 11 tiloihin, Mäntynummen koulukeskuksen saneerausta ja Solbrinkenin koulun laajennusta, Vieremän päiväkodin ja Järnefeltin koulun sisäilmakorjaukset sekä putkikorjaustyöt Metsolan ja Perttilän kouluissa. Asuinrakennus Sahakatu 6:ssa paloi. Sammatin koulun ulkorakennus purettiin.

Koulujen uusi keittiö jäi hankesuunnitelmavaiheeseen odottamaan kuntaliitoksia. Nummentaan alakoulujen ja päiväkotien tarveselvitys valmistui ja jatkuu hankesuunnitteluna, Moisioon valmistui uuden päiväkodin hankesuunnitelma. Korvaavia asuntoyksiköitä valmisteltiin Lempinkadulle ja Paloniemeen.

Tilojen ylläpidon toimintakate jäi tavoitteesta. Loppuvuodesta pysäytettiin korjausrakentaminen kahdelta kuukaudelta lähes kokonaan talousarviossa pysymiseksi.

Kiinteistöjen korjausvelka kasvoi ollen n. 947 €/asukas. Yrityshautomo ja Roution liiketila myytiin. Koko rakennuskannan kuntotaso on 57 %, alle tyydyttävää tasoa. Toteutunut korjaamisen määrä oli 4,2 milj. euroa sisältäen korjausrakentamisen eli 2,3 % rakennuskannan teknisestä arvosta. Toimintakulut olivat 41,70 €/hum²/vuosi.

Ruoka- ja siivouspalveluissa jatkettiin toiminnan kehittämistä. Toteutettiin työmäärämitoituksia sekä ruoka- että siivouspalveluissa. Ruokalistat korjattiin syksyksi 2011 tarkistettujen ravitsemussuositusten pohjalta. Ruoka- ja siivouspalvelut osallistui tuotantokeittiön hankesuunnitelman valmisteluun. Palvelukotisäätiön kolmen palvelutalon ruoka- ja siivouspalvelut tulivat osaksi toimintaa.

Tulosalueen toimintakate toteutui arvioitua paremmin. Toiminnallisilla muutoksilla saatiin aikaan säästöjä (n. 527 000 €). Sisäinen laskutus Mysli-ohjelmalla otettiin käyttöön kaikissa päiväkodeissa. Käyttöön otolla vähennettiin aterioiden tuottamisen virhemarginaalia. Tuotan-

tomenetelmiin kiinnitettiin lisää huomiota ja otettiin osaksi käyttöön kylmävalmistusmenetelmä, jolla saatiin tuotantoa siirrettyä myös iltapäivään ja tasattua henkilöstötarvetta. Ruoka- ja siivouspalveluissa saavutettiin asetettu tuottojen taso.

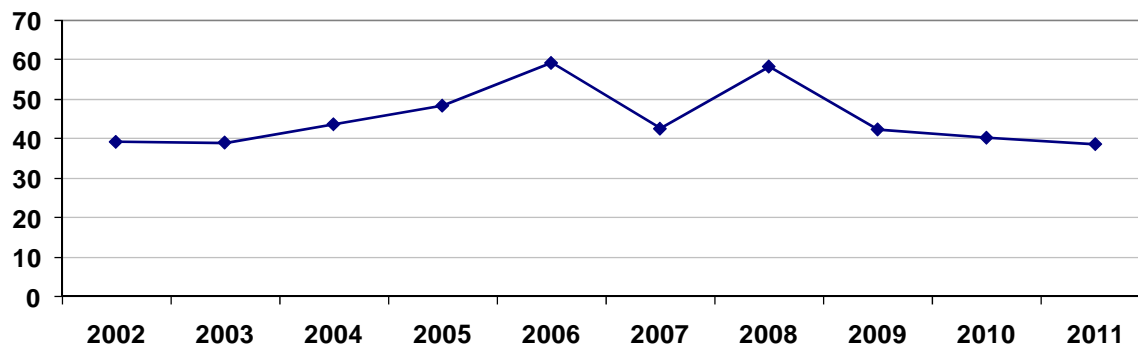
Ruoka- ja siivouspalveluissa sairauspoissaolot olivat korkeat, mikä näkyy sijaisten määrässä. Sisäisiä sijaisuuksia tehostettiin. Tulosalueen ongelmana ovat työntekijöiden pitkäaikaiset sairauspoissaolot sekä huono mahdollisuus tarjota kevennettyjä työpisteitä niitä tarvitseville työntekijöille, mikä useasti johtaa varhennetulle eläkkeelle.

10.1.10 Ympäristölautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
60 Ympäristölautakunta						
Toimintatuotot	1 743 087	2 013 393	1 763 393	1 769 235	100,3	1,5
Myyntituotot	402 387	381 941	381 941	284 274	74,4	-29,4
Maksutuotot	769 030	710 906	710 906	864 018	121,5	12,4
Tuet ja avustukset	139 384	207 612	207 612	169 875	81,8	21,9
Muut toimintatuotot	432 285	712 933	462 933	451 066	97,4	4,3
Toimintakulut	-3 347 580	-3 547 450	-3 547 450	-3 310 428	93,3	-1,1
Henkilöstökulut	-2 013 527	-2 069 906	-2 069 906	-2 012 202	97,2	-0,1
Palkat ja palkkiot	-1 596 729	-1 632 120	-1 632 120	-1 590 140	97,4	-0,4
Henkilösivukulut	-416 798	-437 786	-437 786	-422 061	96,4	1,3
Eläkekulut	-329 049	-341 341	-341 341	-332 773	97,5	1,1
Muut henkilösivukulut	-87 748	-96 445	-96 445	-89 288	92,6	1,8
Palvelujen ostot	-1 205 118	-1 357 612	-1 357 612	-1 171 554	86,3	-2,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-41 354	-32 162	-32 162	-30 393	94,5	-26,5
Avustukset	-6 782	-1 725	-1 725	-4 700	272,4	-30,7
Muut toimintakulut	-80 799	-86 044	-86 044	-91 579	106,4	13,3
Toimintakate	-1 604 494	-1 534 057	-1 784 057	-1 541 194	86,4	-3,9
Poistot ja arvonalentumiset	-36 260	-40 517	-40 517	-51 729	127,7	42,7
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	49 989	66 861	66 861	54 307	81,2	8,6
Vyörytykset	49 989	66 861	66 861	54 307	81,2	8,6
Kulut	-212 019	-249 768	-249 768	-205 474	82,3	-3,1
Vyörytykset	-181 588	-219 314	-219 314	-175 775	80,1	-3,2
Pääomavuokrat	-18 033	-18 047	-18 047	-17 599	97,5	-2,4
Pääomavuokrien korot	-12 398	-12 407	-12 407	-12 100	97,5	-2,4
Kust.lask.erät netto	-162 030	-182 907	-182 907	-151 167	82,6	-6,7

Nettomenot €as, Ympäristölautakunta 2002-2011

Ympäristölautakunnan alainen toiminta vuonna 2011 painottui kaupungin strategian mukaisien tavoitteiden toteuttamiseen, kuntaliitospäätöksen valmisteluun ja osayleiskaavatyöhön.

Valtuuston ympäristölautakunnan määrärahaksi vahvistama toimintakate oli -1,784 milj. euroa ja toimintakate toteutui -1,541 milj. euron suuruisena, jolloin määräraha alittui 242 864 euroa. Toimintakauden aikana valtuusto tarkisti toimintakatetta 250 000 eurolla alentamalla kehittämiskorvausten tuottoarviota.

Toimintatuotot kokonaisuudessaan toteutuivat 0,3 %:n tarkkuudella. Toimintamenot alittuivat 237 022 euroa eli 6,7 %. Menosäästöjä syntyi sekä palkkausmenoissa että palvelujen osassa.

Maankäytössä yleiskaavatyö eteni. Yleiskaavoista taajamaosayleiskaava valmistui ehdotukseksi ja keskustan osayleiskaavaluonnos oli alkuvuonna nähtävillä.

Maankäytön suunnittelussa valmistui kaavoja seuraavasti:

Kaupunginhallituksessa hyväksyttiin:

- Virkkala, korttelit 2038 muutos
- Ojamo, korttelit 1593-1595, Maksjoki korttelinosa 1587 muutos
- Jönsböle, siirtolapuutarha-alueen muutos

Valtuustossa hyväksyttiin:

- Kisakallion Urheiluopiston asemakaava
- Ahtsalmen korttelinosan 26 (Hietakujan) muutos
- Muijalan korttelit 484-492 ja 472 muutos ja laajennus
- Vappulan korttelit 1670-1679 asemakaava
- Roution korttelit 680, 683-686 ja 712 (Ratsutilan eteläpuoli) muutos
- Jönsbölen korttelit 314, 315, 424, korttelinosat 323, 325, 347 muutos
- Myllylammen korttelinosan 423 muutos (Palvelutalo)
-

Asemakaavan muutoksia laadittiin:

- Anttilan keskustakortteleissa 42 (kilpailualue)
- Aurlahdessa ranta-alue
- Hiidensalmen pohjoisosan kortteleissa 190, 191 ja 195 (ns. kilpailualue)
- Gruotilan korttelinosassa 518 Ojaniitun koulu- päiväkotit
- Routiolla korttelinosassa 658
- Virkkalassa korttelinosassa 236 Karjakujalla
- Jönsbölessä matkailu- ja ajoneuvoalue

Asemakaavan muutoksiin liittyviä osallistumis- ja arviointisuunnitelmia valmistui:

- Tynninharjun K-Citymarketin laajentaminen Keskustassa torin alueen ja sen lähikorttelit
- Ns. Nahkurintorin kauppa- ja palvelukeskus
- Gunnarlassa pientaloalueen muutos- ja laajennus

Uudistettu rakennusjärjestys hyväksyttiin valtuustossa 13.4.2011.

Suunnittelutarvepäätöksiä, poikkeamispäätöksiä ja lausuntoja annettiin hieman edellisvuotta vähemmän.

Vuoden 2011 aikana valmistui Uudenmaan ELY:n, Länsi-Uudenmaan kuntien, Uudenmaan liiton ja muiden joukkoliikenteen sidosryhmien kanssa yhteistyönä joukkoliikenteen palvelutasomäärittely. Lohjan kohdalla kehittämistarpeina tuli esille Virkkala-Lohja-Muijala-Helsinki -viikonloppuyhteyksien parantaminen. Tulevan kuntaliitoksen myötä joukkoliikenneyhteyksiä Siuntion ja Rantaradan suuntaan tulisi parantaa. Karjalohjan ja Nummi-Pusulan suuntiin

joukkoliikennetarjonta tulisi pitää vähintään nykyisellä tasolla. Lohjan sisäisessä liikenteessä tulisi myös säilyttää vähintään nykyinen palvelutaso.

Kesälle 2011 ostettiin liikennettä Siuntion ja Karjalohjan suuntiin. Lohjan sisäiseen liikenteeseen ostettiin syksystä 2011 lähtien aamuyhteys Lohjan linja-autoaseman ja Virkkalan välille.

Länsi-Uudenmaan henkilöliikennelogistikko aloitti Lohjan kaupungin palveluksessa 1.8.2011. Lohjalla aloitettiin uuden palveluliikenteen suunnittelu, joka kilpailutetaan kevääksi 2012.

Lohjalla laskettiin Lohjalipun asiakashintaa vuoden 2011 alusta 15 %. Samaan aikaan myös HSL:n liityntälipun runkomatkasidonaisuus loppui. Nämä muutokset kasvattivat Lohjalipun myyntiä 17,7 % ja HSL:n liityntälipun myyntiä 79,5 % vuoteen 2010 verrattuna.

Tehtyjen matkojen määrä kaikilla kaupungin tukilipuilla yhteensä (Lohjalippu, HSL:n liityntälippu, Länsi-Uudenmaan seutulippu ja Lohjan kaupunkilippu) kasvoi edellisestä vuodesta 8,2 %. Palveluliikenteessä puolestaan matkustajamäärä laski 12,3 %.

Rakennusvalvonnan vuosi oli toiminnantäyteinen: lupa- ja katselmusmäärät kasvoivat edelleen ja erilaisia rakentamisen lupa-asioita käsiteltiin yhteensä noin 1500 kpl. Lupapäätösten (rakennus- ja toimenpideluvat ja ilmoitukset) määrä kasvoi noin 11 % edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvusta huolimatta toiminnan tuotot toteutuivat arvioitua pienempänä, koska ei ollut mitään suuria hankkeita. Koska myös kulut alittuivat arvioidusta, oli toimintakate positiivinen ja 8 % arvioitua parempi.

Uusittu rakennusjärjestys astui voimaan toukokuun alusta. Yksi merkittävimmistä muutoksista oli pienten vajojen yms. lupamuodon muuttaminen ilmoitusmenettelystä rakennusluvaksi. Samaan aikaan lakimuutos teki maalämpökaivojen rakentamisesta luvanvaraista, mikä osaltaan hieman lisäsi lupamääriä.

Rakennusvalvonnan päivystystä hoidettiin edelleen Sammatissa kerran viikossa ja Karjalohjalle myytiin rakennustarkastajan palvelut aiemman sopimuksen mukaisesti. Rakennustarkastajille hankittiin työmaakäyttöön kannettavat tietokoneet. Lisätoimistoresurssin avulla saatiin mm. lupaluettelot ja lupatilannekartat sähköiseen muotoon.

Rakennusvalvonnan jatkuvan resurssipulan vuoksi lupakäsittely ruuhkautui ja lupien käsittelyaika venyi useisiin kuukausiin. Lakisäätöisiäkin tehtäviä jäi hoitamatta: luvattoman rakentamisen ja rakennetun ympäristön hoidon valvontaan oli mahdollisuuksia lähinnä vain ilmoitusten perusteella, ja rakennus- ja huoneistotietojen ylläpitovelvollisuudesta jouduttiin tinkimään. Lisäksi toiminnan kehittäminen, nettisivujen hyödyntäminen ja ohjeistuksen lisääminen jäi lähes olemattomaksi. Rakennusvalvonnan toiminnan painopistealueeseen, rakentamisen ennakkoneuvontaan ja suunnittelun ohjaukseen ei kyetty riittävästi panostamaan.

Ympäristötoimessa hoidettiin sopimuksen mukaisesti Nummi-Pusulan ympäristönsuojelun tehtävät sekä erillisin toimeksiannoin myös Karjalohjan tehtäviä. Hiiden ympäristökartasto päivitettiin mm. luontotietojen osalta ja muidenkin kuntien osalta. Kartastolla on nyt yli 80 käyttäjää lähes 20:stä eri organisaatiosta.

Vesistöjen kunnostusasioissa avustettiin Enäjärven suojeluyhdistystä Enäjärven kunnostussuunnitelman laadinnassa. Hiidenvesi -projektiin osallistuttiin ohjelman mukaisesti. Projektissa keskityttiin kuormituksen vähentämiseen rakentamalla laskeutus- ja kosteikkoaltaita, perustamalla suojavyöhykkeitä sekä toteuttamalla ravinnetaselaskelmia. Hankkeessa saatiin valmiiksi Vaanilanlahden kosteikon rakentaminen. Veden laadun seuranta jatkettiin Sammatin järvissä yhteistyössä paikallisten järviensuojeluyhdistysten kanssa ja muualla Lohjaa yhteistyössä Uudenmaan ELY -keskuksen kanssa.

Ilmanlaadun ja pohjavesien seuranta sekä ympäristöklusterin toimintaa jatkettiin toiminnanharjoittajien kanssa. Mahis -projektin luonnonhoitoryhmä kunnosti luontopolkuja ja niiden ra-

kenteita sekä hoiti arvokkaita luontokohteita ja perinnemaisemia. Luonnonsuojelua edistettiin järjestämällä paikallisten luontojärjestöjen kanssa parisenkymmentä luontoretkeä sekä neuvottelemalla maanomistajien kanssa arvokkaiden luontokohteiden suojelusta. Jatkettiin vieraslajien esiintymien selvittämistä ja kasvustojen torjuntaa yhteistyössä lukuisten maanomistajien ja vapaaehtoisten talkoolaisten kanssa. Hoidettiin perinnemaisemia yhteistyössä luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piirin kanssa.

Ympäristöyksikkö on tiedottanut kaupungin nettisivuilla eri tapahtumista sekä antanut neuvontaa erilaisilla tiedotteilla: Öljysäiliöiden tarkastamisista, roskien poltosta, haravointijätteidensä käsittelystä, vieraslajien esiintymisistä ja luontoretkeistä. Ympäristövalvonnan vakituisen henkilökunnan resurssit kuuluivat pääosin akuuttien ympäristöongelmien ja valitusten selvittämiseen sekä ympäristönsuojelulainsäädännön edellyttämien lupien, ilmoitusten ja raporttien käsittelyyn.

Vuonna 2011 ympäristölupapäätöksiä tehtiin Lohjalla 3 kpl ja Nummi-Pusulassa 4 kpl. Kesäharjoittelijoiden avustuksella toteutettiin pohjavesialueella sijaitsevien pienyritysten valvontaa. Tarkastuksia näihin kohteisiin tehtiin 20 kpl.

Lohjan ympäristövalvonta lähetti kesällä 2011 öljysäiliöiden määräaikaistarkastuksia koskevia kirjeitä sekä Nummi-Pusulassa että Lohjan alueella. Yhteensä säiliökohteita oli 243 kappaletta, joista Nummi-Pusulassa 163 ja Lohjalla 85. Lohjalla kohteeksi valittiin iäkkäät öljysäiliöt (asennusvuosi 1965 -1966), joita ei rekisterin tietojen mukaan ole tarkastettu määräysten mukaisesti. Lisäksi Lohjalla lähetettiin kehotuskirje tarkastaa öljysäiliö 79 kiinteistölle. Nummi-Pusulassa kirjeitä lähetettiin kiinteistölle, joiden tarkastuksia ei öljysäiliörekisterin mukaan ollut tehty ympäristönsuojelumääräysten mukaisesti.

Yhteistyötä jatkettiin Länsi-Uudenmaan hajajätevesihankkeessa hajajätevesistrategian mukaisesti. Jätevesiasetuksen valvontaa ja neuvontaa tehtiin yhteistyössä Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:n kanssa. Yhteistyöhankkeen puitteissa toteutettiin kiinteistökohtaisia neuvontakäyntejä Lohjalla 75 kpl ja Nummi-Pusulassa 17 kpl. Lohjalla käyntejä tehtiin Paurin, Mäntylän ja Lylyisten alueilla ja Nummi-Pusulassa Hyönölän alueella. Lohjan pohjavesialueiden suojelusuunnitelma valmistui vuoden lopulla.

Ympäristöyksikössä valmisteltiin ja tehtiin vuonna 2011 ympäristölakien mukaisia ratkaisuja 76 kpl, lausuntoja annettiin 257 kpl, tarkastuksia tai valvontakäyntejä tehtiin 340 kpl ja erilaisia selvityksiä ja raportteja tarkastettiin 360 kpl. Näissä suoriteluvuissa on mukana sekä Lohjan että Nummi-Pusulassa alueella suoritettavat tehtävät. Karjalohjalta ympäristöyksikköön on vuonna 2011 tullut 9 toimeksiantoa.

Kiinteistö- ja kartastotoimen tonttipalvelussa aloitti uusi maankäyttöinsinööri syyskuun alussa.

Maapoliittisen ohjelman mukaisesti vireillä olleiden asemakaavojen ja asemakaavanmuutosten yhteydessä valmisteltiin maankäyttösopimuksia Jönsbölessä, Hietakujalla sekä Takaroutiolla. Kaavoituksen käynnistämissopimuksista neuvoteltiin Gunnarlassa, Hiidensalmessa ja Tynninharjulla.

Kiinteistöjä hankittiin n. 30,6 ha. Omakotitontteja myytiin 26 ja vuokrattiin 4. Teollisuus- ja liiketonttien kauppoja tehtiin 4. Tonttijakoja hyväksyttiin 23. Tontteja lohkottiin 75 ja yleisiä alueita 1.

Pitkään vireillä olleita haltuun otettujen rakennuskaavatiealueiden lohkomisista, joita on edelleen tekemättä erittäin paljon, ei muiden kiireellisempien töiden vuoksi pystytty tekemään. Alueiden tallentaminen karttajärjestelmään on osittain edelleen kesken.

Sammatin kaava-alueelta päivitettiin kaavanpohjakarttaa 610 ha ilmakuvauksiin ja stereokartoitukseen perustuen. Lisäksi ylläpito tapahtui maastomittauksiin perustuen tarpeellisilta osin täydentäen.

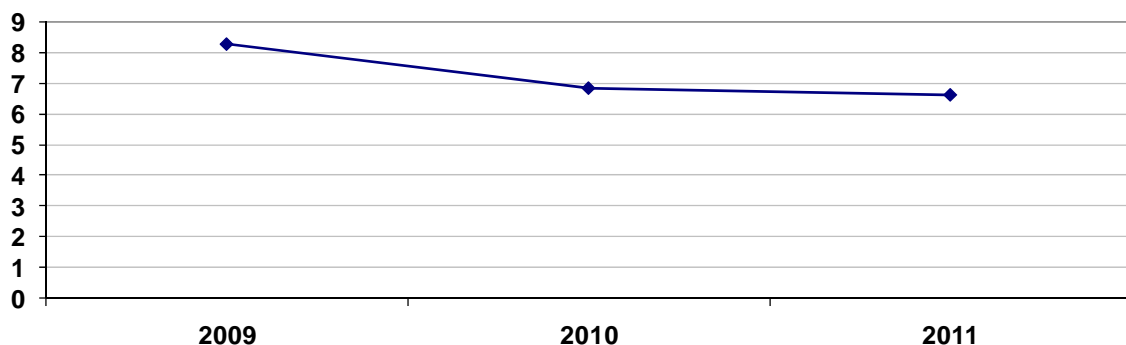
Kaupungin intranet verkossa toimivan Facta WebGIS palvelun tietosisältöä on täydennetty mm. osoitehaulla. Tietosisältöä on päivitetty ja parannettu myös muilta osin.

Kiinteistönmuodostukseen, kartaston ylläpitoon ja kunnallistekniikan rakentamiseen liittyviä maastotöitä suoritettiin tarpeiden ja työohjelmien mukaisesti. Rakennuksia merkittiin maastoon 234 ja sijaintikatselmuksia tehtiin 401 kpl. Rakennusten merkintämittausten määrä kasvoi n. 38 % vuodesta 2010.

10.1.11 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta

	TP 2010	TA 2011	TA 2011 (muut.)	TP 2011	Tot. %	Muutos % 10/11
65 Länsi-Uudenmaan ymp.terv.ltk						
Toimintatuotot	677 061	648 694	648 694	653 846	100,8	-3,4
Myyntituotot	120	529 763	529 763	20	0,0	-83,3
Maksutuotot	676 941	108 931	108 931	653 826	600,2	-3,4
Tuet ja avustukset	0	10 000	10 000	0	0,0	0,0
Toimintakulut	-948 083	-945 249	-945 249	-916 152	96,9	-3,4
Henkilöstökulut	-754 831	-762 239	-762 239	-722 786	94,8	-4,2
Palkat ja palkkiot	-573 557	-585 580	-585 580	-530 939	90,7	-7,4
Henkilösivukulut	-181 274	-176 659	-176 659	-191 847	108,6	5,8
Eläkekulut	-150 248	-142 222	-142 222	-154 972	109,0	3,1
Muut henkilösivukulut	-31 026	-34 437	-34 437	-36 875	107,1	18,9
Palvelujen ostot	-115 115	-110 832	-110 832	-121 143	109,3	5,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-21 828	-14 157	-14 157	-11 702	82,7	-46,4
Muut toimintakulut	-56 309	-58 021	-58 021	-60 521	104,3	7,5
Toimintakate	-271 023	-296 555	-296 555	-262 306	88,5	-3,2
Kustannuslaskennalliset erät						
Tuotot	152 042	173 830	173 830	168 958	97,2	11,1
Vyörytykset	152 042	173 830	173 830	168 958	97,2	11,1
Kulut	-206 626	-233 057	-233 057	-223 585	95,9	8,2
Vyörytykset	-191 663	-218 131	-218 131	-208 228	95,5	8,6
Pääomavuokrat	-8 867	-8 845	-8 845	-9 101	102,9	2,6
Pääomavuokrien korot	-6 096	-6 081	-6 081	-6 256	102,9	2,6
Kust.lask.erät netto	-54 584	-59 227	-59 227	-54 627	92,2	0,1

Nettomenot €/as, Länsi-Uudenmaan ymp.terv.ltk 2009-2011

Sitovaksi määrärahasi vahvistettu tarkistettu toimintakate oli -296 555 € ja toimintavuoden toimintakate toteutuma oli -262 306 €, jolloin määräraha alittui 34 249 €. Toimintatuotot ylittyivät 5 152 € eli 0,8 % ja toimintakulut alittuivat 29 097 € eli 3,1%.

Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyden yhteistyöalueen muodostavat Karjalohja, Karkkila, Lohja, Nummi-Pusula, Siuntio ja Vihti. Asukkaita yhteistoiminta-alueella on noin 87 000. Toimipisteitä organisaatiolla on yhteensä seitsemän, kolme toimistopistettä ja neljä eläinlääkäri-vastaanottoa. Henkilöstöresurssit ovat 13,5 henkilötyövuotta. Hygieeniko/kaupungineläinlääkärinvirka oli koko toimintavuoden ajan avoinna.

Yhteistoimintaorganisaation tehtäviin kuuluvat mm. elintarvikelain, eläinlääkintähuoltolain, eläinsuojelulain, eläintautilain, terveydensuojelulain, tupakkalain, kuluttajaturvallisuutta koskevan lain ja kemikaalilain mukaiset tehtävät sekä mm. tietyt lääkelain, ulkoilulain ja maatalouspolitiikkalain mukaiset tehtävät.

Yhteistoimintasopimuksen mukaisesti sopijakunnille oli laadittu palvelusopimus, jossa määriteltiin toiminnan laajuus ja laatu. Palvelusopimuksessa määriteltiin myös kuntalaskutuksen perusteet. Maksuosuus perustuu asukasluukuun, valvonnan piirissä olevien kohteiden kunkohtaiseen määrään sekä eläinlääkinnän kunkohtaiseen asiakaskäyntimäärään. Ympäristöterveydenhuollon valvontapanosta myytiin myös organisaation ulkopuolelle Hankoon.

Ympäristöterveydenhuollon terveysvalvontaa toteutettiin resurssien puitteissa. Terveystensuojelua edistettiin arvioimalla yhteistyössä muiden sektoreiden kanssa hankkeiden, suunnitelmien ja kaavojen vaikutuksia, antamalla lausuntoja ja osallistumalla yhteistyöhön mm. ympäristöterveyden kannalta merkittävän hyvinvointityöryhmän sekä eri kuntien sisäilmaryhmi- en toimintaan.

Eri lakien mukaisten palvelujen suoritteiden kuukausittaista seurantaä jatkettiin. Seurattiin tuotetuista palveluista perittyjä maksutuottoja kuukausittain. Lihantarkastustoiminta siirtyi valtion toiminnaksi toimintavuoden aikana. Henkilöstön osaamista ja ammattitaitoa edistettiin henkilöstön osallistumisella alan koulutustilaisuuksiin sekä läpikäymällä koulutustilaisuuksien sisältöä yhteisesti.

Eläinlääkintähuollon keskeisiä painopistealueita ovat eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, eläinsuojelu ja eläintautivalvonta sekä peruseläinlääkintäpalveluiden tuottaminen kuntalaisille.

Peruseläinlääkinnässä tavoitteena oli palvelun turvaaminen kohtuuetäisyydellä kuntalaisille sekä ympärivuorokautisen peruseläinlääkintäpalvelun toimintavarmuuden varmistaminen neljän virkaeläinlääkärin työpanoksella. Toimintavuoden aikana arvioitiin toimipisteiden määrää suhteessa lainsäädännön tuomiin velvoitteisiin. Eläinlääkintähuoltolain mukainen suunnitelma hyväksyttiin.

10.2 Tuloslaskelman toteutuminen

Tuloslaskelman toimintakate ylitti muutetun talousarvion 384 000 eurolla. Kun budjetoimat-
tomat käyttöomaisuuden myyntivoitot/-tappiot lasketaan mukaan, alittui toimintakate 1,6 milj.
eurolla. Valtuuston päättämään talousarvioon verrattuna toimintatuotot ylittyivät 4,0 milj. eu-
roa, josta maksutuottojen ja avustusten ylittymisen osuus oli yhteensä noin 3,6 milj. euroa.
Suurimmat tuottojen ylitykset syntyivät vanhushpalveluissa ja perusturvan erityispalveluissa,
opetustoimessa, nuorisotoimessa, kulttuuritoimessa ja kunnallistekniikassa.

Henkilöstökulut ylittivät muutetun talousarvion kuluarvion noin 1,1 milj. eurolla, jolloin to-
teumaprosentiksi muodostui 101,0. Alkuperäiseen talousarvioon verrattuna ylitys oli 1,7 milj.
euroa. Henkilöstökuluissa palkat ja palkkiot ylittyivät 0,9 milj. euroa ja eläkekulut 0,3 milj. eu-
roa muiden henkilöstösivukulujen hieman alitessa. Palvelujen ostot ylittivät alkuperäisen ta-
lousarvion 5,9 milj. euroa ja muutetunkin talousarvion 4,0 milj. euroa. Alun alkaen vuoden
2010 tilinpäätöksen palvelujen ostot päätyivät suuremmiksi kuin vuoden 2011 talousarviossa
varattu euromäärä. Erikoissairaanhoidon myönnettiin 1,5 milj. euron ylitys, joka ei kuiten-
kaan kulunut täysimääräisesti. Materiaalien hankintoihin käytettiin hieman budjetoitua
enemmän. Sen sijaan avustuksiin käytettiin 0,7 milj. euroa budjetoitua vähemmän, mikä hei-
jasti yleisen taloudellisen tilanteen kohentumista alituksen kohdistuessa pääosin perustoi-
meentulotukeen. Muut kulut toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti.

Lautakunnittain tarkasteltuna toimintakatteesta muodostuvan määrärahan ylittivät keskus-
vaalilautakunta, yleinen luottamushenkilöhallinto, sosiaali- ja terveyslautakunta, opetuslauta-
kunta ja tekninen lautakunta. Yleiseen luottamushenkilöhallintoon sisällytettiin kuntaliitosval-
mistelun kustannukset. Sosiaali- ja terveyslautakunnassa ylitys aiheutui vanhushpalveluista ja
erityispalveluista, opetuslautakunnassa varhaiskasvatuksesta sekä teknisessä lautakunnas-
sa kunnallistekniikasta ja tilapalveluista. Toimintakatteen ylityksen lisäksi sosiaali- ja terveys-
lautakunnan sekä opetuslautakunnan toimintakatteen muutosta suuremmat kulujen ylitykset
katettiin varovaisesta budjetoinnista aiheutuneilla tuottojen ylityksillä. Talouden kiristyessä
toimintakatteen tarkastelu ja sitovuustaso ei välttämättä enää ole riittävä tulosohjauksen väli-
ne.

Verotulot ylittivät alkuperäisen talousarvion 2,2 milj. eurolla. Sen sijaan 1. kolmannesvuosira-
portin yhteydessä korotetusta 4,1 milj. euron arviosta noin 2 milj. euroa jäi toteutumatta. Tar-
kistetun arvion alitus johtui kunnallisveron tuotosta, kun yhteisöveron tuottoarvio hieman yliti.
Valtionosuuksia kertyi 2,0 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän, mitä koskeva
tarkistus tehtiin jo 1. kolmannesvuosiraportin yhteydessä.. Nettorahoituskulut jäivät 0,2 milj.
euroa talousarviossa ennakoitua pienemmiksi.

Alkuperäisessä ilman myyntivoittoja laaditussa talousarviossa vuosikatteeksi muodostui 7,9
milj. euroa. Myönnettyjen lisämäärärahojen ja tuloarvioiden tarkistusten jälkeen arvioitiin 2.
kolmannesvuosiraportin ennusteessa vuosikatteeksi 10,6 milj. euroa. Ilman omaisuuden
myyntiä vuosikatteeksi muodostui kuitenkin vain 8,8 milj. euroa, mikä oli pienempi kuin pois-
tojen määrä.

LOHJAN KAUPUNKI
Ulkoiset + sisäiset

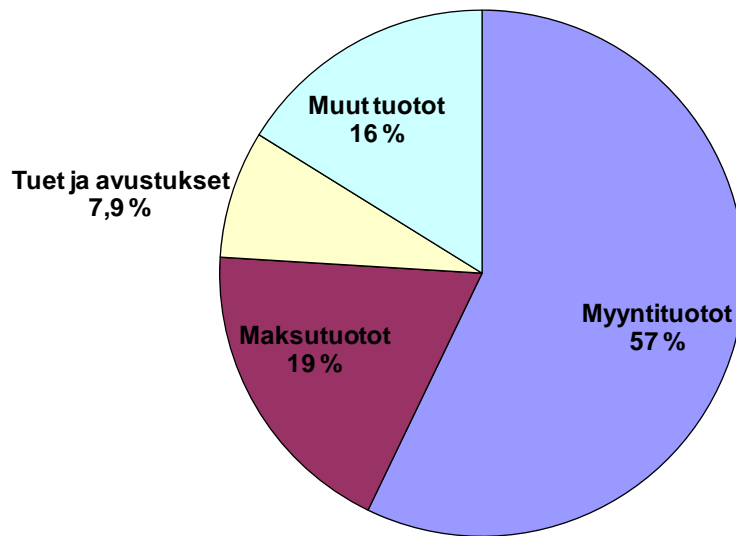
TULOSLASKELMA 2011

	Alku-peräinen talousarvio	Talous- arvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma sisältää myynti- voitot ja - tappiot	Toteutuma %
TOIMINTATUOTOT					
Myyntituotot	46 637 261	0	46 637 261	46 889 629	100,54
Maksutuotot	13 020 610	0	13 020 610	15 451 949	118,67
Tuet ja avustukset	5 182 813	114 000	5 296 813	6 460 233	121,96
Muut tuotot	13 317 864	-250 000	13 067 864	15 366 636	117,59
Yhteensä	78 158 548	-136 000	78 022 548	84 168 448	107,88
			sisältää myyntivoittoja	2 108 741	
TOIMINTAKULUT					
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	83 822 605	587 283	84 409 888	85 289 718	101,04
Henkilöstösivukulut	20 127 777	31 572	20 159 349	20 414 411	101,27
	4 855 000	22 821	4 877 821	4 829 208	99,00
Palvelujen ostot	106 716 694	1 887 000	108 603 694	112 641 569	103,72
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	13 053 139	150 000	13 203 139	13 355 057	101,15
Avustukset	11 569 353	187 750	11 757 103	11 060 503	94,08
Muut kulut	12 910 639	0	12 910 639	12 863 888	99,64
Yhteensä	253 055 207	2 866 426	255 921 633	260 454 353	101,77
			sisältää myyntitappioita	111 171	
TOIMINTAKATE	-174 896 659	-3 002 426	-177 899 085	-176 285 905	99,09
Verotulot	140 080 000	4 120 000	144 200 000	142 231 256	98,63
Valtionosuudet	43 736 000	1 564 000	45 300 000	45 690 193	100,86
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT					
Korkotuotot	187 129	0	187 129	193 691	103,51
Muut rahoitustuotot	632 000	0	632 000	854 147	135,15
Korkokulut	1 801 000	0	1 801 000	1 679 936	93,28
Muut rahoituskulut	21 000	0	21 000	160 151	762,62
Yhteensä	-1 002 871	0	-1 002 871	-792 250	79,00
VUOSIKATE	7 916 470	2 681 574	10 598 044	10 843 294	102,31
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	9 445 082	0	9 445 082	9 231 548	97,74
SATUNNAISET ERÄT					
TILIKAUDEN TULOS	-1 528 612	2 681 574	1 152 962	1 611 746	139,79
Poistoeron lisäys/vähennys	21 448	0	21 448	25 526	119,01
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-1 507 164	2 681 574	1 174 410	1 637 272	139,41

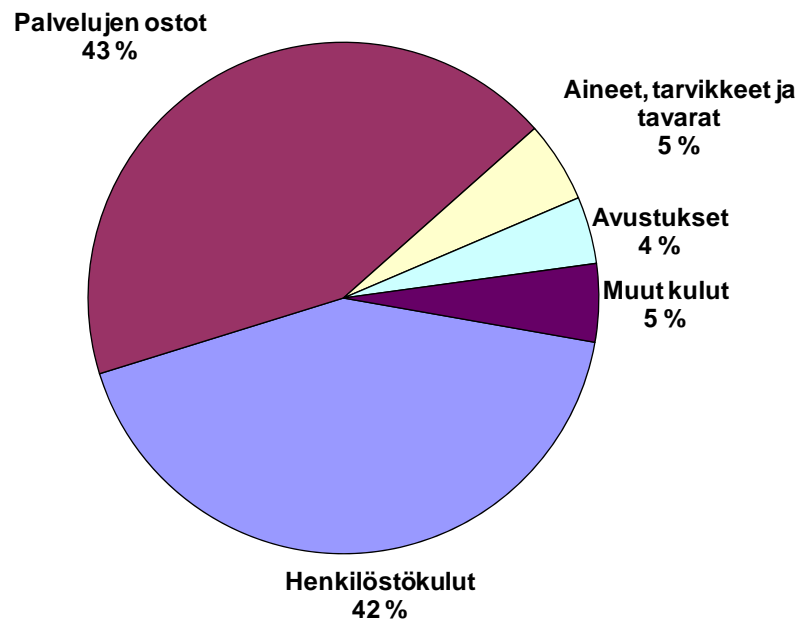
*)

*) Investointeihin sisältyvä sisäinen erä 7.129,51 euroa

Toimintatuotot %-osuudet 2011, ilman myyntivoittoja

Toimintakulut 2011, %-osuudet

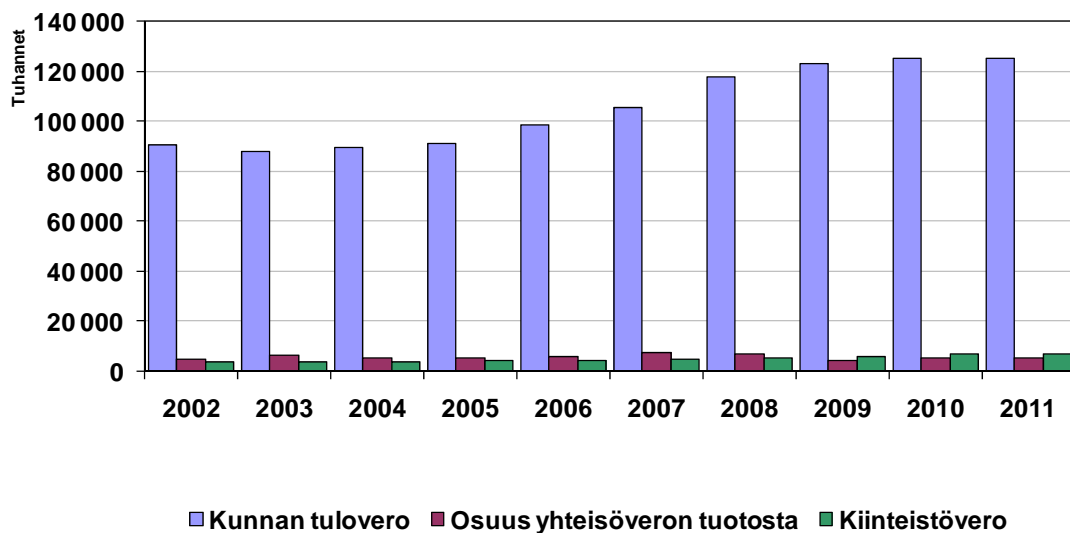

Seuraavissa taulukoissa on erikseen esitetty verotulojen ja valtionosuuksien toteutuminen euroina:

VEROTULOJEN ERITTELY

Verotulot	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	126 797 000	4 120 000	130 917 000	128 639 947	-2 277 053
Kiinteistövero	7 409 000	0	7 409 000	7 301 732	-107 268
Osuus yhteisöveron tuotosta	5 874 000	0	5 874 000	6 289 578	415 578

Verotulojen erittely 2002-2011

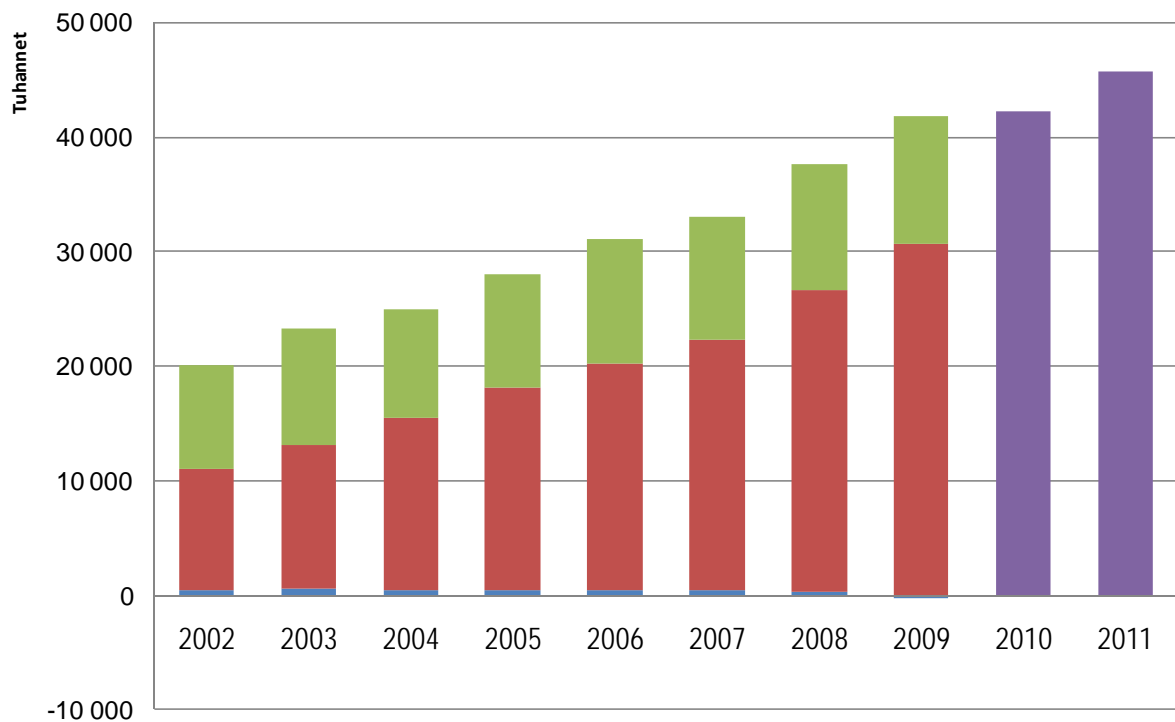
Ansiotulot – Vähennykset 2005-2011

Vero- vuosi	Tulovero- prosentti	Ansiotulot - vähennykset (1000 €)	Muutos %
2005	18,0	530 272	3,0
2006	18,5	562 829	6,1
2007	18,5	612 464	8,8
2008	19,0	650 923	6,3
2009	19,0	654 678	0,6
2010	19,5	669 287	2,2
2011	19,5	703 534	5,1

VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Talousarvio- muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Valtionosuudet	43 736 000	1 564 000	45 300 000	45 690 193	390 193
Kunnan peruspalvelujen (ns. yhden putken) valtionosuus, ml. tasaukset				49 983 993	
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet				-4 293 800	
Harkinnanvarainen rahoitusavustus				0	

Valtionosuudet 2002-2011

- Yleinen valtionosuus
- Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus
- Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus
- Peruspalvelujen valtionosuus

10.3 Investointi- ja rahoitusosan toteutuminen

Alkuperäisen talousarvion mukaiset investointimäärärahat olivat 15,5 milj. euroa ja myönnettyjen ylitysten sekä edelliseltä vuodelta kaupunginhallituksen päätöksellä siirrettyjen määrärahojen kanssa yhteensä 20,6 milj. euroa. Määrärahoja siirrettiin kaupunginhallituksen päätöksellä Mäntynummen koulukeskuksen peruskorjaukseen ja laajentamiseen, keittiöratkaisujen toteuttamiseen, Tytyri-Hiidensalmi sisääntulotien loppuun saattamiseen, Virkkalan keskusta -alueen katutöihin, Pitkäniemen jätevedenpuhdistamon saneeraukseen sekä lautakuntien kalustohankintoihin. Vuoden aikana investointeihin käytettiin 14,4 milj. euroa. Aikataulultaan viivästyneitä tai toistaiseksi toteutumatta jääneitä hankkeita oli yhteensä 3,9 milj. euroa, joista merkittävimmät olivat edelleen Mäntynummen koulukeskuksen investoinnit ja keittiöratkaisujen toteuttaminen sekä Immulan uuden alueen kunnallistekniikka ja seudullinen vesihoito.

Hankkeiden siirtymisestä oli seurauksena, että toimielimet pysyivät vuonna 2011 poikkeuksellisen hyvin myönnettyjen investointimäärärahojen puitteissa. Teknisen lautakunnan määrärahoista ylittyivät Mäntynummen liikuntasalin ja Pitkäniemen jätevedenpuhdistamon määrärahat. Teknisen lautakunnankin kohdalla yhteenlasketut määrärahat alittuivat.

Investointeihin kohdistuneita rahoitusosuuksia kirjattiin 2,4 milj. euroa. Käyttöomaisuuden myyntitulot olivat 2,5 milj. euroa, joka ylitti talousarvion 0,8 milj. eurolla. Edelliseen vuoteen verrattuna painopiste oli osakkeiden myynnissä tonttien myynnistä saatujen tulojen pienentyessä edellisestä vuodesta. Varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirta oli alkuperäisessä talousarviossa 4,3 milj. euroa alijäämäinen. Talousarvion muutosten jälkeen alijäämäksi ennustettiin 6,8 milj. euroa. Investointihankkeiden siirtymisen sekä Mäntynummen koulun ja liikuntasalin valtionosuuksien ja omaisuuden myynnin myötä toiminnan ja investointien rahavirta muodostui vain 0,6 milj. euroa alijäämäiseksi.

Kun liittymismaksut olisivat riittäneet rahoitustarpeen kattamiseen, ei rahoituksessa olisi tarvinnut turvautua lainarahoitukseen, ellei syksyllä olisi tullut maksuun KHO:n kotikuntaratkaisun seurauksena Lohjan kaupungin suoritettavaksi määrätyt usean vuoden hoitokustannukset, joista 1,1 milj. euroa kirjattiin suoraan taseessa edellisten tilikausien ylijäämän vähenykseksi. Kassavaroja pienentämällä rahoitettiin saatavien ja korottomien velkojen nettomuutokset. Alkuperäisessä talousarviossa lainamäärän arvioitiin kasvavan 3,6 milj. euroa ja 2. kolmannesvuosisiraportin ennusteessa 6,2 milj. euroa. Lainamäärän kasvuksi jäi nettoinvestointien 54,6 prosentin toteumasta johtuen vain 1,0 milj. euroa.

10.3.1 Investointiosan toteutuminen

	Talousarvio	TA-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö-%
KAUPUNGINHALLITUS						
901 Kaupunginhallitus						
Menot	1 255 000,00	200 000,00	1 455 000,00	544 995,16	910 004,84	37,46
Tulot	-796 000,00	0	-796 000,00	-1 552 324,29	756 324,29	195,02
NETTO	459 000,00	200 000,00	659 000,00	-1 007 329,13	1 666 329,13	-152,86
		sisältää	myyntivoittoja	-1 231 551,16		
913-915 Tietohallinto						
Menot	560 000,00	85 000,00	645 000,00	586 652,26	510 513,62	90,95
NETTO	560 000,00	85 000,00	645 000,00	586 652,26	510 513,62	90,95
Kaupunginhallitus yhteensä						
Menot	1 815 000,00	285 000,00	2 100 000,00	1 131 647,42	968 352,58	53,89
Tulot	-796 000,00	0,00	-796 000,00	-1 552 324,29	756 324,29	195,02
NETTO	1 019 000,00	285 000,00	1 304 000,00	-420 676,87	1 724 676,87	-32,26
SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA						
920 Laitospalvelut						
Menot	50 000,00	127 000,00	177 000,00	113 523,70	63 476,30	64,14
NETTO	50 000,00	127 000,00	177 000,00	113 523,70	63 476,30	64,14
921 Vanhus ja vammaispalvelut						
Menot	20 000,00	0	20 000,00	19 331,40	668,6	96,66
NETTO	20 000,00	0	20 000,00	19 331,40	668,6	96,66
923 Perusterveydenhuollon avopalvelut						
Menot	130 000,00	85 000,00	215 000,00	85 095,82	129 904,18	39,58
NETTO	130 000,00	85 000,00	215 000,00	85 095,82	129 904,18	39,58
924 Suuterveydenhuolto						
Menot	60 000,00	45 000,00	105 000,00	103 644,34	1 355,66	98,71
NETTO	60 000,00	45 000,00	105 000,00	103 644,34	1 355,66	98,71
925 Sosiaalipalvelut						
Menot	30 000,00	50 000,00	80 000,00	73 725,46	6 274,54	92,16
NETTO	30 000,00	50 000,00	80 000,00	73 725,46	6 274,54	92,16
Sosiaali- ja terveyslautakunta yhteensä						
Menot	290 000,00	307 000,00	597 000,00	395 320,72	201 679,28	66,22
NETTO	290 000,00	307 000,00	597 000,00	395 320,72	201 679,28	66,22

	Talousarvio	TA-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö-%
OPETUSLAUTAKUNTA						
931 Päivähoitopalvelut						
Menot	0	100 000,00	100 000,00	57 979,96	42 020,04	57,98
NETTO	0	100 000,00	100 000,00	57 979,96	42 020,04	57,98
932 Perusopetus						
Menot	390 000,00	-88 000,00	302 000,00	222 669,39	79 330,61	73,73
Tulot	0	0	0	-83 536,42	83 536,42	
NETTO	390 000,00	-88 000,00	302 000,00	139 132,97	162 867,03	46,07
933 Lukiokoulutus						
Menot	10 000,00	0	10 000,00	0	10 000,00	0,00
NETTO	10 000,00	0	10 000,00	0	10 000,00	0,00
Opetuslautakunta yhteensä						
Menot	400 000,00	12 000,00	412 000,00	280 649,35	131 350,65	68,12
Tulot	0,0	0	0,00	-83 536,42	83 536,42	
NETTO	400 000,00	12 000,00	412 000,00	197 112,93	214 887,07	47,84
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA						
940 Sivistystoimen hallinto						
Menot	50 000,00	0	50 000,00	48 290,73	1 709,27	96,58
NETTO	50 000,00	0	50 000,00	48 290,73	1 709,27	96,58
944 Nuorisotoimi						
Menot	0	0	0	3 023,69	-3 023,69	
NETTO	0	0	0	3 023,69	-3 023,69	
949 Liikuntatoimi						
Menot	55 000,00	0	55 000,00	11 652,05	43 347,95	21,19
NETTO	55 000,00	0	55 000,00	11 652,05	43 347,95	21,19
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta yhteensä						
Menot	105 000,00	0	105 000,00	62 966,47	42 033,53	59,97
NETTO	105 000,00	0	105 000,00	62 966,47	42 033,53	59,97
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA						
952 Kiinteistötoimi						
Menot	135 000,00	0	135 000,00	46 082,74	88 917,26	34,14
Tulot	-943 000,00	0	-943 000,00	-966 012,00	23 012,00	102,44
NETTO	-808 000,00	0	-808 000,00	-919 929,26	111 929,26	113,85
			sisältää myyntivoittoja	-871 498,62		
TEKNINEN LAUTAKUNTA						
954 Kadut ja yleiset alueet						
Menot	2 090 000,00	625 000,00	2 715 000,00	2 062 936,57	652 063,43	75,98
Tulot	-85 000,00	0	-85 000,00	-95 691,06	10 691,06	112,58
NETTO	2 005 000,00	625 000,00	2 630 000,00	1 967 245,51	662 754,49	74,80
			sisältää myyntivoittoja	-5 691,06		
955 Tilapalvelut						
Menot	7 180 000,00	3 683 170,00	10 863 170,00	7 385 932,39	3 477 237,61	67,99
Tulot	-1 396 000,00	0	-1 396 000,00	-2 104 579,58	708 579,58	150,76
NETTO	5 784 000,00	3 683 170,00	9 467 170,00	5 281 352,81	4 185 817,19	55,79

	Talousarvio	TA-muutokset	Yhteensä	Käyttö	Jäljellä	Käyttö-%
956 Vesi- ja viemärlaitos						
Menot	3 190 000,00	244 000,00	3 434 000,00	2 995 890,83	438 109,17	87,24
Tulot	0	0	0	-104 688,48	104 688,48	
NETTO	3 190 000,00	244 000,00	3 434 000,00	2 891 202,35	542 797,65	84,19
960 Ruoka- ja siivouspalvelut						
Menot	250 000,00	0	250 000,00	34 571,15	215 428,85	13,83
NETTO	250 000,00	0	250 000,00	34 571,15	215 428,85	13,83
Tekninen lautakunta yhteensä						
Menot	12 710 000,00	4 552 170,00	17 262 170,00	12 479 330,94	4 782 839,06	72,29
Tulot	-1 481 000,00	0	-1 481 000,00	-2 304 959,12	823 959,12	155,64
NETTO	11 229 000,00	4 552 170,00	15 781 170,00	10 174 371,82	5 606 798,18	64,47
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
Menot	15 455 000,00	5 156 170,00	20 611 170,00	14 395 997,64	6 215 172,36	69,85
Tulot	-3 220 000,00	0,00	-3 220 000,00	-4 906 831,83	1 686 831,83	152,39
NETTO	12 235 000,00	5 156 170,00	17 391 170,00	9 489 165,81	7 902 004,19	54,56
		sisältää myyntivoittoja		-2 108 740,84		

Investointiosan toteutumisen ja rahoituslaskelman investointien poikkeavuudet

	Investointiosa	Rahoituslaskelma	Ero	
Investointimenot	14 395 997,64	14 388 868,13	7 129,51	sisäiset erät
Investointitulot	-4 906 831,83	-4 906 831,83	0,00	
Netto	9 489 165,81	9 482 036,30	7 129,51	

10.3.2 Rahoituslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)

Ulkoiset + sisäiset	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Toteutuma %
TOIMINNAN RAHOITUS					
Vuosikate	7 916 470	2 681 574	10 598 044	10 843 294	102,31
Tulorahoituksen korjauserät	0	0	0	-1 962 908	
Yhteensä	7 916 470	2 681 574	10 598 044	8 880 386	83,79
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA					
Investointimenot	15 455 000	5 156 170	20 611 170	14 395 998	69,85
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 481 000	0	1 481 000	2 382 804	160,89
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 739 000	0	1 739 000	2 524 027	145,14
Yhteensä	12 235 000	5 156 170	17 391 170	9 489 166	54,56
Toiminnan ja investointien rahavirta	-4 318 530	-2 474 596	-6 793 126	-608 780	8,96
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA					
Antolainauksen muutokset					
Antolainojen vähennykset	301 000	0	301 000	0	
Yhteensä	301 000	0	301 000	0	0,00
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys				10 000 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	5 157 606	0	5 157 606	5 677 195	110,07
Lyhytaikaisten lainojen muutos	8 800 000	0	8 800 000	-3 296 476	-37,46
Yhteensä	3 642 394	0	3 642 394	1 026 329	28,18
Oman pääoman muutos				-1 099 512	
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiantojen varojen ja pääom. muutokset	-24 864	0	-24 864	-176 726	
Vaihto-omaisuuden muutos				728	
Saamisten muutos				-2 505 510	
Korottomien pitkä- ja lyhytaik. velkojen muutos				1 861 460	
Liittymismaksut	400 000		400 000	651 810	
Rahoituksen rahavirta	4 318 530		4 318 530	-241 420	
Yhteensä				-850 200	
KASSAVAROJEN MUUTOS					
Kassavarat 31.12.	0		-2 474 596	-850 200	
Kassavarat 1.1.				4 406 148	
				5 256 348	

10.3.3 Investointiosan hankekohtaiset kustannukset, niiden hankkeiden osalta , joiden kustannukset jakaantuvat useammalle tilikaudelle

Hanke	Kustannus- arvio	Päätös	Ed. vuosien käyttö	Alku- peräinen talousarvio 2011	Talousarvio muutokset 2011	Talousarvio muutosten jälkeen 2011	Toteutuma 2011	Poikkeama 2011	Kustannus- arviosta käy- tetty 31.12.2011
Mäntynummen koulukeskus ja liikun- tahalli	7 792 710	kv 7.10.09 § 133 kv 11.5.11 § 49	1 981 919	2 695 000	925 000	3 620 000	2 782 011	-837 989	7 359 594
	335 000			1 600 000	700 000	2 300 000	2 595 664	295 664	
Keittiöratkaisut	3 000 000	kv 13.6.07 § 51	843 360	1 000 000	1 156 000	2 156 000	12 554	-2 143 446	855 914
Solbrinkens skola	647 000	kv 11.5.11	0	0	390 000	390 000	188 954	-201 046	188 954
		§ 50							
Hiidensalmen sisääntulotie	5 255 000	kh 16.6.08 § 254	5 407 777	0	100 000	100 000	84 500	-15 500	5 492 277
Virkkalan keskusten tiejärjestelyt	1 113 629	kh 22.2.10	1 174 658	0	125 000	125 000	84 197	-40 903	1 258 855
	rakentaminen	§ 81							
Immulan kaava-alue	2 300 000	tl 23.8.11 § 103	0	500 000	0	500 000	125 380	-374 620	125 380
Pitkäniemen jätevedenpuhdistamo 3. saneerausvaihe	1 900 000	kh 15.6.09 § 259	755 383	1 250 000	244 000	1 494 000	1 662 710	168 710	2 418 093
Seudullinen vesihuolto Nummi-Pusula, Karjalohja, Lohja, josta Lohjan osuus	2 050 000	kh 23.11.09 § 461	823 787	1 000 000	0	1 000 000	611 351	-388 649	1 435 138

10.4 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta 2011

	Sitovuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talousarvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talousarvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Käyttötalousosa											
Keskusvaalilautakunta	N	36 312	0	36 312	109 294	-72 983					
Tarkastuslautakunta	N	77 656	0	77 656	72 875	4 781					
Yleinen luottamush.hallinto	N	770 165	0	770 165	856 593	-86 428					
Keskushallinto	N	5 487 044	128 950	5 615 995	5 384 958	231 037					
Sosiaali- ja terveystk	N	60 192 448	75 687	60 268 135	61 286 087	-1 017 952					
Perusturvalautakunta	N	42 290 396	1 510 000	43 800 396	43 199 320	601 077					
Opetuslautakunta	N	55 684 104	340 148	56 024 252	56 321 654	-297 402					
Kulttuuri- ja vapaa-aikaltk	N	9 796 389	13 549	9 809 938	9 789 668	20 270					
Tekninen lautakunta	N	581 532	684 092	1 265 624	1 391 476	-125 852					
L-U Ympäristöterveysltk	N	1 534 057	250 000	1 784 057	1 541 194	242 864					
Ympäristölautakunta	N	296 555	0	296 555	262 306	34 249					
Yhdistymisavustus	B						1 850 000	0	1 850 000	1 931 326	-81 326
Pysyvien vast.myyntitappiot	B	0	0	0	111 171	-111 171					
Tuloslaskelmaosa											
Verotulot	B						140 080 000	4 120 00	144 200000	142 231 256	1 968 744
Valtionosuudet	B						43 736 000	1 564 000	45 300 000	45 690 193	-390 193
Korkotulot	B						187 129	0	187 129	193 691	-6 562
Muut rahoitustulot	B						632 000	0	632 000	854 147	-222 147
Korkomenot	B	1 801 000	0	1 801 000	1 679 936	121 064					
Muut rahoitusmenot	B	21 000	0	21 000	160 151	-139 151					
Invenstointiosa											
Kaupunginhallitus											
Pysyvät vastaavat. arvopaperit	B	645 000	200 000	845 000	319 071	525 929	0	0	0	1 037 548	-1 037 548
Kiinteä omaisuus	B	610 000	0	610 000	225 925	384 075	796 000	0	796 000	514 777	281 223
Irtain omaisuus	B										
Tietohallinto	B	560 000	85 000	645 000	586 652	58 348					
Perusturvalautakunta											
Vanhusten as.palv.yksikkö	B	20 000	0	20 000	19 331	669					
Terveysasemien varustus	B	100 000	85 000	185 000	75 673	109 327					
Terveysneuvonnan varustus	B	10 000	0	10 000	9 424	576					
Hammashoitoloiden laitteet	B	60 000	45 000	105 000	103 644	1 356					

	Sitovuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Lastensuojeluyksikkö	B	0	50 000	50 000	44 502	5 498					
Muiden toimintayks.varustus	B	40 000	0	40 000	0	40 000					
Mahis työpajan varustus	B	30 000	0	30 000	29 223	777					
Lost - yksiköt	B	20 000	0	20 000	0	20 000					
Vuodeosastojen varustus	B	10 000	127 000	137 000	113 524	23 476					
Opetuslautakunta											
Irtain omaisuus											
Linderin/Mäntynummen koulu	B	350 000	-88 000	262 000	183 179	78 821	0	0	0	83 536	-83 536
Päivähoidon toimintavausteet	B	0	100 000	100 000	57 980	42 020					
Opetustoimen erittel. kohteet	B	40 000	0	40 000	39 491	509					
Lohjan yhteislyseon lukio	B	10 000		10 000	0	10 000					
Sivistyslautakunta											
Irtain omaisuus											
Laurentiussali	B	50 000	0	50 000	51 314	-1 314					
Mäntynummen liikuntasali	B	55 000	0	55 000	11 652	43 348					
Tekninen lautakunta											
Tilahallinto											
Erityisasunnot	B	0	200 000	200 000	148 065	51 935					
Kartanomäki	B	50 000	0	50 000	0	50 000					
Kaisankallio ja palvelukeskus											
sprinklaus	B	200 000	4 879	204 879	121 252	83 627					
Pääterv.as. osastojen saneeraus	B	0	302 170	302 170	277 099	25 071					
Lastensuojeluyksikkö	B	0	150 000	150 000	141 979	8 021					
Perusturvan erittelem.	B	200 000	-200 000	0	0	0					
Uudet päivähoitojärjestelyt	B	50 000	-50 000	0	0	0					
Vieremän pk	B	0	77 128	77 128	77 128	0					
Maksjoentie 11 pk	B	0	100 000	100 000	169 470	-69 470					
Onnen omena pk	B	0	33 708	33 708	33 708	0					
Virkkalan pk	B	50 000	0	50 000	33 817	16 183					
Anttilan koulu	B	0	70 000	70 000	67 773	2 227					
Metsolan koulu	B	0	58 970	58 970	58 970	0					
Perttilän koulu	B	0	77 710	77 710	77 170	540					
Järnefeldin koulu	B	0	214 895	214 895	214 895	0					
Mäntynummen liikuntahalli	B	1 600 000	700 000	2 300 000	2 595 664	-295 664	0	0	0	243 000	-243 000
Nummentaustan alue koulu ja pk	B	50 000	0	50 000	3 774	46 226	0	0	0	0	0
Mäntynummen päiväkotijärj.	B	250 000	0	250 000	3 488	246 512					

	Sitovuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Mäntynummen koulu	B	2 695 000	925 000	3 620 000	2 782 011	837 989	1 396 000	0	1 396 000	1 859 080	-463 080
Virkby skola	B	100 000	68 695	168 695	168 695	1					
Sammatin alakoulu	B	140 000	-95 000	45 000	16 537	28 463					
Karstun koulu	B	50 000	0	50 000	3 288	46 712					
Solbrinken skola	B	0	390 000	390 000	188 954	201 046					
Opetustoimen erittelem. kohteet	B	200 000	-200 000	0	0	0					
Lohjan Liikuntakeskus	B	50 000	0	50 000	46 839	3 161					
Kierrätyskeskus	B	0	5 083	5 083	5 083	0	0	0	0	0	0
Koulujen lähipihat	B	45 000	0	45 000	20 369	24 631	0	0	0	2 500	-2 500
Sivistystoimen erittelem. kohteet	B	50 000	-23 512	26 488	0	26 488					
Monkola	B	0	1 148	1 148	1 056	92					
Rantapaviljonki Aurlahti	B	0	38 249	38 249	38 249	0					
Sammatin Koivikon kievari	B	0	29 195	29 195	29 195	0					
Teknisen toimen erittel.kohteet	B	200 000	-200 000	0	0	0					
Aluekeittöratkaisu	B	1 000 000	1 156 000	2 156 000	12 554	2 143 446					
ATK valvontalaitteet	B	50 000	-1 148	48 852	48 852	0					
Putkikorjaus	B	150 000	-150 000	0	0	0					
Kadut ja yleiset alueet	B										
Tytyri-Hiidensalmi sisät.tiet	B	0	100 000	100 000	84 500	15 500					
Liikenneväylät eritt.kohteet	B	950 000	0	950 000	988 137	-38 137	0	0	0	90 000	-90 000
Keskusta-alueen katujen parantaminen	B	200 000	0	200 000	192 034	7 966					
Hemmolankatu	B	0	400 000	400 000	265 081	134 919					
Immulan uusi alue	B	500 000	0	500 000	119 284	380 716	85 000	0	85 000	0	85 000
Virkkalan rahoitusosuus	B	0	125 000	125 000	84 197	40 803					
Liikunta-alueet erittelemättämät	B	20 000	0	20 000	12 893	7 107					
Keskusta ja ranta-alueiden kehittäminen	B	100 000	0	100 000	1 268	98 732					
Ympäristötyöt erittel.kohteet	B	220 000	0	220 000	215 985	4 015					
Vesi- ja viemärlaitos											
Erittelemättömät kohteet	B	940 000	0	940 000	721 830	218 170					
Seudullinen vesihuolto	B	1 000 000	0	1 000 000	611 351	388 649	0	0	0	104 688	-104 688
Pitkäniemen puhdistamo	B	1 250 000	244 000	1 494 000	1 662 710	-168 710					
Irtain omaisuus											
Konekeskus	B	100 000	0	100 000	99 557	443		0	0	5 691	-5 691
Keittölaitteet	B	250 000	0	250 000	34 571	215 429					
Ympäristölautakunta											
Mittauskalusto	B	35 000	0	35 000	39 000	-4 000	0	0	0	4 000	-4 000

	Sitovuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
ATK ohjelmat	B	50 000	0	50 000	4 291	2 792					
Kiinteä omaisuus	B	50 000	0	50 000	2 792	47 208	943 000	0	943 000	962 012	-19 012
Rahoitusosa											
Antolainauksen muutokset											
Antolainasaamisten väh/lis	B						301 000	0	301 000	0	301 000
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	5 157 606	0	5 157 606	5 677 195	-519 589					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	0	0	0	0	0	0	0	0	10 000 000	-10 000 000
Lyhytaik. lainojen muutos	B	0	0	0	3 296 476	-3 296 476	8 800 000	0	8 800 000	0	8 800 000
Oman pääoman muutokset		0	0	0	1 099 512	-1 099 512					
Vaikutus maksuvalmiuteen	B	0	0	0	0		375 136	0	375 136	-168 237	543 373
Yhteensä		199 181 265	8 158 596	207 339 861	206 635 863	661 080	199 181 265	5 684 000	204 865 265	205 639 207	-773 942
Käyttötalouden tulot		76 308 548	-136 000	76 172 548	80 128 366	-3 955 818	76 308 548	-136 000	76 172 548	80 128 366	-3 955 818
Yhteensä		275 489 813	8 022 596	283 512 409	286 764 229	-3 294 737	275 489 813	5 548 000	281 037 813	285 767 573	-4 729 760

N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio

B = bruttomääräraha/-tuloarvio

11 Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot

Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot

11.1 Lohjan kaupungin Tuloslaskelma

	31.12.2011	31.12.2010
TOIMINTATUOTOT		
Myyntituotot	32 297 036,58	32 127 941,96
Maksutuotot	14 865 502,32	13 472 608,88
Tuet ja avustukset	6 460 233,06	5 672 098,93
Muut tuotot	6 966 061,96	6 591 775,43
Yhteensä	60 588 833,92	57 864 425,20
TOIMINTAKULUT		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	85 289 717,68	80 883 804,73
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	20 414 410,56	19 312 109,85
Muut henk.sivukulut	4 829 207,83	4 489 857,61
Palvelujen ostot	97 810 314,18	94 364 107,88
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	13 016 542,34	12 122 188,38
Avustukset	11 056 201,84	10 316 729,80
Muut kulut	4 465 474,44	4 183 696,08
Yhteensä	236 881 868,87	225 672 494,33
TOIMINTAKATE	-176 293 034,95	-167 808 069,13
Verotulot	142 231 256,40	137 304 663,31
Valtionosuudet	45 690 192,96	42 169 569,75
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT		
Korkotuotot	193 690,55	149 877,71
Muut rahoitustuotot	854 146,61	902 639,02
Korkokulut	1 679 936,10	1 590 528,46
Muut rahoituskulut	160 150,91	111 264,14
Yhteensä	-792 249,85	-649 275,87
VUOSIKATE	10 836 164,56	11 016 888,06
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	9 231 547,75	8 944 266,42
SATUNNAISET ERÄT		
TILIKAUDEN TULOS	1 604 616,81	2 072 621,64
Poistoeron lisäys/vähennys	25 525,77	25 525,77
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	1 630 142,58	2 098 147,41

11.2 Lohjan kaupungin Rahoituslaskelma

	31.12.2011	31.12.2010
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	10 836 164,56	11 016 888,06
Tulorahoituksen korjaukset	-1 962 908,13	-1 839 113,39
Yhteensä	8 873 256,43	9 177 774,67
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	14 388 868,13	12 264 563,40
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 382 804,48	306 207,80
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 524 027,35	2 393 660,57
Yhteensä	9 482 036,30	9 564 695,03
Toiminnan ja investointien rahavirta	-608 779,87	-386 920,36
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000 000,00	15 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	5 677 195,04	3 535 989,00
1) Lyhytaikaisten lainojen muutos	-3 296 475,87	-15 961 359,03
Yhteensä	1 026 329,09	-4 497 348,03
Oman pääoman muutokset	-1 099 512,20	-109 572,75
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-176 726,13	138 666,84
Vaihto-omaisuuden muutos	728,30	-1 280,50
2) Saamisten muutos	-2 505 509,74	2 406 583,30
Korottomien velkojen muutos	1 861 459,81	1 924 908,86
Liittymismaksut	651 810,41	564 990,42
Yhteensä	-168 237,35	5 033 868,92
Rahoituksen rahavirta	-241 420,46	426 948,14
Yhteensä	-850 200,33	40 027,78
KASSAVAROJEN MUUTOS	-850 200,33	40 027,78
3) Kassavarat 31.12.	4 406 147,68	5 256 348,01
Kassavarat 1.1.	5 256 348,01	5 216 320,23
1) konsernipankkitilivelkamuutos	-2 796 475,87	538 640,97
2) konsernipankkitilisaatavamuutos	-249 265,00	714,71
3) tytäryhtiöiden konsernitilivaramuutos	-2 547 210,87	537 926,26

11.3 Lohjan kaupungin Tase

V A S T A A V A A	31.12.2011	31.12.2010
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	743 934,95	733 483,25
Muut pitkävaikutteiset menot	1 952 829,40	2 131 563,59
	2 696 764,35	2 865 046,84
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	32 726 209,41	32 619 785,76
Maa- ja vesialueiden arvonkorotus	126 981,88	126 981,88
Rakennukset	91 652 237,34	90 444 978,27
Kiinteät rakenteet ja laitteet	47 729 585,73	46 601 418,04
Koneet ja kalusto	3 709 367,44	3 838 830,96
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	402 160,19	74 758,48
	176 346 541,99	173 706 753,39
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	24 630 284,89	24 379 094,14
Muut lainasaamiset	2 842 946,15	2 842 946,15
Muut saamiset	16 100,00	16 100,00
	27 489 331,04	27 238 140,29
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Toimeksiantojen varat		
Valtion toimeksiannot	13 283,06	33 511,53
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	165 032,37	168 209,85
	178 315,43	201 721,38
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	62 417,16	63 145,46
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Muut saamiset	3 226 342,64	2 275 725,89
	3 226 342,64	2 275 725,89
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	3 665 311,44	3 239 981,37
Lainasaamiset	625 965,48	270 230,48
Muut saamiset	2 498 570,50	2 786 151,21
Siirtosaamiset	1 492 507,41	905 737,17
	8 282 354,83	7 202 100,23
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	530 648,16	532 100,16
Rahat ja pankkisaamiset		
	3 875 499,52	4 724 247,85
Vastaavaa yhteensä	222 688 215,12	218 808 981,49

VASTATTAVAA	31.12.2011	31.12.2010
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	108 880 648,16	108 880 648,16
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	126 981,88
Muut omat rahastot		
Lainalyhennysrahasto	1 069 507,02	1 069 507,02
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	19 865 677,70	18 867 042,49
Tilikauden yli-/alijäämä	1 630 142,58	2 098 147,41
Oma pääoma yhteensä	131 572 957,34	131 042 326,96
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	367 522,46	393 048,23
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevastuutaraukset	93 898,76	125 281,88
Muut pakolliset varaukset	928 420,32	862 375,41
	1 022 319,08	987 657,29
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	15 533,06	220 175,87
Lahjoitusrahastojen pääomat	491 470,45	486 959,72
	507 003,51	707 135,59
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	44 613 364,00	41 104 430,72
Lainat julkisyhteisöiltä	753 982,98	913 870,33
Muut velat	84 649,20	103 099,20
Muut velat, liittymismaksut	4 571 766,11	3 919 955,70
	50 023 762,29	46 041 355,95
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	10 491 066,72	9 991 066,80
Lainat julkisyhteisöiltä	159 887,35	167 678,24
Lainat konserniyhtiöiltä	2 831 566,59	5 628 042,46
Saadut ennakot	564 944,45	522 539,31
Ostovelat	6 963 905,14	6 034 914,01
Muut velat	1 889 135,49	2 051 087,98
Siirtovelat	16 294 144,70	15 242 128,67
	39 194 650,44	39 637 457,47
Vastattavaa yhteensä	222 688 215,12	218 808 981,49

11.4 Konsernituloslaskelma

	31.12.2011	31.12.2010
Toimintatuotot	138 708 345,31	133 705 553,69
Toimintakulut	-319 219 475,75	-303 625 659,65
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	220 697,09	219 404,24
Toimintakate	-180 290 433,35	-169 700 701,72
Verotulot	142 231 256,40	137 304 663,31
Valtionosuudet	56 700 090,48	52 639 179,70
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	190 041,94	99 842,80
Muut rahoitustuotot	840 411,14	773 585,76
Korkokulut	-2 891 464,96	-2 577 075,69
Muut rahoituskulut	-548 624,88	-498 908,29
Vuosikate	16 231 276,77	18 040 585,87
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-15 386 035,15	-14 282 156,37
Tilikauden yli- ja alipariarvot	-102 090,52	-498 772,18
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Tilikauden tulos	743 151,10	3 259 657,32
Tilinpäätössiirrot	671 892,97	-476 132,40
Vähemmistöosuudet	-51 434,54	-34 870,48
Tilikauden yli/alijäämä	1 363 609,53	2 748 654,44

11.5 Konsernin rahoituslaskelma

	31.12.2011	31.12.2010
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	16 231 276,77	18 040 585,87
Tulorahoituksen korjauserät	-2 116 372,53	-2 143 674,46
Toiminnan rahavirta yhteensä	14 114 904,24	15 896 911,41
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-23 707 072,30	-19 113 772,60
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 391 037,97	373 414,34
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 661 478,74	2 687 645,96
Investointien rahavirta yhteensä	-18 654 555,59	-16 052 712,30
Toiminnan ja investointien rahavirta	-4 539 651,35	-155 800,89
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-4 686,40	
Antolainasaamisten vähennykset	3 304,21	89,86
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	13 122 295,69	17 841 554,57
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-7 947 218,97	-5 946 342,81
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-821 551,12	-16 789 239,25
Oman pääoman muutokset	-1 161 123,86	-148 075,03
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-172 086,79	138 494,77
Vaihto-omaisuuden muutos	-58 917,84	-222 458,85
Saamisten muutokset	-1 690 616,21	3 036 009,77
Korottomien velkojen muutokset	3 684 129,90	2 767 564,32
Rahoituksen rahavirta	4 953 528,61	677 597,35
Rahavarojen muutos	413 877,26	521 796,46
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12	11 139 729,09	10 725 851,83
Rahavarat 1.1.	10 725 851,83	10 204 055,37
	413 877,26	521 796,46

11.6 Konsernitase

VASTAAVAA	31.12.2011	31.12.2010
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	802 463,86	952 045,48
Muut pitkävaikutteiset menot	3 448 930,02	3 473 874,69
	4 251 393,88	4 425 920,17
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	36 839 908,31	36 501 819,42
Rakennukset	147 602 718,73	148 331 412,02
Kiinteät rakenteet ja laitteet	51 584 907,38	50 153 003,08
Koneet ja kalusto	7 995 937,26	8 108 495,70
Muut aineelliset hyödykkeet	183 898,87	224 538,05
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5 431 775,44	1 945 816,62
	249 639 145,99	245 265 084,89
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	4 071 412,68	3 779 256,55
Osakkeet ja osuudet	2 095 283,90	1 318 250,93
Muut lainasaamiset	31 651,42	34 955,64
Muut saamiset	30 881,46	26 195,06
	6 229 229,46	5 158 658,18
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	507 523,82	514 270,92
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	1 274 094,67	1 215 176,83
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	3 365 409,18	2 479 381,17
Lyhytaikaiset saamiset	13 482 692,99	13 511 243,11
	16 848 102,17	15 990 624,28
Rahoitusarvopaperit	2 436 970,34	1 442 846,48
Rahat ja pankkisaamiset	8 702 758,75	9 283 005,35
VASTAAVAA YHTEENSÄ	289 889 219,08	283 295 587,10

VASTATTAVAA	31.12.2011	31.12.2010
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	108 880 648,16	108 880 648,16
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	135 391,28	135 391,28
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	596 921,44
Muut omat rahastot	3 200 440,69	3 342 812,06
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	21 333 464,45	19 606 125,36
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 363 609,53	2 748 654,44
	135 040 535,99	135 310 552,74
VÄHEMMISTÖOSUUDET	557 353,30	746 098,97
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	1 917 624,11	2 028 266,75
Vapaaehtoiset varaukset	3 564 322,94	4 124 218,76
	5 481 947,05	6 152 485,51
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	185 201,69	234 179,51
Muut pakolliset varaukset	2 152 515,78	1 961 987,53
	2 337 717,47	2 196 167,04
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	851 712,32	1 030 546,20
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	87 091 966,58	82 963 543,56
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	5 496 944,28	4 805 245,08
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	12 916 243,92	12 691 141,36
Saadut ennakot	829 109,80	965 492,81
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	39 285 688,37	36 434 313,83
	145 619 952,95	137 859 736,64
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	289 889 219,08	283 295 587,10

11.7 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintameno- ja vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu valtuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti (poistosuunnitelma tarkistettu KV 11.11.09 § 149). Tarkistetun poistosuunnitelman poistoaikoja sovelletaan 1.1.2009 jälkeen hankittuihin pysyvien vastaavien hyödykkeisiin. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet ja -osuudet on merkitty taseeseen hankintameno- ja sitä alemman arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerättävä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinta-periaatteen mukaisesti hankintameno- ja sitä alemman todennäköisen hankintameno- ja todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alemman todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoarvoon tai sitä alemman todennäköiseen luovutushintaan.

Tuloksen ja taseen vertailukelpoisuus

Tilikauden tilinpäätöksessä on oikaistu edellisten tilikausien tulosta 1.099.512,20 eurolla. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen (2182/2011) mukaan Lohja joutui maksamaan Kirkkonummen kunnalle vuosilta 2004-2011 lastensuojelukustannuksia yhteensä 1.190.981,36 euroa, josta tilikaudelle on kirjattu 91.469,16 euroa. Helsingin hallinto-oikeuden vuonna 2008 tekemän päätöksen perusteella ei ole tehty aikaisemmillä tilikausilla varausta, vaikka todennäköisyys maksuperusteesta on ollut olemassa. Korjausta ei ole tehty vertailuvuoden tuloslaskelmaan eikä taseeseen. Vaihtuvien vastaavien saamisesta on siirretty pysyvien vastaavien maa-alueisiin ja rakennuksiin F-Estate and Services Oy:n lunastussopimuksen raukeamisesta johtuen yhteensä 474.638,39 euroa. Muilta osin tulos ja tase ovat vertailukelpoisia.

Konsernitili

Kaupungin konsernipankkitilisopimukseen liitettyjen muiden yhteisöjen rahavarat esitetään kaupungin rahoissa ja pankkisaamisissa sekä lainana muilta luotonantajilta. Vastaavasti raho- ja pankkisaamisia vähentänyt muun yhteisön negatiivinen tilin saldo on esitelty vaihtuvien vastaavien lyhytaikaisena lainasaamisena.

Taseen rahat ja pankkisaamiset sisältävät muiden yhteisöjen alatilien saldoja 2.810.601,11 euroa, joka jakaantuu lainoihin muilta luotonantajilta 2.831.566,59 euroa ja lainasaamisiin 20.965,48 euroa.

Yhdistymisavustuksen käsittely

Lohjaan vuoden 2009 alussa yhdistyneen Sammatin kunnan yhdistymiseen liittyvät yhdistymisavustukset on kirjattu maksuperusteen mukaan tuotoksi tuloslaskelman erään tuet ja avustukset. Tilikauden yhdistymisavustus on 1.931.326,00 euroa.

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Kuntalain perusteella kaupungilla on velvollisuus laatia täydellinen konsernitilinpäätös, joka sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja liitetiedot. Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty kaikki tytäryhteisöt lukuun ottamatta Immulan Vesi Oy:tä. Kaikki kuntayhtymät, joissa kaupunki on jäsenenä, on yhdistetty konsernitilinpäätökseen. Kuntayhtymät yhdistetään konsernitilinpäätökseen peruspääomaosuuden suhteessa.

Konsernirakennemuutokset

Vuokrataloyhtiöiden fyysiointi tapahtui 1.3.2011 ja näin ollen As Oy Lohjan Hakajaakopin, Kiinteistö Oy Fatjanpuiston, Ojamon Vuokra-Asunnot Oy:n, Roution Vuokra-Asunnot Oy:n, Ventelän Vuokra-Asunnot Oy:n, Virkkalan Vuokra-Asunnot Oy:n ja Kiinteistö Oy Sammatintakojan tiedot ovat yhdistetty konsernitilinpäätökseen kahden kuukauden osalta.

Länsi-Uudenmaan Yrityskeskus Oy:n ja Länsi-Uudenmaan Yrityshautomo Oy:n toiminta päättyi 1.4.2011 alkaen ja toiminta siirtyi uudelle yhtiölle Novago Yrityskehitys Oy:lle. Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty yhtiöiden osalta Novago Yrityskehitys Oy osakkuusyhteisönä.

Ojamon Lämpö Oy:n ja Palotalo Oy:n osakkeita on hankittu konsernin omistukseen ja konsernin omistus yhtiöistä on 100 %:a. Virkkalan Lämpö Oy:n osakkeita hankittiin lisää tilikaudella ja konsernin omistus on 70,32 %. Lohjan Liikuntakeskus Oy:n osalta omistusosuuteen tuli tarkistus, jonka vaikutus oli 4,39 %. Konserni omistus yhtiöstä on 82,39 % ja tästä johtuen Lohjan Liikuntakeskus Oy:n tytäryhtiön Kiinteistö Oy Lohjan Kuplahallien omistusosuus muuttui 57,67 %:iin (vaikutus 3,07 %).

Uudenmaan liiton omistusosuus muuttui, joka johtui Itä-Uudenmaan liiton yhdistymisestä Uudenmaan liittoon 1.1.2011 alkaen.

Osakkuusyhteisöjen osalta Kiinteistö Oy Riikuntie:n osakkeet myytiin tilikaudella ja uusina osakkuusyhteisönä on yhdistetty Novago Yrityskehitys Oy ja Lohjan Biolämpölaitos, joka on Lohjan Energiahuolto Oy Loherin osakkuusyhteisö.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty pariarvomennelmällä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kaupungin omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuunottamatta.

Pysyvien vastaavien osalta maa-alueisiin sisältyy sisäisiä katteita Lohjan Vuokra-asuntojen ja L-U Ammattikoulutuskuntayhtymän osalta. Rakennusten osalta sisäisiä katteita muodostuu Lohjan Liikuntakeskuksen omaisuuden siirrosta kaupungille v. 2001 sekä L-U Ammattikoulutuskuntayhtymän ja kaupungin kirjastorakennuksen sekä terveydenhuolto-oppilaitoksen vaihdosta v. 2001. Pysyvien vastaavien aineettomiin oikeuksiin sisältyy sisäistä katetta Virkkalan Lämpö Oy:n osalta. Virkkalan Lämpö Oy osti Ojamon Lämpö Oy:ltä isännöintiliiketoiminnan vuoden 2009 aikana (100.000 euroa). Liikearvo poistetaan kolmen vuoden aikana.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet, muiden kuin konserniyhteisöjen omistusta vastaava määrä tilikauden tuloksesta on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen ja säätiöiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma esitetään omalla rivillä omassa pääomassa. Lohjan Palvelutalossäätiön säädepääoma 135.391,28 euroa on siirretty edellisten tilikausien yli/alijäämäriviltä yhdistysten ja säätiöiden peruspääomariville. Koulutuskuntayhtymien yksikköhintaan perustuva valtionosuus on aikaisemmin esitetty toimintatuotoissa ja jatkossa esitetään valtionosuusrivillä. Valtionosuuden määrä tilikaudella on 11.009.897,52 euroa. Edellisten tilikausien vertailutiedot ja tunnusluvut ovat muutettu vastaamaan muutoksia. Tilikaudella on oikaistu edellisten tilikausien yli/alijäämää 1.161.131,06 eurolla, josta emon osuus on 1.099.512,20 euroa. Edellisten tilikausien vertailutietoja ei ole näiltä osin muutettu. Muilta osin edellisen tilikauden tiedot ovat vertailukelpoisia.

11.8 Tuloslaskelman liitetiedot

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Toimintatuotot				
Yleishallinto	1 601,8	2 545,3	1 307,7	1 326,1
Sosiaali- ja terveyspalvelut	101 281,2	96 566,8	34 799,0	32 822,8
Opetus- ja kulttuuripalvelut	13 090,3	12 379,5	9 547,3	8 757,4
Yhdyskuntapalvelut	18 720,7	18 445,1	10 894,8	11 252,8
Yhdistymisavustus	1 931,2	1 931,3	1 931,3	1 931,3
Myyntivoitot	2 083,1	1 837,6	2 108,7	1 774,0
Yhteensä	138 708,3	133 705,6	60 588,8	57 864,4
Verotulojen erittely				
Kunnan tulovero	-		128 639,9	125 007,6
Osuus yhteisöveron tuotosta	-		6 289,6	5 123,0
Kiinteistövero	-		7 301,7	7 174,0
Verotulot yhteensä	-		142 231,2	137 304,6
Valtionosuuksien erittely				
Yksikköhintarahoitukseen perustuva valtionosuus	11 009,9	10 469,6	0,0	0,0
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	53 702,3	50 885,1	53 702,3	50 885,1
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	-4 154,1	-5 086,0	-4 154,1	-5 086,0
Järjestelmämuutoksen tasaus	435,9	435,9	435,9	435,9
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtioosuudet	-4 293,9	-4 065,5	-4 293,9	-4 065,5
Valtioosuudet yhteensä	56 700,1	52 639,1	45 690,2	42 169,5

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Kuluvan käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua, valtuuston hyväksymää, poistosuunnitelmaa. Poistosuunnitelmaa tarkennettu KV 11.11.09 § 149. Tarkennettua poistosuunnitelmaa sovelletaan 1.1.09 jälkeen hankittuihin pysyvien vastaavien hyödykkeisiin. Ylimääräinen poisto tehty palaneen Sahakatu 6 rakennuksen osalta 71.471,11 € Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan tasapoistoina taloudellisen pitoajan perusteella.

Aineettomat hyödykkeet ja muut pitkävaikutteiset menot (E18 -hanke 20 v.)	5 ja 20 vuotta	tasapoisto
Rakennukset ja rakennelmat	20-40 vuotta	tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet	15-30 vuotta	tasapoisto
Koneet ja kalusto	5-10 vuotta	tasapoisto
Muut aineelliset hyödykkeet	käytön mukainen poisto	

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa on kirjattu vuosikuluiksi.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta

Vuosina 2010-2014

Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	10 258 749
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	14 389 331
Ero (€)	-4 130 582
Ero %	-29

Investointi- ja poistotason poikkeama johtuu osin rakennusten hankintamenoa alentavista rahoitusosuuksista.

	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Tilikauden yli- ja alipariarvot (1000 €)				
Ylipariarvot	117,4	498,8		
Alipariarvot	15,3	0		
Yhteensä netto	-102,1	-498,8		
Eläkejärjestelmän eläkevastuut 1.1.				
Lisäykset tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	48,9	40,9	31,3	31,0
Eläkevastuut 31.12.	185,2	234,1	93,9	125,2
Muut pakolliset varaukset				
Kaatopaikan maisemointi				
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella	20,0	25,2	20,0	25,2
Kaatopaikan maisemointi 31.12	1,5	21,5	1,5	21,5
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 1.1.				
Hiidensalmi 1.1.	750,0	750,0	750,0	750,0
- vähennys tilikaudella	6,4	0,0	6,4	0,0
Hiidensalmi 31.12	743,6	750,0	743,6	750,0
Ojamonkangas 1.1.	90,8	371,8	90,8	371,8
- vähennykset tilikaudella	61,5	281,0	61,5	281,0
Ojamonkangas 31.12	29,3	90,8	29,3	90,8
Immula, pilaantuneet maa-alueet Kh 29.8.2011 § 294	154,0	0,0	154,0	0,0
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 31.12.	926,9	840,8	926,9	840,8
HUS, pakolliset varaukset 1.1.				
Lisäykset tilikaudella	137,0	0,0	-	-
Vähennykset tilikaudella	12,7	15,4	-	-
HUS, pakolliset varaukset 31.12	1 224,1	1 099,8	-	-
Pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	2 152,5	1 962,1	1 022,3	987,5
Pysyvien vastaavien myyntivoitot ja -tappiot				
Muut toimintatuotot				
Osakkeiden myyntivoitot	766,5	43,1	766,5	43,1
Maa-alueiden myyntivoitot	1 332,6	1 620,6	1 332,6	1 620,5
Rakennusten myyntivoitot	0,0	103,0	0,0	103,0
Muut pysyvien vastaavien myyntivoitot	90,7	70,9	9,6	7,4
Yhteensä	2 189,8	1 837,6	2 108,7	1 774,0
Muut toimintakulut				
Osakkeiden myyntitappiot	56,7	0,0	16,8	0,0
Rakennusten myyntitappiot	43,3	272,1	43,3	272,1
Maa-alueiden myyntitappiot	51,1	0,0	51,1	0,0
Yhteensä	151,1	272,1	111,2	272,1
Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuotot				
Osinkotuotot muista yhteisöistä	69,8	73,5	93,5	215,2
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	0,0	0,0	391,6	391,6
Yhteensä	69,8	73,5	485,1	606,8

11.9 Taseen liitetiedot

TASEEN LIITETIEDOT

	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Arvonkorotukset				
Maa- ja vesialueet *)				
arvo 1.1.	127,0	127,0	127,0	127,0
Arvonkorotukset	0,0	0,0		
Arvonkorotusten purkaminen	0,0	0,0		
Arvo 31.12.	127,0	127,0	127,0	127,0
Rakennukset				
arvo 1.1.	468,7	0,0		
Arvonkorotukset muutos	-468,7	468,7		
Arvi 31.12	0,0	468,7		
Osakkeet ja osuudet				
arvo 1.1.	1,2	1,2		
Arvonkorotukset muutos	-1,2	0,0		
Arvo 31.12.	0,0	1,2		
Yhteensä	127,0	596,9	127,0	127,0

*) Lohjan kaupungin maa-alueiden arvonkorotuksiin sisältyy vuoden 1997 aloittavassa taseessa tehty arvonkorotus kuntayhtymältä korvauksetta siirtyneeseen maa-alueeseen. Arvonkorotus on 126.981,88 euroa.

Saamiset**Lyhytaikaiset saamiset**

Saamiset tytäryhteisöiltä

Myyntisaamiset	-	-	94,6	48,1
Konsernitilisaatava	-	-	21,0	270,3
Lainasaamiset			605,0	0,0
Siirtosaamiset	-	-	0,0	40,1

Saamiset kuntayht, joissa kunta on jäsenenä

Myyntisaamiset	-	-	13,6	0,0
Siirtosaamiset	-	-	156,6	0,0

Siirtosaamiset, siirtosaamisiin sisältyvät**olennaiset erät**

HUS muut	133,1	119,6	0,0	0,0
Korkojaksotukset	5,9	20,0	4,0	13,1
Työterveyshuollon Kelan korvaus	620,2	490,8	360,0	310,0
Muut siirtosaamiset	1 434,4	1 094,0	1 028,5	582,6
Yhteensä	2 193,6	1 724,4	1 392,5	905,7

Lohjan kaupungin olennaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset

Kuntayhtymä	Tasearvo 1.1.2011	Tasearvo 31.12.2011	Kuntayhtymä 31.12.2011	Ero €
HUS	12 709 453	12 709 453	13 052 693	-343 240
L-U ammattikoulutusyhtymä	4 911 888	4 911 888	5 426 745	-514 857
ETEVA	583 134	583 134	904 291	-321 157

Lohjan kaupungin rahoitusarvopaperit

Yhtiö	KPL	Hankinta-arvo 31.12.11 €	Markkina-arvo 31.12.11	Kirjanp.arvo 1.1.2011 €	Arvonmuutos/li säys	Kirjanpitoar vo 31.12. €
Kuntarahoitus Oyj	81 125	166 607		166 607		166 607
DNA /Lohjan Puhelin Oy	1 291	352 505		352 505		352 505
St Laurence Golf	3	9 250		9 250		9 250
Elisa Communications Ab	150	463	2 441	463		463
M-Real	1 200	8 025	1 596	3 048	-1 452	1 596
YIT-yhtymä	40	109	495	109		109
Lounais-Suomen Osuusteurastamo		34		34		34
Lohjan Seudun Osuuspankki		84		84		84
Yhteensä		537 077		532 100	-1 452	530 648

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Oma pääoma				
Peruspääoma 1.1.	108 880,6	108 880,6	108 880,6	108 880,6
Peruspääoma 31.12	108 880,6	108 880,6	108 880,6	108 880,6
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma 31.12.	135,4	135,4	0,0	0,0
Arvonkorotusrahassto 1.1.	596,9	128,2	127,0	127,0
Vähennykset tilikaudella	469,9	0,0	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	0,0	468,7	0,0	0,0
Arvonkorotusrahassto 31.12.	127,0	596,9	127,0	127,0
Muut omat rahastot 1.1.	3 342,8	4 303,8	1 069,5	1 069,5
Siirrot rahastoon tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
Siirrot rahastosta tilikaudella	2,6	0,0	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	-139,8	-961,0	0,0	0,0
Muut omat rahastot 31.12.	3 200,4	3 342,8	1 069,5	1 069,5
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	22 354,8	19 587,2	20 965,2	18 976,6
Edellisten tilikausien oikaisut	-1 161,1	-148,0	-1 099,5	-109,5
Siirrot erien välillä	139,8	166,9	0,0	0,0
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	21 333,5	19 606,1	19 865,7	18 867,1
Tilikauden yli-/alijäämä	1 385,8	2 748,7	1 630,1	2 098,1
Oma pääoma yhteensä	135 062,7	135 310,5	131 572,9	131 042,3
Velat, jotka eräänntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	49 137,2	41 634,8	29 995,3	27 266,9
Lainat julkisyhteisöiltä	18 868,5	18 967,4	225,0	322,0
Yhteensä	68 005,7	60 602,2	30 220,3	27 588,9
Pakolliset varaukset				
Ympäristövastuuvaraus 31.12	1 113,6	862,4	928,4	862,3
Potilasvakuutuspooli 31.12.	1 187,5	1 071,6		
Muut pakolliset varaukset 31.12.	36,6	28,0		
Muut pakolliset varaukset 31.12.	2 337,7	1 962,0	928,4	862,3

	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Velkojen erittely				
Pitkäaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Muut velat			84,6	103,1
Lyhytaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat			187,3	217,1
Konsernitilivelka			2 829,0	5 628,0
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat			1 106,8	225,6
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteis- yhteisyhteisöille				
Ostovelat			54,4	153,7
Siirtovelat				
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät				
Palkkajaksotukset sis. lomapalkkajaksotuksen	18 627,2	16 751,6	11 930,7	11 141,9
Korkojaksotukset	414,2	329,1	137,6	161,3
Potilasvakuutuspooli	227,0	233,3	-	-
Muut HUSin siirtovelat	68,4	65,7	-	-
KVTEL, eläkemaksut	1 856,6	1 758,4	1 735,0	1 635,7
VEL, opettajien eläkemaksut	276,9	301,6	277,0	301,6
LOST maksuosuuden palautus	10,9	891,7	10,9	891,7
Muut siirtovelat	2 894,6	2 562,8	2 202,9	1 109,9
Yhteensä	24 375,8	22 894,2	16 294,1	15 242,1
Vakuutuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot				
Leasingvastuiden yhteismäärä	1222,1	717,3	837,7	271,4
Seuraavalla tilikaudella erääntyvät	427,6	341,1	235,2	147,9
Myöhemmin erääntyvät	794,5	376,2	602,5	123,5
Vuokravastuut, HUS	8965,1	7767,4		
Vastuusitoumukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta annetut takaukset				
Alkuperäinen pääoma	3 722,8	3 522,8	22 151,9	21 448,3
<i>tytäryhtiöt</i>			<i>18 429,1</i>	<i>17 925,5</i>
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyhteisöt</i>			<i>3 722,8</i>	<i>3 522,8</i>
Jäljellä oleva pääoma	1 146,2	1 468,1	13 873,4	14 186,8
<i>tytäryhtiöt</i>			<i>12 727,2</i>	<i>12 718,7</i>
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyhteisöt</i>			<i>1 146,2</i>	<i>1 468,1</i>

	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Muut vastuusitoumukset				
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	12 036,8	11 376,8	11 491,7	10 831,7
Jäljellä oleva pääoma	9 580,1	9 794,8	9 038,4	9 251,2
Oman velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta sekä julkisyhteisöiltä	34 827,4	39 033,3	0,0	0,0
Velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset (v. 2010 vertailutiedossa ilmoitettu velan määrä)	52 787,7	39 033,3	0,0	0,0
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista				
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12			129 730,5	114 415,6
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takausk.rahastosta 31.12			96,0	93,2
Korkojohdannaisoppimukset				
Nordea, nro 818138/993982 27.2.2009-27.4.2037, pääoma 10.000.000,00 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, KSWAP -002/10 15.3.2010-15.3.2015, pääoma 15.000.000,00 euroa				
Huollettavien varat				
Huollettavien varat ja pääomat			140,2	80,9
Elatustukisaamiset 31.12				
Kirjattu rahoitusomaisuuden muihin saamisiin			73,9	97,5
Muut taloudelliset vastuut				
Arvonlisäveron palautusvastuu (ALV 33 §) Kiinteistöihin liittyvä;	697,3	346,5		
Muut taloudelliset vastuut	1 283,1	1 710,8		
Sitoumukset				
Roskín Roll Oy Ab (KV 10.10.07 § 95)				
Kaatopaikkatoiminnan osalta	1.500.000 euroa			
Muun toiminnan osalta	100.000 euroa			

Henkilöstöä koskevat liitetiedot	Konserni 2011 1 000 €	Konserni 2010 1 000 €	Lohja 2011 1 000 €	Lohja 2010 1 000 €
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	126 347,5	121 323,2	86 733,4	82 198,1
Henkilöstökorvaukset	-1 443,7	-1 314,3	-1 443,7	-1 314,3
Palkat ja palkkiot yhteensä	124 903,8	120 008,9	85 289,7	80 883,8
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	27 687,0	26 381,5	20 445,8	19 343,0
Eläkevarauksen purkaminen	-31,4	-30,9	-31,4	-30,9
Eläkekulut yhteensä	27 655,6	26 350,6	20 414,4	19 312,1
Muut henkilösivukulut	7 170,9	6 668,4	4 829,2	4 489,9
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	159 730,3	153 027,9	110 533,3	104 685,8
Henkilöstökuluja aktivoitu käyttöomaisuuteen	410,5	403,2	410,5	403,2
Yhteensä henkilöstökulut	160 140,8	153 431,1	110 943,8	105 089,0
Henkilöstön lukumäärä 31.12.	kpl	kpl	kpl	kpl
Yleishallinto	81	92	81	82
Sosiaali- ja terveystyö	1 824	1 782	1 011	953
Opetus- ja sivistystyö	1 703	1 731	1 454	1 485
Yhdyskuntatyö	429	431	409	407
Yhteensä	4 037	4 036	2 955	2 927

11.10 Lohjan vesi- ja viemärilaitos

Vesilaitoksen eriytetyn liiketoiminnan tilinpäätöslaskelmat

Vesihuoltolaitoksen kirjanpito on eriytetty laskennallisesti. Laskennallisesti eriytetystä liiketoiminnasta on laadittu tulos-, tase- ja rahoituslaskelma.

TULOSLASKELMA	31.12.2011	31.12.2010
Liikevaihto	5 932 911,82	6 148 387,40
Liiketoiminnan muut tuotot	59 672,56	80 234,57
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-967 840,30	-906 057,94
Varastojen lisäys/vähennys	0,00	0,00
Palvelujen ostot	-1 265 812,31	-1 137 327,28
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-2 233 652,61	-2 043 385,22
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-748 019,94	-720 516,22
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-209 508,24	-202 874,06
Muut henkilösivukulut	-42 819,88	-41 028,86
Henkilöstökulut yhteensä	-1 000 348,06	-964 419,14
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 945 430,51	-1 893 419,51
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-1 945 430,51	-1 893 419,51
Liiketoiminnan muut kulut	-431 988,06	-241 939,43
Liikelylijäämä	381 165,14	1 085 458,67
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	6 156,79	5 444,18
Muut rahoitustuotot	13 924,56	12 598,75
Korvaus jäännöspääomasta 9%	-1 774 776,41	-1 718 129,91
Muut rahoituskulut	-15 382,97	-13 746,28
Rahoitustuottojen ja -kulujen erotus	-1 770 078,03	-1 713 833,26
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	-1 388 912,89	-628 374,59
Poistoeron lisäys/vähennys	1 180,56	1 180,56
Tilikauden alijäämä	-1 387 732,33	-627 194,03

RAHOITUSLASKELMA	31.12.2011		31.12.2010	
Tulorahoitus				
Liikeliijäämä/alijäämä	381 165,14		1 085 458,67	
Poistot ja arvonalentumiset	1 945 430,51		1 893 419,51	
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 770 078,03		-1 713 833,26	
Muut tulorahoituksen korjauserät				
Sisäiset tuotot	-295 780,55		-243 592,00	
Sisäiset kulut	294 039,65	554 776,72	262 780,00	1 284 232,92
Investoinnit				
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-3 154 595,83		-2 187 898,95	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00		0,00	
Sisäiset kulut	420,78	-3 154 175,05	120,00	-2 187 778,95
Tulorahoitus ja investoinnit, netto		-2 599 398,33		-903 546,03
Rahoitustoiminta				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-50 475,00		-61 684,40	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-11 209,40	-61 684,40	-3,44	-61 687,84
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Lyhytaikaisten saamisten muutokset	-81 167,92		587 586,27	
Korottomien pitkä- ja lyh.aik. velkojen muutos	310 510,48		724 983,25	
Korottomien pitkä- ja lyh.aik. sisäisten velkojen muutos	0,00	229 342,56	0,00	1 312 569,52
Rahoitustoiminta, netto		167 658,16		1 250 881,68
Vaikutus kunnan kassavaroihin		-2 431 740,17		347 335,65

TASE 31.12.2011	31.12.2011	31.12.2010
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet	7497,38	7497,38
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset	3 199 764,00	3 356 461,61
Kiinteät laitteet ja rakenteet		
- vesijohtoverkosto ja jätevesiverkosto	17 777 263,17	17 735 883,54
- vesi- ja jätevesipumppaamot	3 105 203,02	1 421 715,88
- muut kiinteät rakenteet ja laitteet	1 808 606,29	2 017 488,41
- sadevesiverkosto	4 415 408,58	4 565 530,30
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	328 593,16	247 425,24
VASTAAVAA YHTEENSÄ	30 642 335,60	29 352 002,36
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Jäännöspääoma	22 150 157,96	19 719 737,91
Jäännöspääoma (liittymismaksurah.)		
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-1 387 732,33	-627 194,03
Edellisten tilikausien yli/alijäämä	5 056 301,60	5 683 495,63
POISTOEROT JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	18 911,05	20 091,61
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	0,00	16 818,72
Lainat julkisyhteisöiltä	59 020,73	92 677,01
Liittymismaksuvelka	4 571 766,11	3 919 955,70
Lyhytaikainen		
Lyhytaikaiset lainat	50 475,00	61 684,40
Ostovelat	123 435,48	464 735,41
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	30 642 335,60	29 352 002,36

11.11 Käyttöomaisuus

LOHJA
PYSYVIEN VASTAAVIEN AINEETTOMAT JA AINEELLISET HYÖDYKKEET

	Aineettomat hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet					
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Yhteensä	Keskeneräiset
Poistamaton hankintameno 1.1.	733 483	2 131 564	2 865 047	32 619 786	90 444 978	46 601 418	3 838 831	173 505 013	74 758
Lisäykset tilikauden aikana	292 886		292 886	301 754	7 455 392	4 957 008	1 209 994	13 924 148	327 402
Rahoitusosuudet tilikaudella					2 104 580	194 688	83 536	2 382 804	
Vähennykset tilikauden aikana				195 330	263 247			458 578	
Siirrot erien välillä									
Tilikauden poisto	282 434	178 734	461 168		3 880 306	3 634 152	1 255 921	8 770 380	
Arvonlennukset ja niiden palautukset									
Poistamaton hankintameno 31.12	743 935	1 952 829	2 696 764	32 726 209	91 652 237	47 729 586	3 709 367	175 817 400	402 160
Arvonkorotukset				126 982				126 982	
Kirjanpitoarvo 31.12.	743 935	1 952 829	2 696 764	32 853 191	91 652 237	47 729 586	3 709 367	175 944 382	402 160

PYSYVIEN VASTAAVIEN SIOITUKSET

	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset		
	Osakkeet tytäryhteisöiltä	Kuntayhtymä- osuudet	Osakkuus ja muut omistusyht.	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset tytäryhteisöiltä	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	4 776 565	18 290 033	872 739	439 757	2 576 508	282 538	27 238 140
Lisäykset	202 478		77 259	39 334			319 071
Vähennykset	16 819		10 091	40 970			67 880
Siirrot erien välillä							
Hankintameno 31.12.	4 962 223	18 290 033	939 907	438 121	2 576 508	282 538	27 489 331
Arvonlennukset ja niiden palautukset							
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 962 223	18 290 033	939 907	438 121	2 576 508	282 538	27 489 331

11.12 Omistukset muissa yhtiöissä

LOHJA 444						
Kuntakonsernin yhtiöt 31.12.2011						
Omistukset muissa yhtiöissä 2011						
				Kuntakonsernin osuus (1000 euroa)		
	Kotipaikka	Kunnan omistusosuus	Konsernin omistusosuus	omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta / tappiosta
Tytäryhteisöt						
Lohjan Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	-2 945,3	34 690,5	-482,7
Lohjan Palvelutalosaatiö	Lohja	100%	100%	210,1	1 038,9	0,0
As. Oy Veijolanpiha (Palvelutalosaatiön tytär 100 %.)	Lohja	100%	100%	8,0	726,9	5,3
Kiinteistö Oy Ventelän Sammutus	Lohja	77,50 %	77,50 %	35,5	1,0	-6,3
Lohjan Liikuntahallit Oy	Lohja	74,10 %	81,29 %	462,4	124,1	4,8
Lohjan Liikuntakeskus Oy	Lohja	82,39 %	82,39 %	620,4	613,1	87,7
Kiint. Oy Lohjan Kuplahallit (Liikuntakeskuksen.tytär 70 %)	Lohja	0	57,67 %	10,6	80,9	5,6
Palotalo Oy	Lohja	100 %	100 %	14,3	627,0	-31,4
Lohjan Energiahuolto Oy Loher	Lohja	100%	100%	4 258,3	4 098,4	208,9
Virkkalan Lämpö Oy	Lohja	54,19 %	70,32 %	708,0	218,7	113,6
Ojamon Lämpö Oy	Lohja	5,72 %	100 %	994,1	298,0	2,2
Yhdistelemättömät tytäryhteisöt						
Immulan Vesi Oy	Lohja					
Kuntayhtymät						
HUS	Hki	3,336 %	3,336 %	13 988,6	16 308,1	-543,8
Kärkulla kommunal samkommun		0,04 %	0,04 %	4,0	5,5	0,0
L-U Ammattikoulutus kuntayhtymä	Lohja	41,32 %	41,32 %	7 905,3	1 643,6	368,9
ETEVA	Mäntsälä	5,610 %	5,610 %	840,6	2 584,7	-44,5
Uudenmaan päihdehuollon ky	Hyvinkää	7,471 %	7,471 %	92,6	26,0	16,2
Uudenmaan liitto	Hki	3,292 %	3,292 %	45,2	43,3	3,5
Osakkuusyhteisöt						
Asunto Oy Lohjan Marja	Lohja	35,92 %	35,92 %	310,0	10,0	1,3
Kiinteistö Oy Ojamonkuusi	Lohja	45,37 %	45,37 %	77,9	17,2	0,6
Kiinteistö Oy Lohjan Keskusaukio	Lohja	27,20 %	27,20 %	190,2	48,7	-8,8
Kiinteistö Oy Poliisikuja	Lohja	40,00 %	40,00 %	30,4	6,5	1,3
Rosk'n Roll Oy Ab	Lohja	28,42 %	28,42 %	2 770,4	1 141,9	205,2
Mäntynummen Lämpö Oy	Lohja	16,66 %	41,66 %	31,4	60,7	2,4
Roution Huolto Oy	Lohja	9,23 %	39,29 %	57,8	35,7	0,0
Lohjan Biolämpölaitos	Lohja	49 %	49 %	827,5	1 632,5	-5,5
Novago Yrityskehitys Oy	Lohja	40,60 %	40,60 %	77,3	122,9	0,0

11.13 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja säilytystavoista

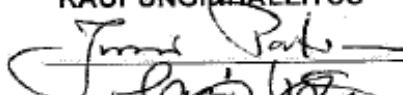
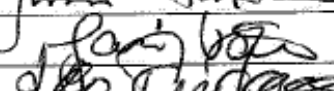
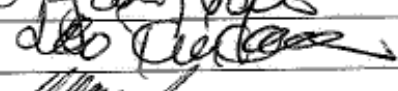
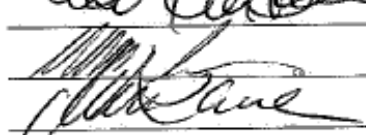

* päiväkirja	sähköisessä muodossa Rondo
* pääkirjat	sähköisessä muodossa Rondo
* tasekirja	sidottuna kirjana
* tilinpäätöserittelyt	sidottuna kirjana
* käyttöomaisuuskirjanpito	paperitulosteena/sähköisenä tiedostona

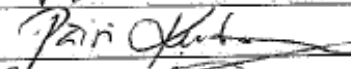
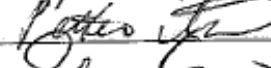
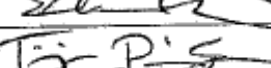

Tositelajit

BUD, BUDM	talousarvio ja talousarviomuutokset
ALKUSA	avaavan taseen saldot
MEMO	muistiotositteet
MUIST	sisäiset muistiotositteet
M03-M99, PEGK,M45K	myyntilaskutukset
MANU	manuaalisuoritukset
MANUAS, MANUV, MANUHO	manuaalisuor. asuntovuokrat, vesilaskutus ja Hiiden Opisto
ORPAL	ostoreskontran pal.aineisto
VIITEA, VIITEV, VIITEL	myyntiresk. viitesuoritukset
TILIOT, TILIO2	kassa- ja pankkitilit
PAL310-PAL999	palkat
OSTOKI-OSTOU	ostoreskontra
CPU	cpu-kassat
SONET	varastokirjanpito
SOST	sosiaalityö
AROMI	ruokahuolto
MATKA	matkalaskut
VYÖR. HLÖ	vyörytykset, henkilömäärä

Lohja 10.4.2012

KAUPUNGINHALLITUS

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Lohjalla 4.15 2012

 Oy Auditor Ab
 JHTT-yhteisö
 Tove Lindström-Koli, JHTT, HTM

12 Tilintarkastuskertomus

TILINTARKASTUSKERTOMUS 2011

Lohjan kaupunginvaltuustolle

Olemme tarkastaneet Lohjan kaupungin hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2011. Tilinpäätös sisältää kaupungin taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Tilinpäätökseen kuuluva konsernitilinpäätös sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot.

Kaupunginhallitus ja muut tilivelvolliset ovat vastuussa kaupungin hallinnosta ja taloudenhoidosta tilikaudella. Kaupunginhallitus ja muu konsernijohto vastaavat kuntakonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta ja siitä, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupungin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja ovat toimintakertomuksessa tehneet selkoa kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä.

Olemme tarkastaneet tilikauden hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen hyvän tilintarkastustavan mukaisesti olennaisten virheiden ja puutteiden havaitsemiseksi ja raportoimiseksi tarkastuksen tuloksina. Hallinnon tarkastuksessa olemme selvittäneet toimielinten jäsenten ja tehtäväalueiden johtavien viranhaltijoiden toiminnan lainmukaisuutta. Kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisen asianmukaisuutta olemme tarkastaneet ottaen huomioon toimintakertomuksessa niistä esitetyt selonteot. Lisäksi olemme tarkastaneet valtionosuuksien perusteista ja käytöstä annettujen tietojen oikeellisuutta. Olemme tehneet tarkastuksen riittävän varmuuden saamiseksi siitä, onko hallintoa hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa olemme tarkastaneet riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä eikä puutteita.

Tarkastuksen tulokset

Kaupungin hallintoa on pääosin hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Muutetun talousarvion nettoylitykset (toimintakate) toteutuivat sosiaali- ja terveyslautakunnan osalta 1,02 milj. euroa, opetuslautakunnan osalta 0,30 milj. euroa sekä teknisen lautakunnan osalta 0,13 milj. euroa. Kaupungin tulosohjausta tulee edelleen kehittää ja tehostaa.

OY AUDIATOR AB, JHTT-yhteisö

Toinen linja 14,
00530 Helsinki

Puhelin (09) 7711
Faksi (09) 771 2270

www.audiator.fi
etunimi.sukunimi@audiator.fi

Y-tunnus 0904285-6
Kotipaikka Helsinki

Kaupungin sisäinen valvonta ja konsernivalvonta on järjestetty asianmukaisesti.

Valtionosuuksien perusteista ja käytöstä annetut tiedot ovat oikeita.

Kaupungin tilinpäätös ja siihen kuuluva konsernitalinpäätös on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Käsitksemme mukaan tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista.

Lausunnot tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä

Esitämme tilinpäätöksen hyväksymistä.

Esitämme vastuuvapauden myöntämistä tilivelvollisille tarkastamaltamme tilikaudelta.

Lohjalla 4. toukokuuta 2012

Oy Auditor Ab JHTT-yhteisö

Tove Lindström-Koli
JHTT, HTM

OY AUDIATOR AB, JHTT-yhteisö

Toinen linja 14,
00530 Helsinki

Puhelin (09) 7711
Faksi (09) 771 2270

www.audiator.fi
etunimi.sukunimi@audiator.fi

Y-tunnus 0904285-6
Kotipaikka Helsinki

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS

13 Tarkastuslautakunnan arviointikertomus

13.1 Tiivistelmä vuoden 2011 arviointikertomuksen keskeisistä havainnoista

13.1.1 Kaupungin ja konsernin taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Toteamme kokonaisarviona, että kaupungille muutetussa talousarviossa asetetut sitovat tavoitteet saavutettiin. Alkuperäiseen talousarvioon verrattuna toimintakulujen kasvu oli huomattavasti ennakoitua suurempi, mihin vaikutti osin myös vuoden 2010 tilinpäätöksen toteumaa alhaisemmat toimintakuluarviot esimerkiksi ulkopuolisissa palveluostoissa. Toimintatuottojen kasvuprosentti tulisi olla moninkertainen toimintakulujen vastaavaan prosenttiin verrattuna, jotta kaupungin toimintakate ei heikkene edellisistä vuosista. Kaupungin tilikauden ylijäämä 1,6 M€ olisi ilman yhdistämisavustuksia noin 300 t€ tappiollinen. Omaisuuden myyntivoitot olivat 2,1 M€

Kunnallisveron kasvu 2,9 % edellisestä tilikaudesta oli vaatimatonta ja jäimme asukaskohtaisessa kunnallisverotuotoissa yli 250 euroa vertailukuntien keskiarvosta, vaikka Lohjan kaupungin veroprosentti oli vertailukuntien keskiarvon tuntumassa ja toisaalta vastaavan kokoisia radanvarsikuntia suurempi. Verotulojen vaikutus kaupungin vuosikatteeseen on niin merkittävä, että sekä elinkeinopolitiikassa, kaavoituksessa että Lohjan kaupungin markkinoinnissa tulee panostaa kaikki mahdolliset resurssit, jotta Lohjan kaupunki saavuttaisi vertailukuntien keskiarvon. Kokonaisvaikutus nykyisellä asukasmäärällä olisi noin 10 miljoonaa euroa.

Kaupungin lainakannan kasvu on hallinnassa maltillisten investointien ja kohtuullisen vuosikatteen ansiosta, mutta korjausvelan määrä ja sen kasvu luo paineita investointimäärän kasvattamiselle. Omavaraisuusasteen tasainen heikkeneminen vuodesta 2005 alkaen tilikautta 2010 lukuun ottamatta on huolestuttavaa; tunnusluku on heikennyt seitsemässä vuodessa 17 prosenttiyksikköä (2004: 76,3 % vs. 2011: 59,3 %). Pitkällä aikavälillä investointien tulo-rahoitusprosentin on oltava lähellä sataa, jotta velkaantuminen saataisiin hallintaan.

Painotamme jälleen, että kulukuria tulee seurata tarkasti niissä kustannuserissä, jotka ovat lautakuntien ja niihin kuuluvien tulosalueiden välittömässä vaikuttamispiirissä. Näitä ovat erityisesti konsultointikustannukset, sijaisuuksien käyttö ja tarvikehankinnat.

13.1.2 Kaupungin ja konsernin toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Toteamme kokonaisuutena, että kaupungille asetetuissa sitovissa toiminnallisissa tavoitteissa on edistetty vuoden 2011 aikana hyvin. Kaupunkikonsernissa on edistytty kaupunkistrategiassa ja siitä johdetuissa erillishankkeissa/-ohjelmissa esimerkiksi Biolämpölaitoksen rakentamisessa (ilmastotekijät) ja konsernirakenteen selkiyttämisessä (toteutetut fuusiot).

Esitämme seuraavat keskeiset toiminnalliset kehittämistarpeet ja –suositukset vuoden 2011 aikana tekemämme arviointityön ja aikaisempina vuosina antamiemme kehittämisehdotusten toteutumisen seurannan perusteella:

1. Kaupungin organisaation eri tasoilla valmisteltavia erillisohjelmia tehdään valtuustokauden aikana useita. Niiden säännöllinen seuranta ja erityisesti ohjelmien toteuttaminen on käytännössä osoittautunut kalliiksi, vaikeaksi ja osin täysin mahdottomaksi. Ohjelmien laatiminen on vienyt paljon henkilötyövuosia ja ohjelmat ovat osittain päällekkäisiä. Suosittelemme, että kaupunki etenee tulevana valtuustokausina kaupunkistrategialla ja siitä johdettavilla toimialojen toimenpideohjelmilla, joissa erilaiset kehittämishankkeet pitää olla määriteltyinä. Muita ohjelmia laaditaan vain äärimmäisissä tilanteissa.
2. Muutamilla tulosalueilla olemme havainneet toimintatuottojen alibudjetointia, joka on mahdollistanut toimintakulujen ylitykset toimintakatteen pysyessä valtuuston asettaman

sitovuustason rajoissa. Suosittelemme kaupungin tulohajauksen tehostamista niin, että nettoperusteisesta toimintakatteen tarkastelusta ja sitovuustasosta siirryttäisiin toimintatuottojen ja toimintakulujen bruttoperusteiseen sitovuustasoon.

3. Toteamme elinkeinopoliittisten linjausten toteuttamisesta sen, että yritystonttien myyntiprosessi on liian monimutkainen ja aikaa vievä sekä kaavamääräykset liian rajoittavia. Suosittelemme, että päättäjät tekevät linjapäätökset ja virkamiehet operatiiviset päätökset elinkeinopoliittiset näkökohdat huomioon ottaen.
4. Lohjan kaupungin suoriteperusteista kustannuslaskentaa tulee toimialoilla kehittää edelleen, sillä se mahdollistaa päätöksentekoa tukevat vertailulaskelmat ja tukee ns. tilaaja-tuottaja välisen hinnoittelun läpinäkyvyyttä.
  - Perusturvakeskuksen kustannuslaskennan kehittämistarve on ilmeinen. Lohjalla sijaitsevien terveysasemien kustannukset on kirjattu kaikki yhteen, eikä esimerkiksi henkilöstö- ja tarvikekustannuksia ole kohdennettu kullekin terveysasemalle.
  - Esitämme, että perusturvakeskus toteuttaa terveysasemakohtaisen kustannuslaskennan määrittelyn sekä keskitetyn tiliöinnin, jotta terveysasemakohtaiset hintatiedot saadaan kohtuullisella tarkkuudella vertailukelpoisiksi keskenään.
  - Mikäli päädytään keskitettyyn kahden terveysaseman malliin, sen investoinneista ja muista kustannuksista tai hyödyistä, on laadittava ensin yksilöity selvitys.
5. Suosittelemme, että Sammatin koulun peruskorjaus tehdään viipymättä. Koulupihojen aamuliikenteen turvallisuutta on parannettava.

13.2 Tarkastuslautakunnan toiminnan painopisteet tilikaudelle 2011

Tarkastuslautakunnan tehtävät on määritelty kuntalain 71 ja 75 §:ssä sekä kaupungin tarkastussäännössä. Lautakunnan ensisijaisena tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arviointikaudella. Lisäksi tarkastuslautakunnan painopisteenä ovat tilikauden aikaisissa arviointikäynneissä ja johtavien viranhaltijoiden haastatteluissa esille nousseet muut merkittävät arviointiin liittyvät asiat.

Tarkastuslautakunnan jäsenet ja varajäsenet (toimintavuosi 2011)

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Paul Packalén, pj	Jan Henriksson
Aila Saarinen, varapj	Inkeri Sainio
Eino Alhola	Keijo Väisänen
Tarja Lepola	Matti Selenius
Pentti Ristikartano	Hannu Korsumäki
Seija Salokari	Marja-Leena Heinonen

Kari Mäntyharju, tarkastuslautakunnan sihteerinä 1.1.2011 – 16.1.2011 ja 18.5.2011 – 31.12.2011; Pekka Puistosalo, tarkastuslautakunnan sihteerinä (oto), 17.1.2011 – 17.5.2011

Kokonaisuutena tarkastuslautakunta saavutti vuodelle 2011 asetetut toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteensa. Valtuuston määrärahasiivoksi vahvistama toimintakate oli -77.656 euroa ja vastaava toteuma oli -72.875 euroa (93,8 %). Tarkastuslautakunnan toimintakatteen kasvu edellisestä vuodesta oli vain 2,9 %, mikä alittaa mm. henkilöstökustannusten ja ulkopuolisten palveluhankintojen keskimääräisen nousuprosentin. Tarkastuslautakunnan osuus kaupungin koko toimintakatteesta oli 0,04 %.

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2011 aikana kymmenen kertaa, joista viisi kokousta kohdistui vuoden 2010 tilinpäätöksen arviointiin, arviointikertomuksen valmisteluun ja esittelyyn sekä kaupunkistrategian toteutumisen väliarviointiin.

Tilintarkastajien tarkastuspäiviä kertyi vuoden aikana yhteensä 63 päivää. Vastuullinen tilintarkastaja, JHTT, HTM, Tove Lindström-Koli, on raportoinut tarkastuslautakunnan kanssa ennalta sovitun aikataulun ja yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaisesti tilintarkastuksen työohjelman toteutumisesta sekä tarkastuksessa tehdyistä havainnoista ja niistä johdetuista suosituksista. Tilikauden aikana tehdyissä tarkastuksissa on varmistuttu, että Lohjan kaupungin hallinto toimii lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Toiminnan tarkastuksessa painopistealueina olivat tilikauden aikana seuraavat kohteet:

- perusturvatoimen toimialaan liittyvien sääntöjen ja ohjeiden kattavuuden, ajan-tasaisuuden ja keskinäisen riidattomuuden tarkastus,
- kaupunginhallituksen päätösten lainmukaisuudesta ja asianmukaisuudesta varmistuminen,
- kotihoidon maksutulojen sisäisen valvonnan toimivuus ja päivähoidon maksujen määräytymisen oikeellisuus
- omaishoidon tuen toimintaketjun ja perusturvakeskuksen sopimushallinnan asianmukaisuus
- talous- ja toimintatilastoon 2010 oikeellisuuden tarkastus.

Yllä mainittujen tarkastusten yhteydessä on myös arvioitu kaupungin sisäisen valvonnan toimivuutta ja riskienhallintaa. Tarkastuslautakunta on omalta osaltaan varmistanut, että tilintarkastajan suositukset on otettu toimialoilla huomioon.

Tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä oli kevätkaudella vuoden 2011 tilintarkastuskertomuksen valmistelu ja arviointikertomuksen laatiminen valtuustolle vuoden 2011 toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tämän lisäksi tarkastuslautakunta teki kaupunkistrategian toteutumisen väliarvioinnin. Tarkastuslautakunta tutustui myös Lohjan museoon ja haastatteli museonjohtajaa sekä teatterin johtaja-ohjaajaa.

Syyskuussa tarkastuslautakunta laati tilikauden 2011 työohjelman sovittaen sen tilintarkastuksen ja sisäisen tarkastuksen työohjelman kanssa yhdeksi kattavaksi kokonaisuudeksi. Syyskauden arviointikohteita olivat:

- Sammatin koulun tarkastuskäynti ja perusopetuksen tuntikehysjärjestelmä
- Elinkeinopoliittiset linjaukset
- JUKO:n pääluottamusmiestoiminta
- Loher Oy:n strategiset hankkeet ja riskienhallinta
- Lohjan kaupungin konserniohjaus.

Näiden lisäksi tarkastuslautakunta valmistautui tuleviin kuntaliitoksiin järjestämällä yhteiskokouksen Karjalohjan tarkastuslautakunnan kanssa. Syyskuussa tarkastuslautakunta osallistui tarkastuslautakuntien kehittämispäivään, jossa käsiteltiin kuntauudistusta ja kuntaliitosten toteuttamiseen liittyviä toiminnallisia, taloudellisia ja juridisia näkökulmia.

13.2.1 Arviointikriteerit ja painotukset

Valtuuston asettamat sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat tarkastuslautakunnan arvioinnin ensisijaisena lähtökohtana kuntalain 71 §:n mukaisesti. Tilikauden aikana tehdyillä viranhaltijahaastatteluilla on syvennetty arviointia ja pohdittu asioita niin kuntalaisen kuin kaupunkiorganisaationkin näkökulmasta. Tarkastuslautakunnan vuoden 2010 arviointikertomuksessa esittämät johtopäätökset ja niiden pohjalta tehdyt suositukset ovat yhtenä seurantakohteena tässä arviointikertomuksessa.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista arvioitiin talousarvion 2011 (muutettu + alkuperäinen) ja taloussuunnitelman 2012-2013, kaupunkistrategian 2009-2017, vuoden 2011 tilinpäätösasiakirjojen, tilintarkastajan kausiraporttien, sisäisen tarkastuksen selvitysten sekä toimielinten pöytäkirjojen ja toimialoilla laadittujen raporttien ja erillisohjelmien perusteella.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista on arvioitu 14.9.2009 kaupungin hallituksen hyväksymien sisäisen valvonnan ohjeiden ja kaupungin kokonaisvaltaisen riskienhallinnan asiakirjojen perusteella. Tilikauden arviointi perustuu yllä mainittujen kriteerien lisäksi tarkastuslautakunnan tilikauden aikaisissa painopistealueissa (kts. kpl 13.3) tekemiin arviointi- ja tutustumiskäynteihin, kaupungin palvelutoiminnasta muutoin saatuihin kokemuksiin sekä kaupungin asukkailta saatuihin suoriin palautteisiin. Erityisenä painopisteenä tilikauden 2011 arviointityössä olivat konserniohjaus, perusturvakeskuksen toiminnalliset haasteet sekä kehittämistarpeet ja toimialojen eri suoritteiden yksikkökustannusten kehitystrendit.

Vuoden 2010 arviointikertomuksessa esitettyjä kommentteja ja annettuja kehittämis- ehdotuksia käsitellään erikseen jäljempänä tämän kertomuksen lautakuntakohtaisessa arvioinnissa. Muilta osin tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2010 arviointikertomuksessa tehdyt huomiot ja ehdotukset on otettu huomioon Lohjan kaupungin toiminnassa.

13.2.2 Arviointiprosessi ja arviointiyön rajaukset

Arviointi on toteutettu kolmessa eri vaiheessa. Ensiksi olemme arvioineet talousarvion ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista koko kaupungin tasolla. Toiseksi olemme arvioineet toimialakohtaisten tavoitteiden toteutumista keskittyen valittuihin painopistealueisiin ja vuoden aikana esille tulleisiin olennaisiin toiminnallisiin muutoksiin tai tavoitepoikkeamiin. Lopuksi olemme laatineet johtopäätökset tilikaudesta 2011. Arviointityössä on sovellettu tarkastuslautakunnan tälle valtuustokaudelle ulottuvassa arviointisuunnitelmassa sovittua lautakunnan jäsenten keskinäistä työnjakoa ja niiden pohjalta muodostettua yhteistä kokonaisnäkemystä. Arviointikertomuksen luettavuuden selkeyttämiseksi tärkeimmät tarkastushavainnot ovat kunkin kappaleen tai käsitellyn asiakokonaisuuden lopussa seuraavan luokittelun mukaisesti:

- toteavat havainnot (tarkastuslautakunta toteaa...)
- arvottavat johtopäätökset (tarkastuslautakunnan mielestä/näkökulmasta...)
- toimenpidesuositukset hallintoelimille (tarkastuslautakunta suosittelee/esittää...)
- toistuva havainto (tarkastuslautakunta painottaa/toteaa edelleen...)

Yleisenä kuntasektorin vuoden 2011 tuloksen kehitystä kuvaavana vertailuperusteena on käytetty Kuntaliiton arviota vuoden 2011 tilinpäätöksistä, jossa kuntien ja kuntayhtymien toimintakulujen keskimääräinen kasvuprosentti oli 4,4 %, toimintatuottojen kasvu 2,5 %, toimintakatteen kasvu 5,4 % ja verotulojen keskimääräinen kasvuprosentti 3,9 %.

13.3 Kaupungin ja kaupunkikonsernin taloudellisen aseman arviointi

13.3.1 Taloudellinen kehitys ja kaupungin talousarvion toteutuminen tilikaudella 2011

Talousarvion toteutumista on verrattu muutettuun talousarvioon, koska se on valtuuston hyväksymä sitovuustaso.

Kaupungin vuosikate 10,8 M€ toteutui 0,2 M€ muutettua talousarviota parempana. Toimintatuotot toteutuivat ennakoitua 4,2 M€ (7,5 %) suurempina ja toimintakulut arvioitua 2,7 M€ (1,1 %) suurempina lähinnä palvelujen ostoista ja henkilöstökuluista johtuen. Toimintakate heikkeni edellisestä tilikaudesta 8,5 M€ (5,1 %) ja vuosikate 181 t€ (1,6 %).

Toimintatuotot kasvoivat 4,7 % ja toimintakulut 5,0 % tilinpäätökseen 2010 verrattuna.

Tilikauden tulos oli 1,6 M€ ylijäämäinen. Kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösarvioihin suhteutettuna Lohjan toimintakatteen heikkeneminen oli prosentuaalisesti hieman keskiarvoa loivempaa, mutta verotulojen kasvu 3,6 % oli kuntasektorin keskiarvoa heikompa.

Kaupungin tilikauden ylijäämä 1,6 M€ olisi ilman yhdistämisavustuksia (1,9 M€) ja omaisuuden myyntivoittoja (2,1 M€) tappiollinen 2,4 M€.

Alla olevaan taulukkoon on kerätty keskeisiä kaupungin taloudellisia tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tunnuslukuja sekä niiden muutos vuosien 2007-2011 aikana.

Vuosi	2007	2008	2009	2010	2011	Muutos % (2010-2011)
Toimintatuotot/kulut %	17,5	*16,5	24,5	25,6	25,6	0
Verotulot/asukas	3166	*3428	3391	3457	3580	3,6 %
Vuosikate/asukas	114	*249	233	280	273	-2,5 %
Vuosikate/poistot %	55	*117	107	123	117	-4,9 %
Investointien tulo-rahoitusosuus %	38,4	74,3	65,4	92,1	90,3	-2,0 %
Rahoitusvarallisuus/asukas	-1570	-1684	-1792	-1773	-1831	-3,3 %
Lainat/asukas	1391	1482	1587	1458	1483	1,7 %
Omavaraisuusaste	62,5	60,4	59,1	60,2	59,4	-1,3 %

Toteamme, että kaupungin kulujen kasvu on jatkunut kohtuullisena suhteutettuna lakisääteisiin palkkatarkistuksiin, palvelujen kysynnän kasvuun (sote-sektori) ja lainsäädännön muutoksiin (esim. vammaispalvelulaki). Toimintatuottojen kasvuprosentti tulisi olla moninkertainen toimintakulujen kasvuprosenttiin verrattuna, jotta toimintakate ei heikkenisi edellisistä vuosista. Toimintakulujen kasvu vuoden 2010 tilinpäätöksestä oli voimakkainta sosiaali- ja terveystalokunnassa, jossa muutos oli 6,6 %.

Painotamme jälleen, että kulukuria tulee seurata tarkasti niissä kustannuserissä, jotka ovat lautakuntien välittömässä vaikuttamispiirissä (konsultointikustannukset, sijaisuuksien käyttö, tarvikkehankinnat).

Sosiaali- ja terveys-, opetus- ja tekninen lautakunta ylittivät toimintakatteensa. Syyt ylitettiin olemme selvittäneet toimialakohtaisessa tarkastelussa.

Kaupungin lainakannan kasvu on hallinnassa maltillisten investointien ja kohtuullisen vuosikatteen ansiosta, mutta korjausvelan määrä ja sen kasvu luo kasvavia paineita investointimäärän kasvattamiselle. Omavaraisuusasteen tasainen heikkeneminen vuodesta 2005 alkaen tilikautta 2010 lukuun ottamatta on huolestuttavaa; tunnusluku on heikennyt seitsemässä vuodessa 16,9 prosenttiyksikköä (2004: 76,3 % vs. 2011: 59,3 %).

Kunnallisverotuotto kasvoi edellisestä vuodesta vain 2,9 %. Tämä näkyy kaupungin taloudessa myös toimintatuottojen heikkona kertymänä esimerkiksi tulojen mukaan määräytyvissä asiakasmaksuissa. Yhteisöveron kasvu 22,8 % oli myönteinen suuntaus, vaikka yhteisöverojen osuus kaupungin koko verokertymästä oli marginaalinen eli 4,4 %.

Lohjan ja vertailukuntien talous vuonna 2011

	2010	2011	2011	2011	2011	2011
euro/asukas	Lohja	Lohja	Vihti	Hyvinkää	Kirkko- nummi	Järvenpää
Asukasmäärä	39714	39726	28581	45527	37192	38966
Veroprosentti	19,5	19,5	19,5	19,25	19	19
Verotulot	3457	3580	3698	3722	4281	3903
Vuosikate	277	273	340	387	620	455
Poistot	225	232	271	314	341	257
Investoinnit, netto	241	239	397	461	442	513
Lainat	1458	1483	2424	1761	2281	876
Tulorahoitus	tasap	tasap	tasap	tasap	tasap.	tasap
Vuosikate, % poistoista	126	117	126	123	182	177
Rahoitusvarallisuus	-1773	-1831	ei ilm.	-1950	ei ilm.	-1340
	2011	2011	2011	2011	2011	2011
euro/asukas	Porvoo	Tuusula	Nurmi- järvi	Inkoo	Nummi- Pusula	Siuntio
Asukasmäärä	48833	37655	40341	5561	6158	6148
Veroprosentti	19,25	18,25	19	21	20,5	21
Verotulot	3994	3874	3719	4269	3141	4071
Vuosikate	644	327	459	542	284	422
Poistot	505	276	287	199	206	185
Investoinnit, netto	432	496	436	310	190	392
Lainat	2756	776	1875	2502	1113	2565
Tulorahoitus	tasap	tasap	tasap.	tasap.	tasap.	tasap.
Vuosikate, % poistoista	128	119	160	273	138	228
Rahoitusvarallisuus	-2711	-29	ei ilm.	-2456	-1082	-2904

Vertailuanalyysi Lohjan ja sen verokkikuntien taloudellisista tunnusluvuista 2011

- Lohja on vertailujoukon keskiarvoa heikompi kaikissa muissa tunnusluvuissa paitsi lainamäärässä ja poistoissa. Toisaalta poistot eivät ole informaatioarvoltaan optimaalisia, koska poistosuunnitelmat eroavat kunnittain ja ne perustuvat historialliseen hankintamenuun (poistopohja). Investointien määrä näkyy luonnollisesti myös poistopohjassa. Heikoimmin Lohja sijoittuu verotuloissa ja vuosikatteessa.
- Verotuloissa Lohja on vertailujoukon toiseksi huonoin ja noin 250 euroa/asukas keskiarvon alapuolella. **Mikäli Lohjan verotulot/asukas olisi vertailujoukon keskiarvossa** niin, kaupunkiin saataisiin vuositasolla ja nykyisellä asukasmäärällä verotuloja lisää noin **10 M€** eli tilikauden 2011 vuosikatteen verran.
- Asukasluku ei ole Lohjalla kasvanut (12 asukasta) kun taas vertailukunnissa kasvua on tapahtunut 0,2 - 1,1 % Hyvinkäätä lukuun ottamatta. Suurin väestön kasvuprosent-

ti on ollut Tuusulassa ja Nurmijärvellä (reilut 1 %). Lohja on kaukana asetusta 1,5 %:n väestökasvun tavoitteesta.

- Kuntaliiton tunnuslukujen tulkitsemisohjeiden (arvot hyvä – tyydyttävä – heikko) perusteella Lohjan tuloveroprosentti, vuosikatteen riittävyys poistoihin, investointien tulo-rahoitusprosentti, lainakanta ja muu rahoitusasema ovat kokonaisuutena tyydyttävällä tasolla.

13.3.2 Kaupunkikonsernin talous ja talousarvion toteutuminen tilikaudella 2011

Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta oli tilikaudella 2011 alijäämäinen 4,4 M€. Tilanne heikkeni viime vuoden lähes tasapainoisesta tilanteesta (-156 t€), koska tulo-rahoitus heikkeni 1,8 M€ ja toisaalta taas nettoinvestointeihin käytettiin 2,6 M€ enemmän. Tehdyt investoinnit ovat strategian kannalta merkittäviä investointeja ja niistä on odotettavissa toiminnan tehostamisen ja laajentamisen kautta tulevaisuudessa tulovirtoja (esim. Biolämpölaitos). Suurimmat alijäämät konsernissa olivat HUS:lla ja Lohjan Vuokra-asunnot (LoVa) Oy:llä. LoVa:n 418 t€ suuruisen alijäämän syy oli ennakoitua suuremmat panostukset (733 t€) vuokra-alojen huoneistokorjauksiin.

Tunnusluku	2008	2009	2010	2011	Erotus % 2010-2011
Omavaraisuusaste	50,4	49,5	50,4	48,8	-3,2 %
Rahoitusvarallisuus/asukas (€)	-2677	-2798	-2774	-2940	6,0 %
Konsernin lainat/asukas (€)	2521	2556	2409	2517	4,5 %
Investointien tulo-rahoitus %	89	84	96	76	-20,8 %
Kertynyt ylijäämä/asukas	479	498	563	571	1,4 %
Vuosikate/asukas	430	425	454	406	-10,6 %
Vuosikate/poistot %	127	113	126	105	-16,7 %

Toteamme, että konsernin omavaraisuusaste tulee nostaä yli 50 prosentin (tyydyttävän alaraja Kuntaliiton tulkinnan mukaan). Pitkällä aikavälillä investointien tulo-rahoitusprosentti tulee olla lähellä sataa, jotta velkaantuminen saataisiin hallintaan. Muutoin toteamme, että yllä olevan taulukon tunnusluvuissa ei ole kolmen vuoden aikana tapahtunut radikaaleja muutoksia.

Konserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi on kappaleessa 13.5.

13.3.3 Investoinnit ja toiminnan rahoitus / kaupunkitaso

Kaupungin nettoinvestoinnit (investointimenot-rahoitusosuudet) 12,0 M€ olivat edellisen vuoden tasolla, vaikka bruttoinvestoinnit kasvoivat 17,3 %. Omaisuuden myynnistä investointien rahoitukseen kertynyt määrä 2,5 M€ oli 0,1 M€ (5,4 %) edellisvuotta enemmän. Investointien tulorahoitusprosentti oli 90,3.

Tarkastuslautakunnan näkökulmasta tulorahoituksen ja rahoitusosuuksien sekä omaisuuden myyntivoittojen suhde tehtyjen investointien määrä on tällä valtuustokaudella lähestynyt tasapainoa.

Nykyisellä investointimäärällä ei pystytä vastaamaan tuleviin haasteisiin. Korjaus- ja uudisrakentaminen tulevat vaatimaan suurempia investointimääriä.

Haasteena on saada nykyistä vahvempi tulorahoituspohja sekä realistinen useammalle vuodelle jaksottuva investointiohjelma.

Toteamme investointien kokonaissuunnittelun hajanaiseksi, josta esimerkkinä on keskuskeittiön ja terveyskeskuksen suunnittelu ja niitä koskeva päätöksenteko.

Kaupungin rahoitusasemassa tapahtui oman pääoman osalta poikkeuksellinen muutos kun edellisten vuosien ylijäämää pienennettiin 1,1 M€, koska Kirkkonummen kunnalle maksettiin vuoden 2011 syksyllä aikaisempiin vuosiin kohdistuneita hoitokustannuksia. Asiaa edelsi KHO:n päätös.

Asukaskohtainen lainamäärä (1484 €) on maltillinen moneen muuhun kuntaan ja kuntien keskiarvoon verrattuna. Kaupungin kokonaislainakanta kasvoi 1 M€. Kassan riittävyys 6,21 päivää heikkeni edellisestä tilikaudesta 1,68 päivää eli 12,7 %.

13.4 Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

13.4.1 Yleinen luottamushenkilöhallinto

Yleisen luottamusmiestehenkilöhallinnon toimintakate ylittyi 86.428 eurolla (11,2 %) ja toimintakate kasvoi 22 % (154 t€) edellisestä arviointivuodesta. Ylitys johtui lähes kokonaisuudessaan käynnissä olevista kuntaliitosneuvotteluista.

Vuoden aikana hyväksyttiin useita eri kaupunkistrategiaan liittyviä ohjelmia, josta merkittävimpiä olivat elinkeinopoliittinen ohjelma, ”Ikääntyvä LOST 2018”-ohjelma, kasvatuksen ja opetuksen kehittämissuunnitelma 2011 -2018 sekä henkilöstöohjelma 2011-2014. Kaupunginhallituksen paperiton kokoustyöskentely osoittautui hyväksi käytännöksi.

Toteamme, että kaupungin organisaation eri tasoilla valmisteltavia erillisohjelmia tehdään valtuustokauden aikana useita. Niiden säännöllinen seuranta ja erityisesti ohjelmien toteuttaminen on käytännössä osoittautunut kalliiksi, vaikeaksi ja osin täysin mahdottomaksi. Ohjelmien laatiminen on vienyt paljon henkilötyövuosia ja ohjelmat ovat osittain päällekkäisiä.

Liiallisessa informaatiotulvassa on vaarana, että olennainen asia hukkuu tietomassaan ja viestintä ei tavoita kaikkia osapuolia sekä on pois työntekijän perustehtävästä.

Suosittelimme, että kaupunki etenee tulevana valtuustokausina kaupunkistrategialla ja siitä johdettavilla toimialojen toimenpideohjelmilla, joissa erilaiset kehittämishankkeet pitää olla määriteltyinä. Muita ohjelmia laaditaan vain äärimmäisissä tilanteissa.

Esitämme nykyistä tiukempaa harkintaa konsulttipalvelujen käytössä.

13.4.2 Keskushallinto

Keskushallinto pysyi talousarviossaan ja saavutti sille asetetut toiminnalliset tavoitteet. Kuntaliitosselvitykset sekä presidentinvaalien organisointi veivät runsaasti henkilötyöpäiviä vuoden 2011 aikana. Keskushallinnon toimintakulut kasvoivat 3,5 %, mikä osoittaa hyvää kulkuria. Toimintakate heikkeni sen sijaan 5,9 %, koska toimintatuotot (lähinnä elinkeinopalvelut) pienuivat 0,9 % edelliseen tilikauteen verrattuna.

Olemme edellisessä arviointikertomuksessamme esittäneet useita kehittämis ehdotuksia. Keskushallinto on jo toteuttanut osan niistä, mutta selkeitä kehittämisalueita on vielä. Näitä ovat etenkin henkilöstötyöhön panostaminen (resurssit), tietopalvelujen keskittyminen tietohallintotyöhön ja yritystonttipörssin käyttöönotto. Kuntien Tiera Oy:n kanssa on aloitettu tietohallinnon nykytilanneselvitys ja vaihtoehtoisten tuotantotapojen kartoitus.

Tarkastuslautakunnan näkökulmasta keskushallinto on onnistunut toimialojen ja luottamusmiesten tietoteknisten valmiuksien ja uusien automatisoitujen tietojenkäsittelyprosessien kehittämisessä, edistänyt omien toimintaprosessien sujuvuutta ja automatisointia (esimerkiksi talous- ja toimintatilastot, kuntarekryn käyttöönotto) sekä kehittänyt toimialojen esimiesten johtamisosaamista VATU-koulutuksilla (varhainen tuki).

Suosittelimme, että tulospalkkaukseen, tuottavuusohjelman valmisteluun ja henkilöstötilinpäätökseen liittyvän raportoinnin sisällön syventämiseen keskitytään tulevalla valtuustokaudella.

Alla olevaan taulukkoon on otettu esille muutamat keskeiset keskushallinnon suoritteet ja niiden yksikkökustannukset sekä muut keskushallinnon toimialaan kuuluvat suoritteet, joissa on tapahtunut olennaisia muutoksia aikaperiodin 2009-2011 aikana.

Tunnusluku	2009	2010	2011	Muutos % 2010- 11	Tarkastuslautakun- nan arvio
Toimintakulut/tosite	5,80	5,84	5,83	-0,2 %	Toimintaa on tehostet- tu, siksi toimintakulut eivät ole kasvaneet.
Toimintakulut/kopio	0,11	0,10	0,10	ennallaan	Hyvä suunta.
Työsuojelu ja työterveys- huolto/vak. työntekijä	325,53	346,27	416,66	20,3 %	Työterveyshuolto nosti vuonna 2011 hintojaan merkittävästi kohonnut- ta kustannustasoa vas- taavaksi.
Toimintaku- lut/velkaneuvonnan asiakas	167,87	182,00	228,38	25,5 %	Asiakasmäärä vähentyi 21 asiakasta ja edellisen vuosien työkuormia purettiin vuoden aikana → vaikutti yksikkökus- tannusten nousuun.
Toimintakulut/pysäköinti- virhemaksu	25,22	24,51	25,66	4,7 %	Kustannukset hallin- nassa.
Toimintakulut/käyttäjätunnus	249,63	247,84	268,03	8,1 %	Käyttäjätunnusten lu- kumäärä nousi viime tilikaudesta 3,5 %. Toimintakate olisi pa- rempi tunnusluku ana- lysoitavaksi, sillä tieto- hallinto laskuttaa ko- kulut sisäisesti muulta organisaatiolta.
Tukipyynnöt/tietohallinnon työntekijä	11030	11657	14102	21,0 %	Tukipyyntöjen määrän voimakkaaseen kas- vuun vaikutti Luksian lisääntyneet tukipyyn- nöt ja kaupungin työn- tekijöiden vaihtuvuus. Tietoturvan jalkautus on vaikuttanut myös tuki- pyyntöjen määrään.
Työttömyysaste (%)	9,6	8,6	7,5	-12,8 %	Hyvä suuntaus, mutta nuorisotyöttömyys on silti huolestuttavaa.

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

Tarkastuslautakunta perehtyi elinkeinopoliittiseen ohjelmaan 2011-2013 ja haastatteli elinkeinojohtajaa lokakuussa 2011.

Toteamme elinkeinopoliittisten linjausten toteuttamisesta sen, että yritystonttien myynti-
prosessi on liian monimutkainen ja aikaa vievä sekä kaavamääräykset liian rajoittavia.

Suosittellemme, että päättäjät tekevät linjapäätökset ja virkamiehet operatiiviset päätök-
set elinkeinopoliittiset näkökohdat huomioon ottaen.

13.4.3 Henkilöstökertomus 2011

Henkilökunnan vaihtuvuus kasvoi hieman vuoden 2011 aikana; samoin kuin muu henkilökunnan vaihtuvuus. Kokonaisvaihtuvuusprosentti 8,46 % ei mielestämme ole huolestuttavalla tasolla.

Vuonna 2011 toteutetun työhyvinvointikyselyn kokonaisarvosana oli edellistä kyselyä parempi. Kokonaisvastausprosentti oli kuitenkin vain 58 %. Yleisarvosana 7,96 oli hyvä ottaen huomioon käynnissä olleet kuntaliitosselvitykset ja niiden aiheuttamat epävarmuus- ja muutostekijät. Annetuista yleisarvosanoista kriittisten vastausten osuus oli vain 6 % (arvosana 4-6) ja myönteisten vastausten osuus 74 % (8-10). Muiden vertailukuntien (mm. Hyvinkää, Tuusula, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä) vastaava yleisarvosanojen keskiarvo on 7,75. Hyvä tulos ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö parantamisen varaa olisi. Suurimmat kehityskohteet tehdyn kyselyn perusteella Lohjan organisaatiossa ovat:

1. Sisäisten palaverien tehokkuus
2. Ristiriitojen ratkaisu työyksikössä
3. Yksiköiden välisen yhteistyö ja toimintojen välisen koordinoinnin riittävyys
4. Tiedonkulku

Suositamme, että palaverien tehokkuutta parannetaan jokaisen osallistujan omalla ennakoivalmistelulla ja työpaikkakokousten säännöllisellä rytmityksellä.

Muut kehittämiskohteet edellyttävät erityisesti vahvaa johtamisotetta esimiehiltä sekä avointa toimintakulttuuria, jossa ei pelätä toimintaa hiertävien asioiden nostamista esille.

Tiedonkulkua voi parantaa välitettävän tiedon määrää jäsentämällä ja karsimalla (päällekkäiset ohjelmat yms).

Oheisessa taulukossa on analysoitu sairauspoissaoloja ja niitä kuvaavia tunnuslukuja viiden vuoden aikavälillä.

Tunnusluku	2007	2008	2009	2010	2011	Muutos 2007-2011
Sairauspoissolot (pv)/vakit. työnt.	16,22	18,58	17,70	18,08	18,11	11,7 %
Sairauspoissaolot (pv) omalla ilmoituksella/työntekijä	1,73	1,85	2,39	2,22	2,06	19,0 %
*Sairauspoissaolojen nettokustannukset työnantajalle (M€)	0,99	1,12	1,48	1,43	1,51	52,5 %

*HUOM ! Sairausajalta maksettujen palkkojen määrä – Kelan päiväraha korvaukset. Kelan päiväraha korvaukset sisältävät myös äityispäiväraha korvaukset; tätä ei ole Kelassa eritelty sairauspäivärahoista. 1.1.2009 tuli voimaan Sammatin kuntaliitos ja LOST aloitti toimintansa, mikä vaikutti henkilökunnan määrän olennaiseen lisäykseen.

Omalla ilmoituksella tehtävien sairauspoissaolojen luokittelu muuttui vuonna 2009, mikä on osaltaan vaikuttanut tunnusluvun kehitykseen. Omalla ilmoituksella tehtyjen sairauspoissaolojen suhteellinen osuus kaikista sairauspoissaoloista on vain noin 10 %:n luokkaa.

Kunta 10-tutkimus sairauspoissaoloista

Sairauspoissaolot/hlö	2007	2010	muutos %
Kunta 10-tutkimus	20,6	17,9	-15,1
Lohja	16,2	18,1	+11,4

Esitämme, että Kelalta pyydetään jatkossa yhteenvetoerittely Lohjan kaupungille tilikauden aikana maksetuista sairauspäivärahoista ja erikseen maksetuista äityispäivärahoista. Relevantti nettokustannus kaupungille on sairausajalta maksettujen palkkojen määrä vähennettynä Kelan kaupungille maksamilla sairauspäivärahoilla.

Nettokustannukset ovat yksi mittari, mutta poissaolot kertovat myös työhyvinvoinnista ja toisaalta rasittavat koko henkilökuntaa. Mitoitusten tulee olla työntekijöille kohtuulliset. Oikea mitoitus on suhteessa korjausvelkaan.

Kaupunginhallitus hyväksyi 14.11.2011 henkilöstöohjelman vuosille 2011-2014. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta ehdottomasti merkittävin osio kyseisessä asiakirjassa on lopussa oleva hyvinvointiohjelman toimenpide-, aikataulutus- ja seurantataulukko.

Toteamme, että henkilöstöohjelman kriittiset osat ovat sairauspoissaolojen hallintamalli ja varhaisen tuen koulutukset (VATU). Arvioimme tulevana vuosina hallintamallin ja koulutuksen vaikutusta sairauspoissaoloihin.

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

Haastattelimme JUKOn pääluottamusmiestä marraskuussa 2011. Haastattelun perusteella toteamme, että yhteistyö kaupungin päättäjien ja ylimmän virkamiesjohdon kanssa on ollut rakentavaa ja henkilöedustajien osallistuminen valtuustoseminaareihin on koettu erityisen positiiviseksi asiaksi.

Suurimmat kehittämiskohteet ovat:

- pääluottamusmiesten ja henkilöstöhallinnon säännölliset yhteispalaverit (merkitys korostuu kuntaliitosvalmisteluissa)
- yhteistoiminta työpaikoilla normaalien arkirutiinien yhteydessä – ei vain yt -neuvottelujen mallikelpoista toteutusta
- palkitsemisen perusteeksi kilpailukykyinen, työn oikeudenmukaiseen, vaativuuden arviointiin perustuva palkkaus
- henkilöstöhallinnon resursoinnin ja työnjaon vahvistaminen ja kehittäminen

13.4.4 Sosiaali- ja terveyslautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunnan toimintakate ylittyi 1 M€ (1,7 %). Toimintakulut kasvoivat 7,2 % edellisestä tilikaudesta. Jälleen kerran ylitykset aiheutuivat lähinnä vanhusten ja vammaisten palvelujen arvioitua suuremmasta kysynnästä (esimerkiksi vammaispalvelukuljetukset), vammaispalvelulainsäädännön tuomista uusista subjektiivisista velvoitteista, vanhuspalvelujen sijaistyövoiman käytöstä sekä ennakoitua suuremmista ostopalveluista.

Toiminnallisesti voidaan todeta, että tavoitteet saavutettiin kohtuullisen hyvin. Taloudellisesti ja toiminnallisesti (palvelun laatutekijät) merkittävien palveluhankintojen kilpailuttamisen puuttuminen oli yksi arviointikohde, johon tarkastuslautakunta sekä tilintarkastus ovat aikaisemmin puuttuneet. Kilpailutus toteutettiin vuoden 2011 aikana. Toteutumatta jääneistä tavoitteista osa oli niin vahvasti kysyntä- ja resurssisidonnoisia, että ne olivat pitkälti perusturvakeskuksen vaikuttamismahdollisuuksien ulottumattomissa. Yhtenä esimerkkinä ovat lastensuojelutarpeen selvitykset, joista 75 % saatiin valmiiksi lain edellyttämässä kolmessa kuukaudessa. Ostopalvelujen yksikköhintojen nousuprosentti vuosien 2010 ja 2011 välillä pysyi kokonaisuutena asetetussa 2 %:n tavoitteessa.

Perusturvakeskuksen kustannuslaskennan kehittämistarve on ilmeinen. Lohjalla sijaitsevien terveysasemien kustannukset on kirjattu kaikki yhteen, eikä mm. henkilöstö- ja tarvikekustannuksia ole kohdennettu kullekin terveysasemalle.

Esitämme, että perusturvakeskus toteuttaa terveysasemakohtaisen kustannuslaskennan määrittelyn sekä keskitetyn tiliöinnin, jotta terveysasemakohtaiset hintatiedot saadaan kohtuullisella tarkkuudella vertailukelpoisiksi keskenään.

Mikäli päädytään keskitettyyn kahden terveysaseman malliin, sen investoinneista ja muista kustannuksista tai hyödyistä, on laadittava ensin selvitys.

Yksikkökustannukset (€)

Suorite	2009	2010	2011	Muutos 2009-11
Kotihoidon käynti	31	33	33	6,5 %
Päivätoimintakäynti	116	112	113	-2,6 %
Vanhusten asumispalvelut, oman palvelutuotannon hoitopäivä	118	100	127	7,6 %
Vanhusten asumispalvelut, ostopalvelun hoitopäivä	88	101	120	36,4 %
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut, oman palvelutuotannon hoitopäivä	144	121	125	-13,2 %
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut, ostopalvelun hoitopäivä	117	133	118	0,9 %
Kehitysvammaisten palvelun kulut/asiakas	26 794	28 639	27 845	3,9 %
Päihdekliniikkakäynti	84	97	86	2,4 %
Sijaisperhehoito, hoitopäivä	54	48	55	1,9 %
Lastensuojelun laitospalvelu, hoitopäivä	239	233	254	6,3 %
Työllistämispalvelut, työtoimintapäivä	46	42	31	-32,6 %
Vastaanotto toiminta, lääkärikäynti	83	91	90	8,4 %
Päivystyskäynti	86	76	71	-17,4 %
Hammaslääkärikäynti (omat + ostopalvelut)	95	113	110	15,8 %

Taulukossa olevien yksikköhintojen vaihteluun vaikuttaa ostopalvelujen ja Lohjan kaupungin omien kustannuserien nousun lisäksi kysynnän eli suoritteiden määrä. Tästä esimerkkinä ovat työllistämispalvelut, joiden päiväkohtainen yksikköhinta on laskenut kahdessa vuodessa

kolmanneksen ja suoritemäärä on noussut lähes kolminkertaiseksi. Väestökehityksen kannalta huolestuttavaa on vanhusten asumispalvelujen ostopalvelujen yksikköhintojen nousu. Lohjan kaupungin tekemät riskienhallintatoimenpiteet (mm. Kultakotien rakentaminen) oman palvelutuotannon lisäämiseksi helpottavat hintakehityksen pysymistä omassa hallinnassa. Taulukokon tarkasteluajanjaksolla kaupungin tuottamien omien vanhusten hoitopäivien (asumispalvelut) määrä on noussut 27,7 % ja toisaalta ostopalvelujen vastaava määrä on vähentynyt 38,1 %.

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

Haastattelimme johtavaa ylilääkärinä ja perusturvajohtajaa tammikuussa 2012.

Haastattelun ja muun vuoden aikana tehdyn syventävän arviointityön perusteella esitämme seuraavia kehittämiskohteita:

- yhteispäivystyksen edellyttämien asioiden jatkoselvitykset toiminnallisesta (vaikeavuus) ja taloudellisesta näkökulmasta (mm. investointilaskelmat)
- vuokralääkärien käytön asteittainen vähentäminen omia toimintamalleja kehittämällä/organisoidulla
- siirtoviivepäivien välttäminen
- kustannuslaskennan kehittämiseen panostamista

13.4.5 Lohjan perusturvalautakunta

Perusturvalautakunta pysyi talousarviossaan. Erikoissairaanhoidon toimintakulut 41,9 M€ alittavat muutetun talousarvion 580 t€ (1,4 %), mutta ylittivät alkuperäisen talousarvion 930 t€. Erikoissairaanhoidon kulut kasvoivat edellisestä tilikaudesta 4,2 % (1,7 M€).

Toiminnallisesti merkittävä muutos vuoden aikana oli asuntopalvelujen osalta kahdeksan vuokrataloyhtiön fuusio Lohjan Vuokra-asunnot Oy:ksi.

Toteamme, että fuusio toteutettiin hyvin ja asetetussa aikataulussa.

13.4.6 Opetuslautakunta

Opetuslautakunta ylitti talousarvion 297 t€ (0,5 %). Toimintakate kasvoi edellisestä tilikaudesta 3,1 %. Alla olevasta taulukosta näkyy opetuslautakunnan alibudjetointi, josta osa selittyy hankkeilla ja niihin kohdistuvilla avustuksilla, joiden toteutumista ei tiedetty talousarviota 2011 laadittaessa.

1000 €	talousarvio	toteuma	ylitys	ylitys %	huomiot
Toimintatuotot	6 323	7 425	1 102	17,4	Talousarviossa 2011 toimintatuotot oli arvioitu 466 t€ eli 18 % vuoden 2010 toteumaa pienemmäksi. Valtiolta saadut tuet ja avustukset ylittivät arvioitun 663 t€.
Toimintakulut	62 347	63 746	1 399	2,2	Henkilöstökulut ylittyivät 416 t€ kehittämishankkeiden toteutumisesta johtuen. Palvelujen ostot ylittivät budjetin 1,1 M€ ja kasvoivat edellisestä arviointivuodesta 530 t€ (4,5 %). Osa palvelujen ostojen ylityksistä selittyy budjetomattomilla hankkeilla ja projekteilla, joihin saatiin valtion avustusta. Koulu- matkakuljetukset ylittyivät 229 t€.

Esitämme, että opetuslautakunta kiinnittää huomiota toimintatuottojen budjetointiin ja vie talousarvion huomattavat ylitykset valtuustolle määrärahamuutosta varten. Näin on toimittu toimintakulujen ylitysten osalta.

Toimintatuottojen huomattava talousarvioylitys mahdollisti toimintakulujen huomattavan ylityksen ja silti opetuslautakunta ylitti vielä toimintakatteensa, joka on valtuuston asettama sitovuustaso.

Tulosaluekohtaisesti tarkasteltuna varhaiskasvatus ylitti toimintakatteensa 535 t€, mihin vaikutti arvioitua 201 t€ pienemmät päivähoitomaksut ja toisaalta päivähoitomaksuihin kirjautuneet 155 t€ luottotappiot.

Kiinnitämme varhaiskasvatuksessa huomiota siihen, että päivähoitomaksujen 3,8 % kasvu edellisestä tilikaudesta ei riittänyt kattamaan maltillista toimintakulujen 1,4 % kasvua. Täysikään päivähoitomaksu (254 euroa/kk) ei ole kuin murto-osa todellisesta omakustannushinnasta. Luottotappioiden määrä 5,5 % maksutuotoista on liian suuri ja niiden ennakointi on vaikeaa. Toteamme, että velkaneuvonnan resurssien lisääminen ja sosiaalinen luotto saattaisi olla tähän ratkaisu.

Toimintatuottojen budjetoinnista esitämme, että niiden huomattava ylitys viedään valtuustoon määrärahamuutosta varten aivan kuten tehdään toimintakulujenkin ylitysten osalta. Tämä tulee tehdä viipymättä sen jälkeen kun esimerkiksi hankkeiden ja projektien toteutus on hyväksytty (avustuspäätökset lainvoimaisia). Tämä tehostaa ja helpottaa talouden seurantaa sekä talouden vertailukelpoisuutta aikaisempiin vuosiin.

Opetuslautakunta saavutti keskeiset toiminnalliset tavoitteensa.

Varhaiskasvatuksessa on tuotteistamisessa edetty varsin hyvin. Se toimii esimerkkinä muille sivistyskeskuksen tulosalueille ja laajemmin muillekin kaupungin toimialoille.

Opetustoimeen kuuluvien kiinteistöjen turvallisuus- ja valmiussuunnitelmien päivittäminen edistää turvallisuutta. Se pitää tehdä turvallisuustyöryhmässä tilapalvelujen johdolla.

Edellisessä arviointikertomuksessa esittämämme kehittämisehdotukset on huomioitu toiminnassa. Oppilashuoltoresursseja on vahvistettu tilikauden 2011 aikana, mutta hoidollisesti vaativia lapsia on paljon ja oppilashuoltoresurssit ovat edelleen alle mitoitusten.

Tunnusluku/suorite	2007	2008	2009	2010	2011	Muutos 2007-2011
Tuntia/oppilas	74,8	74,1	71,2	71,6	70,6	-5,6 %
Oppilas/päätoiminen opettaja	12,9	12,8	12,7	12,5	12,9	0 %
*Toimintakulut/oppilas	5 067	5 379	8 040	8 578	8635	-
Koulunkäyntiavustajia/yleisopetuksen oppilas			74	75	77	
Kotihoidon tuen saajia (lapsia)	790	790	863	841	862	9,1 %
*Toimintakulut/0-6 v lapsi	5996	6069	7389	7430	7850	-

* Kustannuslaskennallisia eriä ei ole laskettu suoritekustannuksiin ennen vuotta 2009 eli – merkityt eivät ole vertailukelpoisia kuin vasta 2009 – alkaneella aikajaksolla

Toteamme, että tuntia/oppilas tunnusluvun (tuntikehys) lähes 6 %:n lasku neljän vuoden aikana on osoitus opetustoiminnan resurssoinnin tiukentamista ja tehostamista. Tehdyn palveluverkkoselvityksen pohjalta ei ole puututtu kouluverkkoon, mutta selvityksen perusteella koulukohtaiset yksikköhinnat ja resurssit ovat selvillä ja niissä on suuria vaihte-
luita.

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

Tarkastuslautakunta arvioi syyskuussa 2011 Sammatin koulu kiinteistöä ja haastatteli samassa yhteydessä opetuspäällikköä palveluverkosta, opetustoimen merkittävimmistä kehittämissankkeista ja tulevista haasteista.

Haastattelun ja tarkastuskäynnin perusteella suosittelemme, että Sammatin koulun peruskorjaus tehdään viipymättä ja koulupihoilla tapahtuvan aamuliikenteen (saattoliikenne) turvallisuuteen panostetaan nykyistä enemmän. Tuntikehysten osalta toteamme, että tuntikehystä on Lohjalla keskimäärin hyvin, mutta isommissa kouluissa tuntikehys on tiukempi kuin pienissä kouluissa.

Olemme analysoineet koulu kohtaisesti (ylä- ja alakoulut erikseen) oppilas/opettaja resurssointia, erityisoppilaiden määrää, oppilaiden vuosikustannusta ja toteamme johtopäätöksenä, että joissakin kouluissa erot ovat kohtuuttoman suuria.

13.4.7 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pysyi talousarviossaan. Toimintakate kasvoi 1,4 % edelliseen tilikauteen verrattuna. Lautakunnalle asetetut keskeiset toiminnalliset tavoitteet saavutettiin tilikauden aikana. Muutaman tavoitteen osalta toteuttaminen siirtyi kuluvan vuoden puolelle (esimerkiksi liikuntatoimen asiakastytyvääisyyskyselyt).

Toteamme erityisen myönteisenä ja strategisesti merkittävänä kehittämiskohteena sen, että vuonna 2010 käynnistyneessä nuorisotyöllisyysprojektissa työllistettiin 64 nuorta ja projekti onnistui erinomaisesti. Sama pätee STM:n rahoittamaan ja Lohjan kaupungin nuorisotoimen toteuttamaan Omin Jaloin-hankkeeseen, joka vakiinnutettiin osaksi palvelutoimintaa. Tämä on hyvä esimerkki projekteissa ja hankkeissa saavutettujen hyvien tulosten jatkuvuuden turvaamisesta.

Oheisessa taulukossa on analysoitu ja arvioitu muutamia toimialan keskeisiä suoritteita ja tunnuskuja ja niiden kehitystä vuosina 2009-2011.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	Muutos % 2009-2011	Tarkastuslautakunnan arvio
Vapaan sivistystoimen (mm. Hiiden opisto ja L-U musiikkiopisto) toimintakate €/opiskelija	-215,11	-200,12	-209,99	-2,4 %	Opiskelijoiden omaa rahoitusosuutta olisi hyvä lisätä, vaikka toimintakate onkin pysynyt suurin piirtein samalla tasolla.
Nuorisotalojen kävijämäärät	19 222	19 386	22 245	15,7 %	Hyvä kasvuprosentti.
Nuorisotoimen toimintakulut/kävijä	37,87	44,87	45,95	21,3 %	Nuorisotoimeen tehdyt panostukset näkyvät yksikkökustannuksissa ja tulokset ovat olleet hyviä.
Orkesterin kuulijat	23 709	30 027	42 774	80,4 %	Erinomainen kuulijamäärien kasvu.
Teatterin katsojat	9 412	7 407	7 886	-16,2 %	Pieni notkahdus vuodesta 2009, mutta vuoteen 2010 verrattuna suunta ylöspäin.
Museon kävijämäärä	29 121	29 352	34 900	19,8 %	Hyvä kasvuprosentti.
Toimintakate (€)/asiakas (orkesteri, teatteri, museo)	-33,21	-31,56	-24,32	-26,8 %	Kävijämäärien nousu näkyy asiakaskohtaisessa suoritehinnassa.
Kirjastojen toimintakulut (€)/lainaus	3,79	3,85	3,83	1,1 %	Lainausten määrä noussut ajanjaksolla 2,3 %. Toimintakulujen nousu on maltillinen.
Liikuntatoimen toimintakulut (€)/kävijä	1,96	2,15	2,35	19,9 %	Energian voimakas hinnannousu näkyy toimintakuluissa (lähinnä kiinteistöt) ja yksikköhinnoinnissa.

Toimintatuottojen budjetoinnista **toteamme jälleen**, että toimintatuotot on arvioitu joissakin tuloyksiköissä (esimerkiksi museotoiminta, orkesteri) varsin varovaisesti edellisten tilikausien toteumiin nähden. Vaikka toimintakate onkin sitovuuden osalta arvioinnin lähtökohta ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa on monia ulkoiseen tulo-rahoitukseen perustuvia kustannuspaikkoja/tuloyksiköitä, joissa palvelujen lisääminen (toimintakulut) voidaan kattaa niistä saatavilla tuloilla, niin toimintatuotot tulee arvioida realistisesti.

13.4.8 Tekninen lautakunta

Tekninen lautakunta ylitti talousarvion 128 t€ (9,9 %). Toimintakulut kasvoivat edellisestä tilikaudesta 6,3 %. Toimintakulujen ylitys (600 t€) johtui lähinnä haastavan talven aiheuttamat kunnossapitotoista (auraukset ym.), kasvaneesta energiankulutuksesta ja energian hinnan voimakkaasta noususta. Immulan kylän pilaantuneen maaperän kunnostusvarauksen kirjaaminen 154 t€ vaikutti osaltaan ylitykseen, koska siihen ei oltu myönnetty erillistä määrärahaa.

Saadut vastineet ja tehdyt toimenpiteet osoittavat, että edellisessä arviointikertomuksessa antamamme kehittämisehdotukset on huomioitu. Esimerkiksi vesihuoltolaitos on säädösten mukaisesti eriytetty omaksi kirjapitoyksikökseen.

Teknisen lautakunnan vaikuttamismahdollisuuksien piirissä olevat toiminnalliset tavoitteet saavutettiin hyvin. Tuotantokeittiön hankesuunnitelman valmistumisesta huolimatta asia ei edennyt vuoden 2011 aikana ja jatkosuunnittelu siirtyi kuntaliitospäätöksien jälkeiseen aikaan. Investointi- ja kunnossapitomäärärahojen matala taso ja Lohjan kaupungin rakennuskannan määrä ja korkea ikä kasvattivat korjausvelkaa. Lohjan kaupungin rakennuskannan kuntotaso putosi alle tyydyttävän tason (kuntotaso 57% käytetyn arviointiasteikon mukaisesti). Tiukka taloudenpito ja kireä budjetti johtivat siihen, että korjausrakentaminen pysäytettiin loppuvuodesta 2011 lähes kokonaan talousarviossa pysymiseksi.

Toteamme, että korjausvelan hallinta edellyttää investointien tulo-rahoituksen vahvistamista. Nykyisellä investointitasolla ja kiinteistömäärällä (+ muu infra) korjausvelka kasvaa entisestään. Pelkästään 75 %:n kuntotasoon pääsemiseksi korjausvelka on noin 40 miljoonaa euroa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu ja arvioitu muutamia toimialan keskeisiä suoritteita ja tunnuskuja ja niiden kehitystä vuosina 2009-2011

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	Muutos % 2009-2011	Tarkastuslautakunnan arvio
Myyty vesi, milj.m ³	2,015	2,093	2,088	3,6 %	Myydyn veden määrä noussut vuodesta 2009, mutta laskenut hieman edellisestä vuodesta.
Toimintakate €/myyty vesikuutio	0,40	0,52	0,18	-222,2 %	Toimintakate heikkeni rajusti toisaalta myydyn veden määrän hienoisesta laskusta ja voimakkaasti kohonneiden tuotantokustannusten (13,4 % 2010-2011) takia. Veden hintaa nostettiin reilut 2 % ajanjaksolla 2010-11 ja noin 4 % 2009-2010 välillä.
Tilapalv: korjaukset % teknisestä arvosta	1,7	2,7	2,9	70,6 %	Suunta on oikea, vaikka korjausten määrä ei riitä korjausvelan kokonaismäärän pienentämiseen.
Toimintakulut €/k-m ²	55,93	61,64	67,19	20,1 %	Rajut talvikelit ja energianhinnan nousu näkyvät yksikkökustannusten nousuna.
Toimintakulut €/ateria	2,42	2,44	2,53	4,5 %	Tietty elintarvikkeet (mm. kala ja leipomo-tuotteet) nousivat yleistä inflaatiota selvästi enemmän 2010-2011 aikana.
Siivouksen toimintakulut €/hum ²	34,55	34,27	34,45	-0,3 %	Mitoitukset (ml. siivouksen laajuus) ovat kiristyneet.

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

Haastattelimme helmikuussa 2012 katupäällikköä seudullisen vesihuoltoverkoston toteuttamisesta ja kunnallistekniikan nykyisistä ja tulevista riskeistä ja haasteista.

13.4.9 Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunta pysyi talousarviossaan. Toimintakate parani 4,1 % edellisestä tilikaudesta lähinnä toimintakulujen kertymästä (palveluostot, henkilöstömenot) johtuen. Toimintatuotot toteutuivat talousarvion mukaisina ja kasvua edelliseen vuoteen oli 1,5 %. Maksutuottojen osalta rakennusvalvontamaksut kääntyivät selvään nousuun (+170 t€ eli 46 % vuoteen 2010 verrattuna), mutta toisaalta maankäyttösopimuskorvauksia toteutui 133 t€ edellisvuotta vähemmän.

Toiminnallisesta näkökulmasta merkittävää oli taajamaosayleiskaavan valmistuminen ehdotukseksi ja keskustan osayleiskaavaluonnos. Kortteli 42 asemakaavasta on varsin harmillista todeta, että toinenkaan tontinluovutus(kilpailu) ei johtanut tulokseen. Maapolitiikan osalta Gunnarlan alueen maanhankinnassa kaavoituksen käynnistämissopimus allekirjoitettiin loka-kuussa 2011; lähivuosina valmistunee asemakaava kymmenille omakotitonteille keskustan lähituntumaan. Ilmasto-ohjelman osalta merkittävin konkreettinen toimenpide liittyy kaupunkikonserniin kuuluvan Loher Oy:n biolämpölaitoksen rakentamiseen. Muiden vuodelle 2011 asetettujen sitovien tavoitteiden osalta toteamme, että ne on pääpiirteittäin saavutettu.

Edelliseen arviointikertomuksemme saadut vastineet ja tehdyt toimenpiteet osoittavat, että ympäristölautakunta on edistynyt erityisesti maanhankinnassa, mutta **toteamme edelleen**, että kaavoitukseen ei ole kaupungissa panostettu riittävästi ja kaavoituksen työn priorisointia (suuret linjat vs. detaljit) on syytä pohtia uudelleen. Kaavoituksen organisointi on mielestämme ensisijainen kehittämiskohde tulevalle valtuustokaudelle.

Toteamme, että Lohjan kaupungissa pitää olla vähintään 70 myyntikunnossa olevaa tonttia.

Painotamme, että yritystonttien myynnin ja vuokrauksen joustavuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Oheisessa taulukossa on analysoitu muutamia keskeisiä tunnuslukuja ja suoritteita sekä niiden muutoksia kuluneen strategiakauden kolmen ensimmäisen vuoden aikana.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	Muutos % 2009-2011	Tarkastuslautakunnan arvio
Kaavoitetut omakotitontit, kpl	160	131	205	28,1 %	Tonttivarannon ja valmiin kunnallistekniikan piirissä olevien tonttien määrä kehittynyt myönteisesti. Lisäksi on 290 tonttia yksityisten omistuksessa kunnallistekniikan piirissä. Lohjan kaupungilla oli vuoden 2011 lopussa 49 myytävää tonttia valmiin kunnallistekniikan piirissä. Immulan tontit tulee myyntiin vuonna 2012 ja Gunnarlaan kaavoitetaan lähivuosina kymmeniä okt-tontteja.
Kaavoitetut liike- ja teollisuustontit	36	50	60	66,7 %	Kehitys myönteistä.
Toimintakulut/tuettu joukkoliikenteen matka	1,19	1,26	1,25	5,0 %	Toimintakulujen kasvuprosentti ei ylitä yleistä kustannustason nousua kahden vuoden aikana.
Rakennuslupien + ilm. määrä	524	822	581	10,9 %	Suuria vuosittaisia vaihteluita; riippuu suhdanteista ja "valmiiden" oktonttien määrästä ja sijainnista.
Toimintakulut €/rakennuslupa	739	447	645	-12,7 %	Suuria vuosittaisia vaihteluita; riippuu luonnollisesti rakennuslupien määrästä; sillä kiinteät kulut toteutuvat joka tapauksessa.
Rakennusten merkitsemisiä, kpl	106	170	234	220,8 %	Merkitsemisten määrä on vahvassa kasvussa.

13.4.10 Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunta

Ympäristöterveyslautakunta alitti talousarvion 11,5 % (34 t€) lähinnä henkilöstökulujen arviotua pienemmästä toteumasta johtuen. Henkilöstökulujen alitus johtui resurssivajeesta, sillä mm. hygieenikko/eläinlääkärivirka oli koko vuoden 2011 avoimena. Henkilöstövajetta on aiheutunut myös työaikajärjestelyistä. Resurssit ja niiden kohdentuminen ilmenevät alla olevassa taulukossa, jossa on analysoitu ympäristöterveyteen liittyviä suoritteita ja yksikkökustannuksia.

Eläinlääkärien käyntien romahtamisen syynä ovat rekrytointiongelmien varsinkin sijaisten osalta. Länsi-Uudenmaan ympäristöterveyslautakunnassa työskentelevät eläinlääkärit ovat virkalääkäreitä, joilla on päivystysvastuu. Lisäksi eläinlääkärit toimivat pitkälti nk. itsenäisinä ammatinharjoittajina, joilla on vastaanottotiloissa omat työvälineet ja instrumentit sekä omat lääkkeet (kaupungilla ei ole apteekkioikeuksia). Sijaisten saaminen on varsin hankalaa.

Esitämme, että L-U ympäristöterveyslautakunnassa selvitetään yhteispäivystyksen järjestämismahdollisuudet kustannusten ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Erikseen tulee selvittää eläinlääkärien instrumenttien hankkiminen kaupungin omaisuudeksi eläinlääkärien rekrytointitilanteen helpottamiseksi (päivystysrinki, sijaisuuksien järjestäminen). Vaihtoehtoisten toimintatapojen selvittäminen, sähköisten palvelujen avaaminen asiakkaille ja töiden priorisointi resursseja kohdentamalla ovat kehittämiskohteita, joihin tulee kiinnittää jatkossa nykyistä enemmän huomiota.

Terveydensuojelulain ja kemikaalivalvontasuunnitelmien vuoden 2011 toteumaraportteihin perehtymisen perusteella toteamme, että valvonnan kohteet tulee priorisoida ja valvontaprosesseja kehittää. Kysymys ei ole pelkästään henkilöresurssien riittävästä vaan niiden kohdentamisesta. Esimerkiksi kemikaalilain valvontasuunnitelmasa tavoitteena oli 132 htpv ja toteuma jäi vajaaseen kolmannekseen (40 htpv).

Muiden toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen osalta voimme todeta, että tavoitteet toteutuivat rutiinitehtävien osalta kohtuullisesti. Oman palvelutoiminnan kehittäminen (esimerkiksi sähköiset palvelut internetissä ja lakisääteisen valvontaohjelman käyttöönotto) ei toteutunut suunnitellusti. Ympäristöterveyslautakunnan osalta eletään myös murrosvaihetta, sillä kuuden kunnan yhteistyöalueen kattava sopimus on irtisanottu.

Erityisen myönteisenä asiana nostamme esille ympäristöterveyden aktiivisen osallistumisen sisäilmatyöryhmän toimintaan.

Edelliseen arviointikertomukseemme viitaten saimme ympäristöterveyspäälliköltä vastineen, jossa korostetaan tarkastusten ja säännöllisen valvonnan lisäämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että osasta viranomaisvalvonnan kustannuksista (lähinnä ajankäyttö) huolehtisivat toimijat ja elinkeinot (esimerkiksi omavalvontaan kuuluvat näytteidenotot) ja kaupungin organisaatio vastaisi tämän "omavalvonnan" ulkoisesta arvioinnista osana säännöllistä valvontaa.

Oheisessa taulukossa on analysoitu muutamia keskeisiä tunnuslukuja ja suoritteita sekä niiden muutoksia kuluneen strategiakauden kolmen ensimmäisen vuoden aikana.

Kiinnitämme erityistä huomiota siihen, että varsinaisia suoritekohtaisia yksikkökustannuksia (esim. toimintakulut/elintarvikenäyte) ei ole raportoitu/laskettu.

Tunnusluku/suorite	2009	2010	2011	Muutos % 2009-2011	Tarkastuslautakunnan arvio
Tarkastukset ja näytteenotokerrat, kpl	1240	1200	1086	-12,4%	Tunnusluvussa määrän lisääminen ei ole ainoa tavoiteltava tekijä.
Eläinlääkärikäyntejä, kpl	6600	7700	3464	-190,5%	Resurssitilanne haastava, ks. kehittämissuositus yllä.
Toimintamenot €/toiminta-alueen asukas	12,05	12,83	12,31	2,2%	Menojen kasvu varsin maltillinen, mutta johtuu osin suoritevolyymeista ja henkilöresurssivajeesta.
Toimintakate €/asukas	-8,99	-6,82	-6,60	-26,6%	Toimintakate pienentäminen ei ole tavoite, vaan toiminnan vaikeus ja siitä seuraavat laajemmat yhteiskuntataloudelliset näkökulmat.

13.5 Kaupunkikonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan arviointi

13.5.1 Konserniohjaus Lohjan kaupungissa

Haastattelimme konserniohjauksesta vastaavaa kaupunginjohtajaa ja talousjohtajaa joulukuussa 2011. Lohjan kaupungin konserniohjauksen perustana ovat Lohjan kaupungin 23.11.2009 päivätty konserniohje sekä lainsäädännön velvoitteet ja säädökset (lähinnä OyL). Kaupungin strategiset päämäärät toteutuvat jo yhtiön perustamisvaiheessa (toiminta-ajatus). Konkreettisesti tämä näkyy esimerkiksi energiayhtiöiden osuudesta ilmastopolitiikan päämäärien toteuttamisessa, elinkeinopalveluissa Novagon (osakkuusyhteisö) toiminnassa ja vuokralatoyhtiössä asuntopoliittisten tavoitteiden toteuttamisessa.

Käydyin keskustelun ja muun arviointimme perusteella toteamme ja esitämme seuraavaa:

- Tytäryhteisöjen esityslistojen ja raporttien toimittaminen kaupungin ylimmälle johdolle tulee varmentaa tarkennetulla ohjeistuksella ja raportoinnin sisältöä parantamalla.
- Liitetään talousarvioon erillinen konserniosio toiminnallisten tavoitteiden asettamiselle ja seurannalle
- Kaukolämpöverkon kattavuudessa tulee ottaa huomioon myös kuntalaisten yhdenvertaisuus
- Taloudellisesti merkittävimpien konserniyhtiöiden (LOHER, LOVA) tulevat kehittämishankkeet ja investoinnit merkitsevät lainakannan kasvamista ja omavaraisuusasteen heikkenemistä. Tuloksissa ei arvioida olevan lähitulevaisuudessa oleellisia muutoksia.
- Kaupungin poistosuunnitelmien mukaisella käsittelyllä yhtiöiden tulokset ovat ylijäämäisiä, mutta yhtiöiden suunnitelman mukaisten poistojen mukaisesti lasketuna tulokset olisivat pääsääntöisesti alijäämäisiä (konsernitilinpäätöskäsittely).

13.5.2 Energiayhtiöt

Lohjan Energiahuolto Oy Loher teki voittoa 209 t€. Tulos parani 16,1 % ja liikevaihto 10,9 % edellisestä tilikaudesta. Energianhankinnan kustannusnousu vuositasolla oli 10,5 % (vaikeus 448 t€), mikä johti asiakashintojen nostamiseen. Oman pääoman tuottoaste oli 4,9 % (vuonna 2010: 4,4 %).

Loher eteni kaupunkistrategian mukaisesti vahvistamalla Ojamon Lämpö Oy:n omistusosuuden 100 %:iin ja käynnistämällä Lohjan Biolämpö Oy:n toiminta. Edellinen asia liittyy lämpöyhtiöiden fuusioitumiseen yhdeksi vahvaksi taloudelliseksi ja toiminnalliseksi kokonaisuudeksi ja jälkimmäinen liittyy vahvasti Lohjan kaupungin ilmastopoliittisiin tavoitteisiin sekä kohtuuhintaisen energian saannin varmistamiseen. Lohjan Biolämpö Oy on Lohjan kaupungin osakkuusyhteisö (49 % omistusosuus) ja uusi biolämpöä tuottava laitos valmistuu kuluvan vuoden aikana.

Ojamon Lämmön tilikauden voitto 2 t€ heikkeni edellisestä vuodesta (61 t€), vaikka liikevaihto kasvoi 2,0 %. Yhtiötä on ajettu hallitusti alas, sillä alustavien suunnitelmien mukaan Ojamon Lämpö Oy liitetään Loheriin 30.6.2012 mennessä.

Virkkalan Lämmön tilikauden voitto 146 t€ oli edellisen tilikauden tasolla (148 t€). Liikevaihto kasvoi 7,6 % ja yhtiön taloudellinen asema on vahva (mm. AAA rating-luokitus). Laitos on hyväkuntoinen, jonka verkostohäviöt ovat pienet ja tehokkuus hyvä.

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

Haastattelimme Loherin toimitusjohtajaa yhtiön strategisista hankkeista ja konserniohjauksen toimivuuden näkökulmasta marraskuussa 2011. Olemme nostaneet esille muutamia keskeisiä näkökulmia ja kehittämishaasteita käydyn keskustelun ja muun tilikauden aikana tehdyn arviointityön perusteella:

- Kaupungissa tehdyt energiapoliittiset linjaukset on voitu ottaa täysimääräisesti huomioon, sillä ne ovat olleet harkittuja, toteuttamiskelpoisia ja taloudellisesti järkeviä.
- Loher on mukana Tekesin pääosin rahoittamassa tutkimushankkeessa (VTT, GTK) kaivoslämmön hyödyntämiseksi. Tämä maalämmön hyödyntämiseen perustuva tekniikka voi olla suuri potentiaali tulevina vuosina.

Polttoaineverot ovat nykyisellään 1 M€ eli noin viidennes yhtiön liiketoiminnan kuluista. Käytettävien polttoaineiden maailmanmarkkinahintojen nousu ja valtion verosääntelyn vaikutus yhtiön tulokseen sekä energialähteiden hintojen vertailuun on olennainen. Raskaan polttoöljyn käyttö kaukolämmön tuotannossa korvautuu Lohja Biolämpö Oy:n myötä pääosin biopolttoaineella ja myöhemmässä vaiheessa lämmönmyynnin kasvun myötä lisäksi maakaasulla.

Toteamme, että Loher on onnistunut hyvin energiantuotantoon liittyvissä toimitaan pyrkimyksenä vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä.

13.5.3 Lohjan vuokra-asunnot

Fuusiosta (1.3.2011) johtuen toimintavuosi ei ole vertailukelpoinen edellisiin vuosiin. Olemme kuitenkin arvioineet yhtiötä alla olevassa taulukossa olevien tunnuslukujen osalta vertailemalla karkealla tasolla uuden yhtiön 10 kuukauden toteumia vuodelta 2011 tasoitettuna 12 kuukaudelle ja kahdeksan sulautuneen yhtiön edellisen tilikauden yhteenlaskettuja toteumia.

Tunnusluku	Lohjan Vuokra-asunnot Oy, 1.3.2011-31.12.2011	Viisi suurinta vuokratyhtiötä yht. 2010	Tarkastuslautakunnan arvio uuden yhtiön ensimmäisestä vajaasta toimintavuodesta
Luottotappiot	35 383	105 751	Luottotappiot ovat vähentyneet selvästi uuden yhtiön aikana. Luottotappioiden määrässä on tosin suuria vuosittaisia vaihteluita, mutta uuden yhtiön 10 kuukauden toteuma 12 kuukaudelle arvioituna (43 t€) on fuusiota edeltäneitä vuosia pienempi. Luottotappiot 0,04 €/m ² ovat suuruudeltaan toimialan keskiarvoa samankokoisiin aravavuokrataloihin verrattuna.
Tyhjänä olon kustannukset	118 377	88 492	Rakenteellinen ongelma, joka johtuu siitä, että tarjonta ei vastaa kysyntää. Kysyntää olisi yksiöistä ja kaksioista, mutta tarjolla on pitkälti vapaita kolmioita. Tällä hetkellä Lohjan asunnonhakijoista 59,6 % on yhden hengen ruokakuntia ja yksiöitä on 21,8 % asuntojen kokonaismäärästä. Vastaavasti kolmioita tai sitä suurempia huoneistoja on 26,2 % asuntokannasta, mutta yli 3 henkeä käsittäviä ruokakuntia hakijoista on vain 18,6 %. Asiaan tulee kiinnittää huomiota uus- ja peruskorjaus-investointeja suunniteltaessa. Tyhjänä olon kustannukset ovat olleet yli 100.000 euron luokkaa myös vuosina 2008 ja 2009.
Liikevaihto	7 079 354	7 375 594	Liikevaihto on loivassa kasvussa, vaikka isompia asuntoja onkin jonkin verran tyhjillään.
Tilikauden voitto/tappio	20 549	257 631	Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli tappiollinen -417.731 euroa, mutta 438.280 euron asuintalovarauksen purku 438.820 euroa nosti tilikauden voitolliseksi. Yhtiöllä on vahvistettuja käyttämättömiä tappiota yhteensä 14.067 euroa. Asuintalovarauksen (2,7 M€ per 31.12.2011) hallittu purku on järkevää suunnittelua, silloin kun siihen on tosiasiallisia mahdollisuuksia.
Yhtiön rahoitusasema	-455 275	2 737 413	
Oma pääoma	3 687 551	3 481 578	

Tarkastuslautakunnan arviointihaastattelussa ja tilikauden aikaisessa muussa arvioinnissa esille tulleet asiat ja kehittämisehdotukset

- Asukasdemokratian toimivuudesta voidaan ensimmäisen 10 kuukauden ajalta todeta, että asukashallinto on muodostettu suurimpaan osaan vuokrankanto-yksiköistä. Vuoden 2012 talousarvioehdotukseen pyydettiin asukashallituksilta kommentit ja suurin osa niistä hyväksyi talousarvioehdotuksen sellaisenaan ja osa antoi muutosehdotuksen (lähinnä liittyen vuokrankorotuksiin).
- Asumisneuvoja on yhdessä sosiaalitoimen kanssa saanut hallintaan useamman asukkaan ongelmat, niin etteivät nämä henkilöt ole päätyneet kaupungin perusturva-keskuksen asiakkaiksi tehostetumpien toimien piiriin.
- Yhtiön vuoden 2012 korotettua vuokratasoa on verrattu keskimääräisen neliövuokrahinnan perusteella muihin Uudenmaan vertailukuntiin (10 kuntaa + pk-seutu) ja Lohjan uusi korotettu keskivuokra 9,22 €/m² on selvästi alle muiden kuntien keskiarvon. Vain Karjalohjalla, Hangossa ja Raaseporissa vuokrataso on Lohjaa alempi. Vuodelle 2012 tehty 9,47 % keskimääräinen korotus on linjassa kiinteistöjen ylläpitoindeksin nousun (9,5 -10 %) kanssa.
- Konserniohjaus täsmentyy vuoden 2012 aikana asuntopoliittisen ohjelman myötä.
- Vuokratalojen huoneistokorjauksiin käytettiin vuoden aikana 733 t€, mikä oli merkittävästi arvioitua enemmän. Toisaalta tehdyt korjaukset parantavat vuokrahuoneistojen käyttöastetta ja asukasviihtyvyyttä.
- Merkittävin yhtiön talouteen kohdistuva riski on yhtiön kiinteistökannan suuri rakenus- ja korjausrakentamismäärä (kymmenien miljoonien eurojen velkapaine) ja siihen liittyen rahoitusmarkkinoilla tapahtuvat muutokset. Korjausvelan arvioitu määrä on korjausten laajuudesta riippuen 600 – 900 euroa/m² välillä (yht. 48-67 M€).

Korjausvelan suunnitelmallinen pienentäminen on myös asia, johon suosittelemme kiinnitettävän huomiota tulevia investointeja ja talousarvioita päätettäessä.

Painotamme, että LoVa:n tulee parantaa taloudellista asemaansa pitkällä aikavälillä.

13.5.4 Lohjan Liikuntakeskus Oy (LLK Oy)

Liikuntakeskuksen tilikauden voitto 70 t€ parani 28,8 % edellisestä tilikaudesta. Liikevaihto kasvoi 3,5 % ja liiketoiminnan kulut vastaavasti 2,4 %. Yhtiö alitti hieman tilikauden 2010 energiakustannukset, mikä on mielestämme erinomainen tulos ottaen huomioon samanlainen energian hinnan nousu (kaukolämmön tariffihinta +23 %). Sähkökustannuksissa saavutettiin säästöä tehtyjen teknisten parannusten ja kulutusseurantaan perustuvan käytön optimoinnin myötä.

Toteamme, että Liikuntakeskus on omalla toimintasektorillaan tukenut hyvin kaupungin ilmasto-ohjelmaa konkreettisoin toimenpitein ja saavuttanut samalla taloudellista säästöä.

Liikuntakeskus on vuoden aikana jälleen onnistunut liikuntavolyymien kasvattamisessa. Neidonkeitaan kävijämäärä oli Liikuntakeskuksen historian toiseksi suurin ja koko perheille suunnatut ulkoilutapahtumat saavuttivat kävijäennätyksen.

Huolestuttavaa on henkilöstön sairauspoissaolojen kasvu.

13.6 Johtopäätökset

Yhteenvedona vuodesta 2011 toteamme, että Lohjan kaupunkia hoidettiin tilikaudella 1.1.2011 – 31.12.2011 kuntalain ja kaupunkistrategian mukaisesti. Vuosikate oli vallitsevassa taloussuhdanteessa kohtalaisen hyvä. Tulorahoitus ei silti tänäkään arviointivuotena riittänyt kattamaan nettoinvestointeja. Velkaantumisen kasvun pysähdyttämiseksi on seuraavalla valtuustokaudella keskityttävä rakenteellisiin muutoksiin, kaupungin oman toiminnan tehostamiseen ja vahvistettava tulorahoitusta sekä toimintatuottoja kasvattamalla että maltillisella toimintamenojen kasvulla.

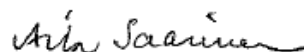
Valtaosa kaupungin keskeisistä toiminnallisista ja taloudelliset tavoitteista saavutettiin monikuntaliitosvalmisteluiden aiheuttamasta työmäärästä huolimatta. Konserniohjaus on yleisarviona hyvällä tasolla, tietoyhteiskuntavalmiuksissa Lohja on monia vastaavan kokoisia vertailukuntia huomattavasti pidemmällä ja ilmastopolitiikan toteuttamiseksi erityisesti konserniyhtiöissä on ryhdytty toimenpiteisiin.

Yleisesti odotamme, että suoritepohjaisten yksikkökustannusten määrittelyyn, henkilöstöraportoinnin kehittämiseen, henkilöstöjohtamisen resurssointiin, sisäisten palaverien organisointiin sekä suoriteperusteisen kustannuslaskennan kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Talouden kireyden ja muutaman lautakunnan toimintatuottojen turhan varovaisen budjetoinnin vuoksi suosittelemme kaupungin tulohajauksen tehostamista niin, että nettoperusteisesta toimintakatteen tarkastelusta ja sitovuustasosta siirryttäisiin toimintatuottojen ja toimintakulujen bruttoperusteiseen sitovuustasoon. Kulukuriin tulee kiinnittää erityistä huomiota lautakuntien vaikuttamismahdollisuuksien piirissä olevien kustannusten kuten esimerkiksi konsultointikustannusten ja osin myös henkilöstökustannusten (lähinnä sijaiskustannukset) osalta. Verotulojen ja toimintatuottojen huomattava kasvattaminen nykytasosta edellyttää kaupungilta pitkäjänteistä ja suunnitelmallista panostusta elinkeinopolitiikkaan, kaavoitukseen, asukas- ja yritysmarkkinointiin sekä maksujen ja taksojen määrittelyyn voimassa olevien säännösten puitteissa.

Lohjalla 04.päivänä toukokuuta 2012

Paul Packalén
puheenjohtaja

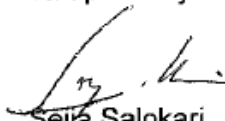
Aila Saarinen
varapuheenjohtaja

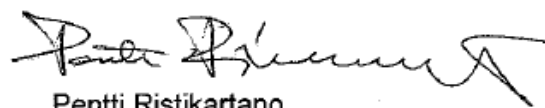
Eino Alhoia
jäsen

Matti Selenius
Tarja Lepolan varajäsen

Seija Salokari
jäsen

Pentti Ristikartano
jäsen

LOHJA

LOHJAN KAUPUNKI / LOJO STAD

Karstuntie 4/ PL 71 / 08101 Lohja

WWW.LOHJA.FI